Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie
Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

– .....II Afrika en de VOC: kaarten, plattegronden en topografische tekeningen, 1590-1806

– .....II Africa and the VOC: maps, plans and topographical drawings, 1590-1806

– .....Zuid-Afrika, de Kaapkolonie / South Africa, the Cape Colony

112-113. [Louis Michel Thibault & Sebastiaan Willem van de Graaff, ca./c. 1786] :
[Kaart van geprojecteerde verbeteringen aan de Zeelinie].
[Map of projected improvements to the Sea Line].

112-113. Thiebauld; Sb:W: van de Graaff, 1786 :
Plan van de Linie langst den Zuijdelijken Oever, van de Tafel-Baaij / of langst de Zee [...].
Map of the Sea Line along the Southern Shore, of Table Bay / or along the Sea [...].

114-115. L.M. Thibault & W. Starrenburg, [1805] :
Project ter herstelling van een gedeelte der Linie / om te dienen in plaats van de door de Zee omgeworpene / Batterijen Elisabeth, Helena en Charlotte. [...].
Project for the reconstruction of a part of the Sea Line / as a replacement for the Elisabeth, Helena and Charlotte Batteries / destroyed by the Sea. [...].

114. . . . L.M. Thibault Cap. Ingenieur au Cap de Bonne Eprance inv., [1793] :
Plan / van de Batterijen Elisabeth [Helena] en Charlotte / en Projet / voor de reparatie van de zelve.
Plan / of the Elisabeth [Helena] and Charlotte Batteries / and Project / for the reconstruction of the same.

115. . . . H:P: Wijting Schull, 1790 :
Teekening der Platte Grond van het Gebouw der Reconvalescenten etca: aan de Linie.
Drawing of the Ground Plan of the Building for the Convalescents etca: at the Sea Line.

116-117. Sb:W: van de Graaff, Thibauld &, C:J: van de Graaff 1787 :
Caart der Situatie van den Zuijdelijken oever van de Tafel-Baaij [...].
Map of the Situation at the Southern shore of Table Bay [...].

118. . . . [Anoniem/Anonymous, 1786-1787] :
[Ontwerpplan voor een tweede voorwerk aan de oostzijde van het Kasteel].
[Project plan for a second outwork to the east of the Castle].

118. . . . [Anoniem/Anonymous, 1786-1787] :
[Plan en profielen van het Kasteel].
[Plan and profiles of the Castle].

119. . . . Antonie Schoonhuijzen, [1785-1786] :
Dit is de grondtekening en opstal / Aan de BinneZijde, Van 't Ravelijn Leggende / Voor de Casteels Poort.
This is the ground plan and elevation / On the Inside, Of the Outwork Situated / Before the Castle Gate.

119. . . . [Anoniem/Anonymous, 1786] :
[Ontwerpplan voor een tweede voorwerk aan de oostzijde van het Kasteel].
[Project plan for a second outwork to the east of the Castle].

120. . . . Sb:W: van de Graaff, 1786 :
Plan van de Citadel, of het Casteel de Caap – de Goede Hoop [...].
Plan of the Citadel, or the Castle at the Cape of Good Hope [...].

120. . . . [Louis Michel Thibault, 1788] :
[Kaart van de batterijen Roggebaai en Amsterdam].
[Plan of the Rogge Bay and Amsterdam Batteries].

121. . . . [Louis Michel Thibault, ca./c. 1787] :
Colonie van Cabo de Goede Hoop / Plan van de Batterij Rogge Baay.
Colony of the Cape of Good Hope / Plan of the Rogge Bay Battery.

122. . . . [Cornelis Jacob van de Graaff, ca./c. 1787] :
Plan en Profil van de Batterije aan de Rogge Baaij / aan de Caap de Goede Hoop geboud in 1787.
Plan and profile of the Battery on Rogge Bay / at the Cape of Good Hope, built in 1787.

Deel 3.3 / Part 3.3

122. . . . [Cornelis Jacob van de Graaff, ca./c. 1787] :
Profil tot de Batterije aan de Rogge Baaij / aan de Caap de Goede Hoop 1787.
Profile of the Battery on Rogge Bay / at the Cape of Good Hope 1787.

123. . . . C:J: van de Graaff, [1787] :
Batterij aan de Rogge-Baaij / aan de Caap gebouwd in 1787.
Battery on Rogge Bay / at the Cape built in 1787.

123. . . . [Cornelis Jacob van de Graaf, ca./c. 1787] :
Profil van de Battery / aan de Rogge Baay op de Lyne A: B:.
Profile of the Battery / on Rogge Bay according to the Line A: B:.

124. . . . L.M. Thibault, A:o 1792 :
Plan der battery amsterdam van boven te zien [...].
Plan of the Amsterdam Battery as seen from above [...].

124. . . . [Louis Michel Thibault, ca./c. 1792] :
[Plattegrond van de Batterij Amsterdam].
[Plan of the Amsterdam Battery].

125. . . . [Louis Michel Thibault, ca./c. 1792] :
N:o / Platte grond van den regter vleugel der Canon Kelders van Batterie Amsterdam.
N:o / Plan of the right wing of the Cannon Basements of the Amsterdam Battery.

125. . . . [Louis Michel Thibault], 1786 / [1792] :
Gesigt der Batterie Amsterdam zoo als deselve sig van vooren front makende teegen de goede anker-plaats der Tafel-Baaij vertoont. 1786.
View of the Amsterdam Battery as it appears from the front facing the good anchorage of Table Bay.
Afteekening der Batterie Amsterdam, zoo als deselve van agteren te zien is.
Depiction of the Amsterdam Battery, as it appears from the rear.
Profil ofte doorsnit van dit werk, volgens de op de Grondteekening en het Plan getrokkene Linie A.B.
Profile or cross-section of this defensive work, according to the Line A.B. drawn on the Plan.

126. . . . Johannes Rach, 1762 :
Gezigt van het water kasteel aan Cabo de Goede Hoop te sien van de rhede Int Z:W.
View of the water castle at the Cape of Good Hope as seen from the roadstead in the S:W.

126. . . . Joh:s Rach, 1762 :
Het Gezigt, van de Groote Batterij Chavonis van de Strand Cabo de / Goede hop Af te Sien in 't W:t, N:d, W:t.
The view of the Great Battery Chavonnes as Seen from the Shore of Cape of / Good Hope in the W:t, N:th, W:t.

127. . . . [Louis Michel Thibault, ca./c. 1786] :
Plan der Batterie Chavonnes.
Plan of the Chavonnes Battery.

127. . . . [Louis Michel Thibault, 1786-1791] :
Plan / de la Batterie / de Chavaune.
Plattegrond / van de Batterij / Chavonnes
Plan / of the Chavonnes / Battery.

128. . . . [Louis Michel Thibault, ca./c. 1788] :
[Ontwerpplan voor de Batterij Chavonnes].
[Project plan for the Chavonnes Battery].

128. . . . [Louis Michel Thibault, 1788-1791] :
[Profiel van de Batterij Chavonnes].
[Profile of the Chavonnes Battery].

129. . . . [Jean Michel Thibault, 1788-1791] :
Vue geometrale et profil de la batterie de Chavaune.
Doorsnede en profiel van de Batterij Chavonnes.
Cross-section and profile of the Chavonnes Battery.

129. . . . [Jean Michel Thibault, 1787] :
[Doorsnede van de Batterij Chavonnes].
[Cross-section of the Chavonnes Battery].

130. . . . [Pieter Potter, ca./c. 1657] :
[Plattegrond van het fort en de Compagniestuin].
[Plan of the fort and the Company Garden].

131. . . . [Isaak de Graaf, ca./c. 1700] :
T' Fort de Goede Hoop, / s' Comps tuyn, en eenige Publique / en Particuliere Gebouwen, daar omtrent.
The Fort of Good Hope, / the Company's garden, and some Public / and Private buildings, in the vicinity.

V Afrika / Africa

Atlas Maior
nationaalarchief
Universiteit Utrecht Faculteit Geowetenschappen
KNAG

131 . . . . [Zacharias Wagenaer, 1663] :
[Plan van een waterbak].
[Plan of a water tank].

132 . . . . [Anoniem/Anonymous, ca./c. 1790] :
[Plan van de steede de Caap de Goede Hoop].
[Plan of the town of Cape of Good Hope].

132 . . . . Josephus Jones, [1791] :
Platte grond van de Compagnies Thuyn Menagerie en Diergaarden. / aan Cabo de Goede Hoop.
Plan of the Company Garden, Menagerie and Zoo. / at the Cape of Good Hope.

133 . . . . P.D. v. Boten, 1777 :
Plan / van Cabo de Goede Hoop / als se onder de Regering des / Hochgebooren Heern Baron / von Plettenberg, Gouver / neur en Raad van Indien, in ao 1777 / is gevonden worden.
Plan / of the Cape of Good Hope / as it was te be found / in Anno 1777 during the Government of the / Right Honourable Baron von Plettenberg, Governor / and Councillor of the Indies.

134 . . . . L.M. Thibault, [ca./c. 1790] :
Geometral Elevation van het wagt Huijs / aan de Companies tuijn.
Geometric Elevation of the guard House / at the Company Garden.

134 . . . . L.M. Thibault, 1803 :
Plan General / des Loges.
Algemeen Plan / van de Kooien.
General Plan / of the Cages.

135 . . . . [Anoniem/Anonymous, ca./c. 1770] :
N:o 16. / [Ontwerptekeningen van raampartijen en een klok].
N:o 16. / [Designs for windows and a clock].

136 . . . . [Louis Michel Thibault, 1803] :
Facade Générale du Pr. Projet / des magazins à Bleds.
Voorgevel van het Eerste Project / voor de Korenmagazijnen.
Front of the First Project / for the Wheat stores.

136 . . . . [Louis Michel Thibault, 1803] :
Plan Particulier / des magazins a Bled / du 1re. Projétee.
Speciaal Plan / van de Korenmagazijnen / Eerste Ontwerp.
Special Plan / of the Wheat stores / First Design.

137 . . . . I.N. Wildt, [ca./c. 1800] :
Plan of the Slave Lodje / at the Cape of Good Hope.
Plattegrond van de Slavenloge / aan Kaap de Goede Hoop.

137 . . . . [Louis Michel Thibault, ca./c. 1788] :
Plan / En masse des Cuisines offices / Logements de Domestiques, et d'esclaves /
Du Gouvernement. / Au Jardin de La Compagnie.
Algemeen Plan / van de Keukens provisiekamers / Verblijven van de Bedienden en slaven / Van het Gouvernement. / In de Compagniestuin.
General Plan / of the Kitchens sculleries / Lodgings of the Servants and Slaves /
Of the Government. / In the Company Garden.

138-139 C.F. Brink, 1767 :
Plan en Caart van het Fort en Vlek an Cabo de Goede Hoop / so als het in het Jaar 1767 Gefortificeert en Betimmert Geweest.
Plan and Map of the Fort and Settlement at the Cape of Good Hope / such as it Was Fortified and Built in the Year 1767.

139 . . . . [Barent Oldenland, ca./c. 1696] :
[Ontwerpplattegrond voor een nieuw ziekenhuis].
[Project plan for a new hospital].

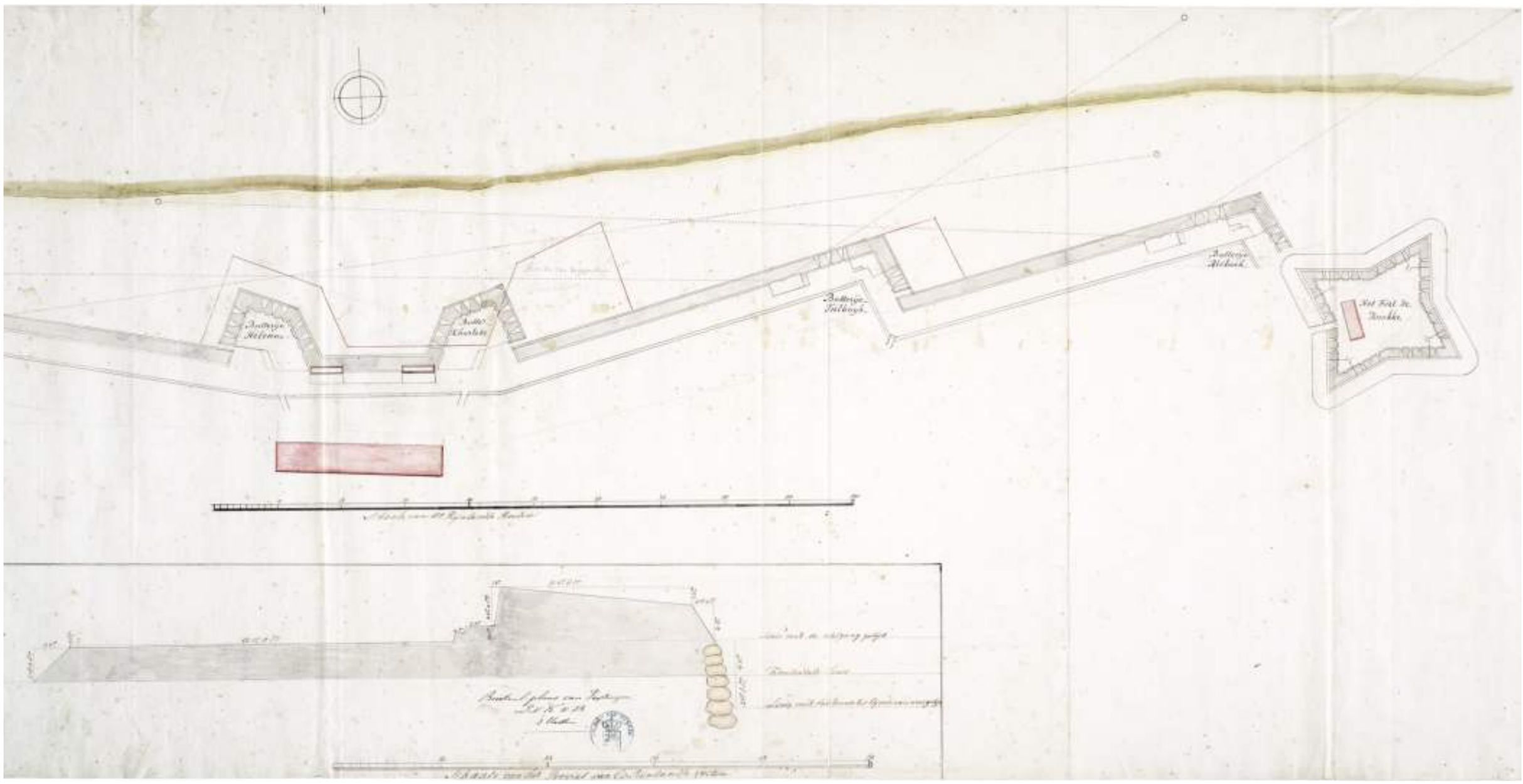

bladen 114-115 boven / sheets 114-115 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 64.1.

Te samen gesteld door den Inspecteur Generaal der civile en militaire gebouwen L.M. Thibault, en den Capitain Ingenieur W. Starrenburg als leden der ten dien einde benoemde Commissie, [1805] :
Composed by the Inspector General of public and military buildings L.M. Thibault, and the Captain Engineer W. Starrenburg, as members of the Commission appointed for that purpose, [1805] :

Project ter herstelling van een gedeelte der Linie / om te dienen in plaats van de door de Zee omgeworpene / Batterijen Elisabeth, Helena en Charlotte. […].

Project for the reconstruction of a part of the Sea Line / as a replacement for the Elisabeth, Helena and Charlotte Batteries / destroyed by the Sea. […].

Schaalstok van 100 Toises = [ca. 1 : 750].
Scale-bar of *100 Toises* = [approximately 1 : 750].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 49 x 117 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 49 x 117 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

Gelast door den Gouverneur en Generaal en Chef JW: Janssens.

Louis Michel Thibault kon in 1805 bij de opstelling van dit reconstructieplan van de Zeelinie ter hoogte van de batterijen Elisabeth, Helena en Charlotte deels gebruikmaken van de kaart op blad 114 onder, die hij ruim een decennium eerder vervaardigde; daarop is Helena echter abusievelijk aangeduid als Elisabeth. De drie geschutsopstellingen raakten door de werking van de zee ondermijnd. In hun rapportage van 27 februari 1792 over de toestand van de verdedigingswerken van de Kaap noteerden de opstellers P.H. Gilquin en L.M. Thibault dat de van aarde en metselwerk opgetrokken Zeelinie in redelijke staat was, maar dat vooral Batterij Helena door de golfslag was afgekalfd. Thibault kreeg opdracht een restauratieplan met kostenopgave te maken en op basis daarvan werd tot algehele herbouw besloten. In november 1793 moest hij echter rapporteren dat zijn kostenraming van 2000 rijksdaalders te laag was geweest en dat er rekening gehouden diende te worden met een bedrag van ten minste 5362 rijksdaalders. Het werk als geheel werd daarop gestaakt, maar waarschijnlijk werden nog wel de meest noodzakelijke reparaties afgerond om de batterijen in functie te kunnen houden. Thibaults ontwerp van 1805 ging met betrekking tot de batterijen Helena en Charlotte uit van een geheel nieuwe, enkelvoudige versterking, eveneens op een halfcirkelvormig grondplan, maar dit kon voor de Britse inval in januari 1806 niet meer worden gerealiseerd.

For this plan for the reconstruction of part of the Sea Line near the Elisabeth, Helena and Charlotte batteries in 1805, Louis Michel Thibault was to some extent able to make use of the map on sheet 114 below, which he had produced a good decade earlier; however, there Helena is wrongly called Elisabeth. The three gun emplacements were being undermined by the sea. In their report dated 27 February 1792 on the condition of the defensive works at the Cape, the compilers, P.H. Gilquin and L.M. Thibault, remarked that the Sea Line, which was built of earth and brickwork, was in a reasonable state, but that the Helena Battery in particular was being washed away by the waves. Thibault was given instructions to make a plan for their restoration with a statement of the costs, and on this basis a decision was made to completely rebuilt them. However, in November 1793 he had to report that his estimate of costs at 2000 rixdollars had been too low, and that allowances should be made for an amount of at least 5362 rixdollars. Thereupon the work as a whole was halted, but probably the most essential repairs were finished off in order to be able keep the batteries functioning. Thibault's design for the Helena and Charlotte batteries from 1805 was based on a new, single fortification, also on a semicircular ground-plan, but this poject had not yet been carried out at the time of the attack by the British in January 1806.

blad 114 onder / sheet 114 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.100B.

L.M. Thibault Cap. Ingenieur au Cap de Bonne Eprance inv., [1793] :

Plan / van de Batterijen Elisabeth [Helena] en Charlotte / en Projet / voor de reparatie van de zelve.

Plan / of the Elisabeth [Helena] and Charlotte Batteries / and Project / for the reconstruction of the same.

[profiel / profile]

Profil der Batterij Elisabeth [Helena]. Profil van het Projet de Reparatie.
Profile of the Elisabeth [Helena] Battery. Profile of the Reconstruction Project.

Schaalstok van 50 toisis of 25 Roeden, 10 toisis of 5 Roeden = [ca. 1 : 770].
Scale-bar of *50 toisis of 25 Roeden, 10 toisis of 5 Roeden* = [approximately 1 : 770].

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 46 x 63 cm.
1 map + 1 profile : ms on paper, coloured, 46 x 63 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

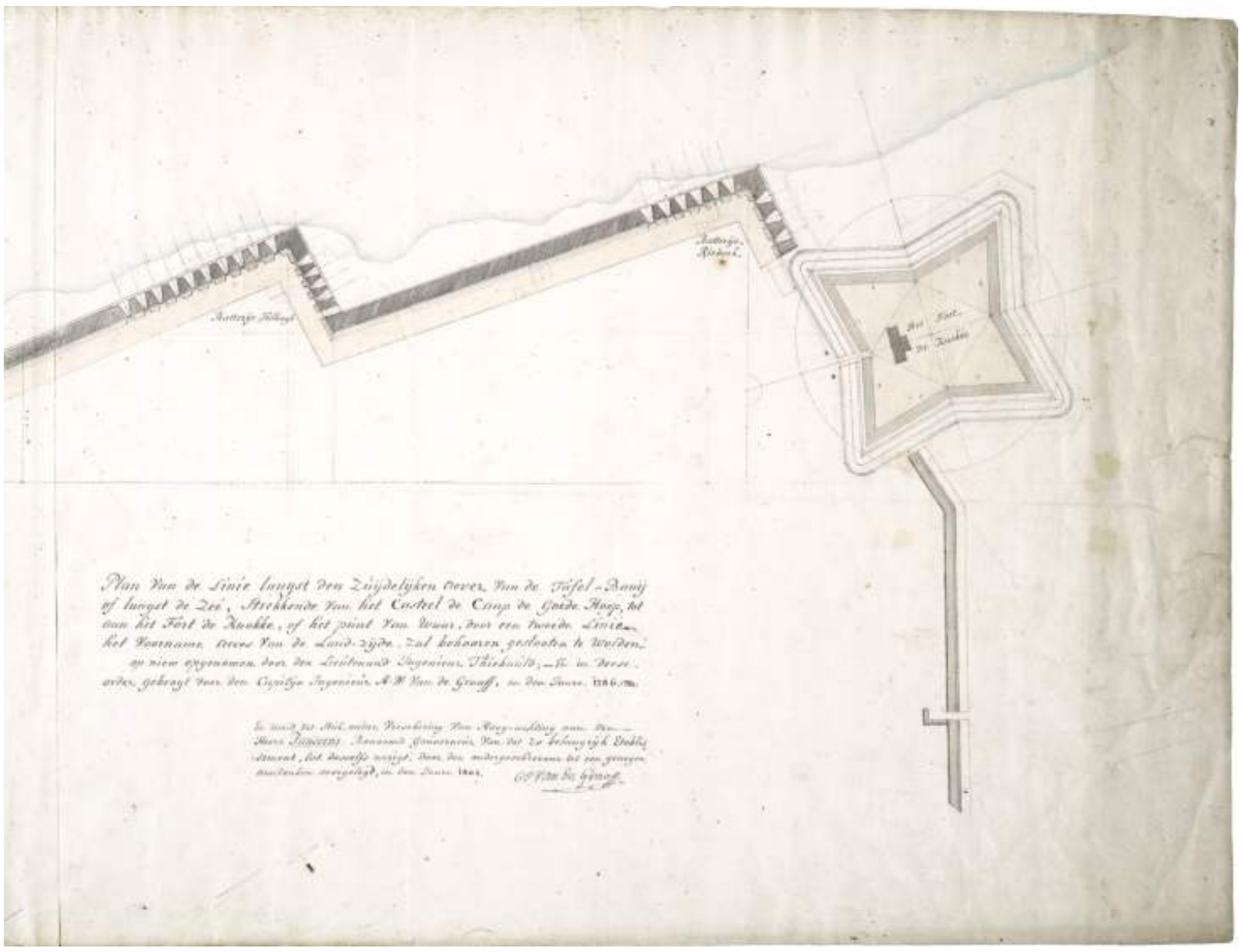

Bijschriften: pag. 113 / Captions: p. 113

Bijschriften: pag. 113 / Captions: p. 113

Profil der Battery Elifabeth

Profil van het Projet de Reparatie

Plan

van de Batteryen Elifabeth en Charlotte

en Projet

voor de reparatie van de zelve

Schaal van 20 Ionis of 22 Roeden

Schaal van 20 Ionis of 2 Roeden

blad 115 onder / sheet 115 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.94.

H:P: Wijting Schull, Cabo de Goede Hoop den 2: April 1790 :
H:P: Wijting Schull, at the Cape of Good Hope on the 2nd of April 1790 :

Teekening der Platte Grond van het Gebouw der Reconvalescenten etca: aan de Linie.

Drawing of the Ground Plan of the Building for the Convalescents etca: at the Sea Line.

Schaalstok van 80 Voeten = [ca. 1 : 170].
Scale-bar of *80 Voeten* = [approximately 1 : 170].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 35 x 63 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 35 x 63 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [onder] een beschrijving :
Explanations: [below] a description :

Explicatie het Terrijn binnen de groen gemerkte Muuren is de Wooning van de Lieut: Schildbach met het Maguazijntje gemerkt L:a A! binnen de Ligt Roode Linien is de Wooning van den Ondergeteekenden etca:, Binnen de Donker Roode is de wagt, en binnen de Swartte de differente vertrekken voor 't Volk zoo als daar in staat aangeteekend, beteekenende de gestippelde Linies de Britsen.

In het waarschijnlijk in 1767 gebouwde grote wachtcomplex achter de batterijen Helena en Charlotte waar recruten voor de Linie werden opgeleid en gelegerd, werden vanaf 1777 ook reconvalescenten gehuisvest, lopende patiënten die te goed waren om in het hospitaal te blijven. Dit was een uitvloeisel van een nieuwe verordening van Heren Zeventien om herstelde zieken niet terug aan boord van schepen te plaatsen voordat ze enige tijd aan wal dienst hadden gedaan. Het Liniewachthuis werd uitermate geschikt bevonden om de herstellenden 'in een Lugtigen Ooird, en in een ruijm vertrek, gelogeerd zijnde, voorts naar mate van derselver kragten, zoo aan de Fortificatie- als aan 'S Comp:-werken' aan het werk te zetten.

In the large guard complex, probably built in 1767 and located behind the Helena and Charlotte batteries, recruits for the Sea Line were trained and lodged, and from 1777 convalescents, walking patients who were too well to stay in the hospital, were also accommodated there. This was a consequence of a new regulation from the Gentlemen Seventeen not to put men recovering from illnesses back on board ships before they had served for some time on shore. The watchhouse on the Sea Line was considered as highly suitable to set those recovering to work, 'being lodged in an Airy Place, in a spacious room, furthermore to the extent of their powers, on the Company's Fortifications and Works'.

bladen / sheets 116-117:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.99C.

Op ordre en onder de directie van den Gouverneur Van de Graaff, op nieuw opgemeeten en in deese ordre gebragt door den Capitijn Ingenieur Sb:W: Van de Graaff, en de Lieutenand Ingenieur Thibauld, in den Jaare 1787, C:J: van de Graaff :
On the orders and under the direction of Governor Van de Graaff surveyed anew and brought in this order by the Captein Engineer Sb:W: Van de Graaff, and the Lieutenant Engineer Thibault, in the Year 1787, C:J: van de Graaff :

Caart der Situatie van den Zuijdelijken oever van de Tafel-Baaij [...].

Map of the Situation at the Southern shore of Table Bay [...].

Schaalstok van 200 Toises = [ca. 1 : 1.500].
Scale-bar of *200 Toises* =
[approximately 1 : 1,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 69 x 356 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 69 x 356 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

Verklaringen: [onder] vervolg van de titel :
Explanations: [below] continuation of the title :

Strekkende van den zoge= / naamde Duivels-Berg, langst voorn: Baaij tot voorbeij de oude Moille, waar op ook gebragt zijn de / Plans van de Citadel, van de Batterijen, op deesen oever aangelegt, van het geprojecteerde Rétranchement / tot Sluiting van het acces langst de West zijde tusschen de Batterije Amsterdam en den Leeuwen-Bergh / als meede van de ontworpen, en ook gedeeltelijk aangelegde gedetacheerde Bastions tusschen het Casteel, en / den voet van den Duivels-Berg voorn: – Tot versterking van de Caap de Goede Hoop.

Van deze grootse ontwerpvariant voor modernisering van de linies en batterijen ten noorden en zuiden van de Kaapstad (vergelijk de bladen 104-106) werden na 1787 slechts enkele onderdelen uitgevoerd, waaronder de twee batterijen ten zuiden van het Kasteel, Bastion Coehoorn en Bastion Janssens (volgens deze kaart zo genoemd in 1802, voorheen Bastion Gordon). Van de geprojecteerde vestingwal of linie 'Dordregt' met drie bastions (waarvan een genoemd naar admiraal De Suffren, redder van de Kaap in 1781) en een gracht, contrescarpe en glacis landinwaarts van de Batterij Amsterdam, ter vervanging van het in 1782 aangelegde retranchement van de 'Franse Linie', kwam vrijwel niets tot stand. Wel uitgevoerd werden een nieuwe batterij bij de Roggebaai, ingetekend naast de oude batterij en dichter bij de kust gesitueerd (bladen 120-123), de in 1785 al grotendeels opgebouwde Batterij Amsterdam (bladen 124-125), en een vervangend batterijtje bij de Mouillepunt. Het is niet duidelijk wanneer en waarom Van de Graaff de benaming Bastion Janssens op de kaart heeft aangebracht.

Only a few parts of this grand variant of the plan for modernizing the lines and batteries to the north and south of Cape Town (compare sheets 104-106) were implemented after 1787, including the two batteries to the south of the Castle, namely the *Coehoorn* Bastion and *Janssens* Bastion (according to this map it was given this name in 1802, formerly *Gordon* Bastion). Practically nothing came of the projected rampart or *Dordregt* Line with three bastions (of which one was named after Admiral De Suffren, saviour of the Cape in 1781) and a moat, contrescarpe and glacis on the landward side of the Amsterdam Battery, intended to replace the entrenchment of the 'French Line' constructed in 1782. But a new battery at Rogge Bay, drawn in next to the old battery and located closer to the coast (sheets 120-123), the Amsterdam Battery largely built in 1785 (sheets 124-125), and a replacement battery at Mouille Point were indeed made. It is not clear when and why Van de Graaff put the name Janssens Bastion on the map.

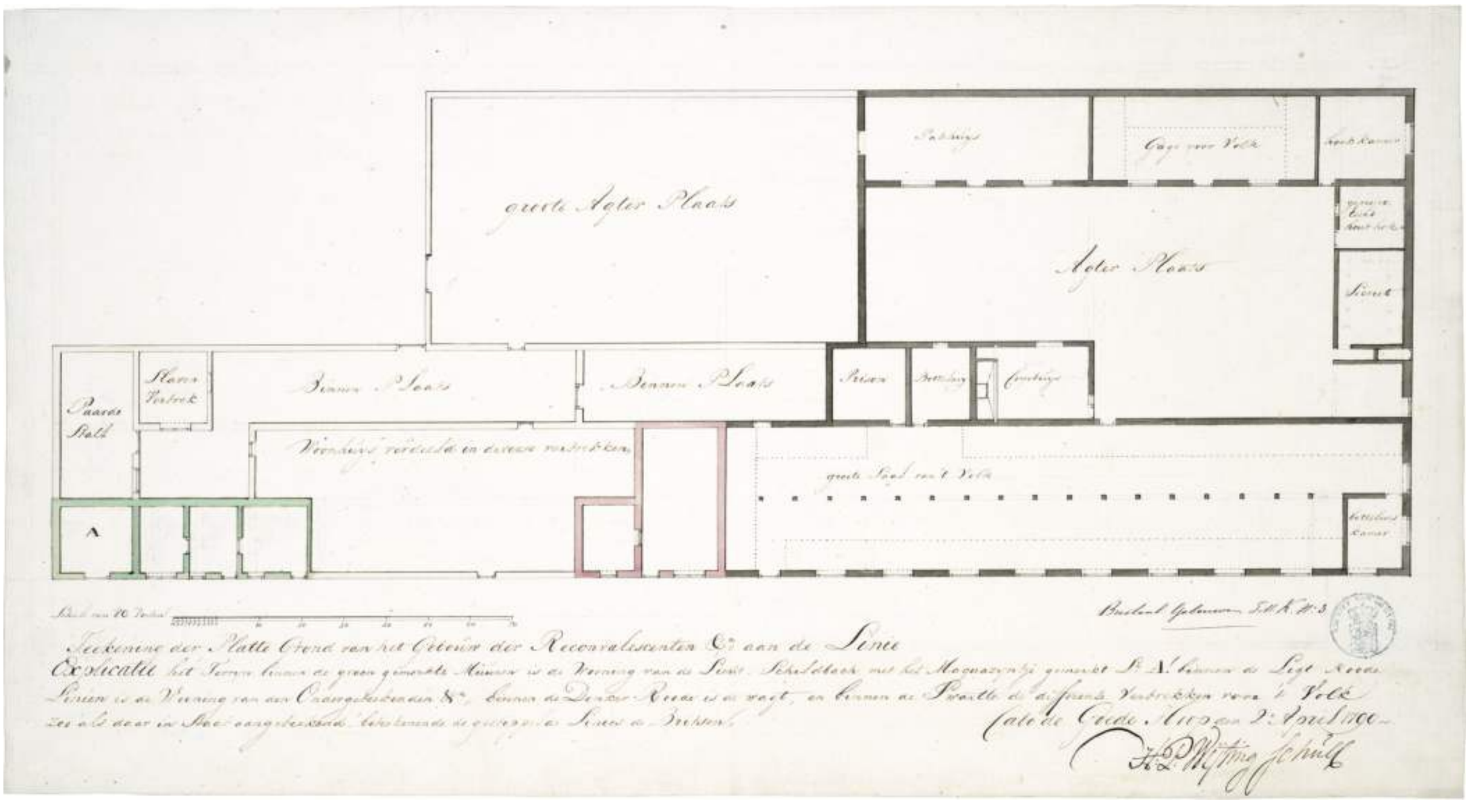
Teekening der Platte Grond van het Gebouw der Reconvalescenten &c. aan de Linie
Explicatie het Terrijn binnen de groen gemerkte Muuren is de Wooning van de Lieut: Schildbach met het Maguazijntje gemerkt L:a A! binnen de Ligt Roode Linien is de Wooning van den Ondergeteekenden etca:, Binnen de Donker Roode is de wagt, en binnen de Swartte de differente vertrekken voor 't Volk zoo als daar in staat aangeteekend, beteekenende de gestippelde Linies de Britsen.
Cabo de Goede Hoop den 2e April 1790
H:P: Wijting Schull

Bijschriften: pag. 115 / Captions: p. 115

117
boven/
above

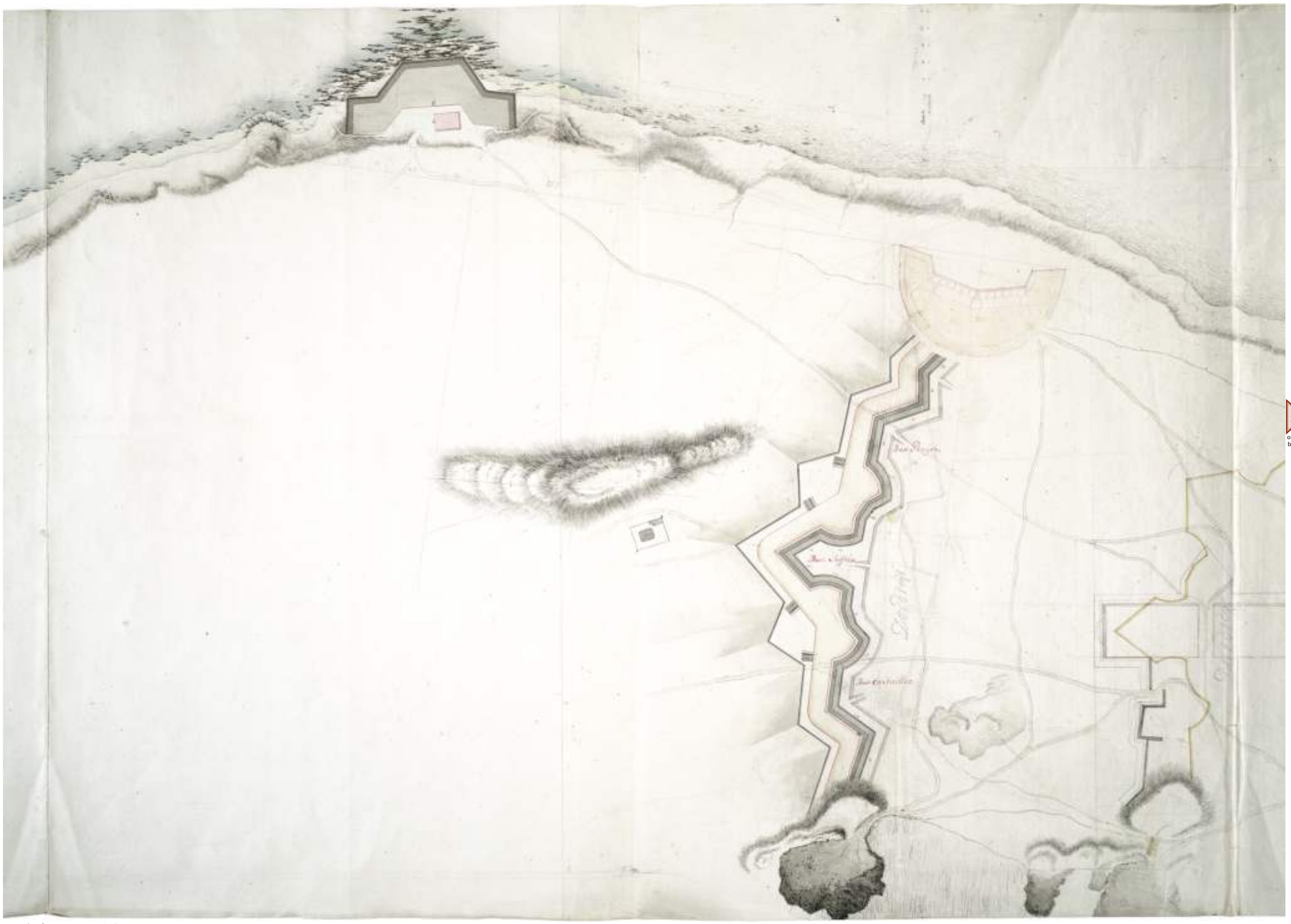

116
onder/
below

Bijschriften: pag. 115 / Captions: p. 115

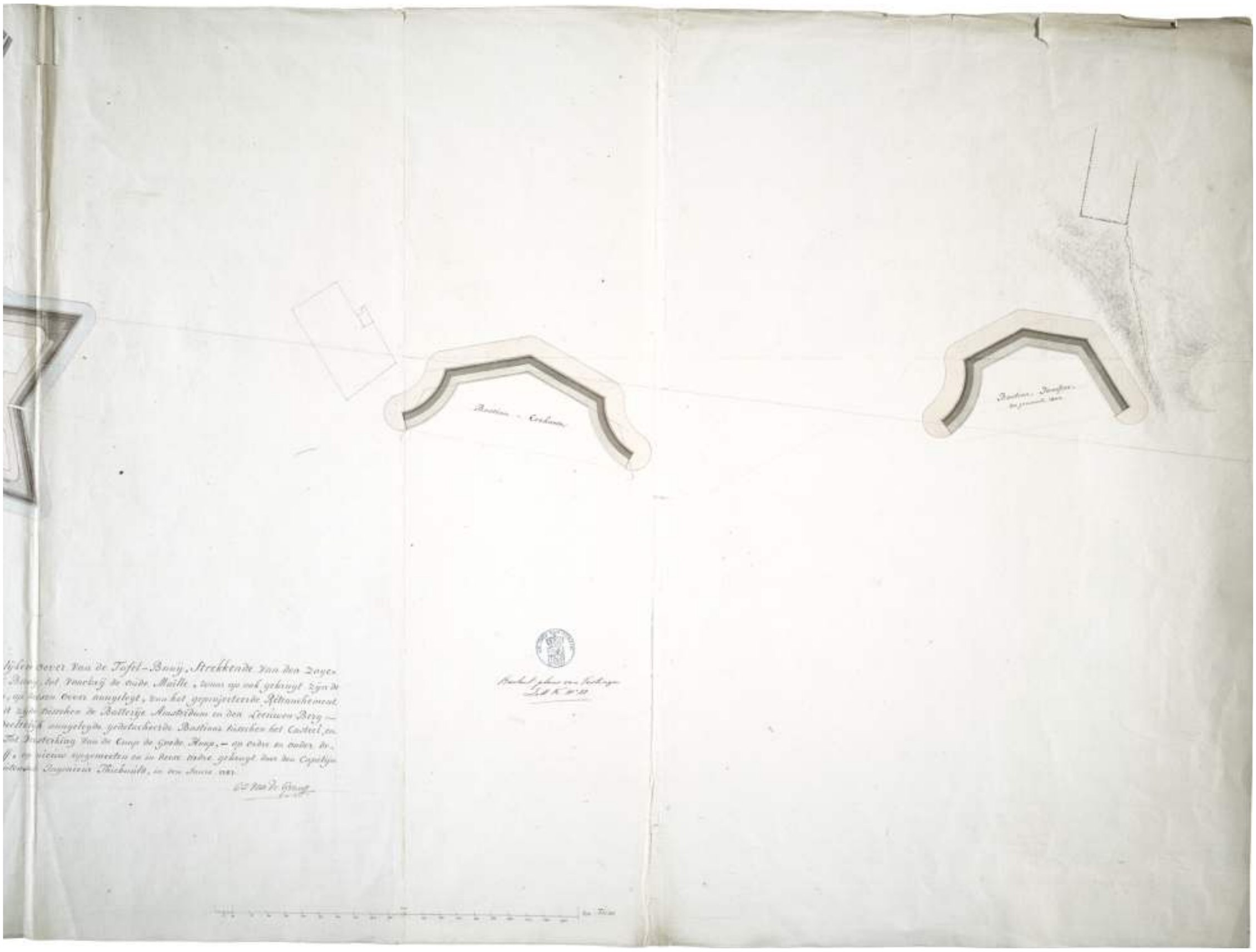

118

blad 118 boven / sheet 118 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.102G.

[Anoniem, 1786-1787] :
[Anonymous, 1786-1787] :

[Ontwerpplan voor een tweede voorwerk aan de oostzijde van het Kasteel].

[Project plan for a second outwork to the east of the Castle].

Schaalstok van 100 Toises = [ca. 1 : 1.220].
Scale-bar of *100 Toises* = [approximately 1 : 1,220].

1 kaart : ms op papier, 48 x 48 cm.
1 map : ms on paper 48 x 48 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Het Kasteel, door Van de Graaff in zijn *Memorie* ook Citadel genoemd, kreeg als centrum van de verdediging van de Kaap vanzelfsprekend bijzondere aandacht. De kaarten en het profiel op de bladen 118 en 119 onder illustreren een relatief eenvoudige en goedkope ontwerpvariant uit de jaren 1786-1787 voor de versterking van het bestaande fort door middel van de aanleg van een tweede ravelijn of voorwerk aan de oostzijde, dus aansluitend aan de Zeelinie. Op blad 118 boven gaat het om een basisplan met alleen de grondlijnen, met daaronder een aantal profielen in de bestaande situatie compleet met de maten. De plattegrond op blad 119 onder geeft het plan in een meer uitgewerkte vorm weer, met als toevoeging een schetsontwerp voor een derde ravelijn aan de zuidkant. Het plattegrondje op blad 119 boven is een opneming uit 1785-1786 van een deel van het oude ravelijn aan de noordwestzijde van het Kasteel, dat de hoofdpoort beschermde. Voor zover bekend is het geprojecteerde tweede voorwerk nooit gerealiseerd.

It was only natural for the Castle, which in his *Memorie* Van de Graaff also calls the Citadel, to be given particular attention as the centre of the Cape's defences. The maps and the profile on sheets 118 and 119 below illustrate a relatively simple and inexpensive design variant from the years 1786-1787 for strengthening the existing fort by constructing a second ravelin or outwork on the eastern side, hence adjoining the Sea Line. On sheet 118 top we have a basic plan with only the main lines, with below it a number of profiles in the existing situation with the dimensions. The plan on sheet 119 below gives the plan in a more developed form, with the addition of a sketch design for a third ravelin on the southern side. The little ground-plan on sheet 119 top is a survey from 1785-1786 of a part of the old ravelin on the north-western side of the Castle which protected the main gate. As far as is known, the projected second outwork was never built.

blad 118 onder / sheet 118 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.102A.

[Anoniem, 1786-1787] :
[Anonymous, 1786-1787] :

[Plan en profielen van het Kasteel].

[Plan and profiles of the Castle].

Schaalstok van 110 [Rijnlandse voeten] = [ca. 1 : 205] ;
[onder] 110 [Rijnlandse voeten] = [ca. 1 : 95].
Scale-bar of *110* [*Rijnlandse voeten*] =
[approximately 1 : 205] ;
[below] *110* [*Rijnlandse voeten*] = [approximately 1 : 95].

1 kaart + 4 profielen : ms op papier, gekleurd, 36,5 x 47 cm.
1 map + 4 profiles : ms on paper, coloured, 36.5 x 47 cm.

Verklaringen: [rechts] een aantekening bij profiel H :
Explanations: [right] a note with profile H :

De Profil H is gemeete 34 Voet en 10 duijm Van Zijn Uijterste Punt tot i Regthoekig tegens desselfs Fasing.

De twee bovenste profielen betreffen doorsneden van de kasteelmuur en de couvre-face Van Imhoff aan de zeekant, waarin zijn aangegeven de 'Smits en Waagemaakers Winkels' en het 'Logement voor de Canonniers'. De andere profielen tonen de doorsneden door de twee oostelijke bastions met de buitenwal. Het plattegrondje van het Kasteel linksonder geeft de plaats van de doorsneden aan.

The two upper profiles provide cross-sections of the Castle wall and the Van Imhoff *couvre-face* on the seaward side, in which the 'Smiths' and Cartwrights' Shops' and the 'Lodging for the Gunners' are indicated. The other profiles show the sections through the two easterly bastions with the outer rampart. The little plan of the Castle on the lower left indicates the places of the cross-sections.

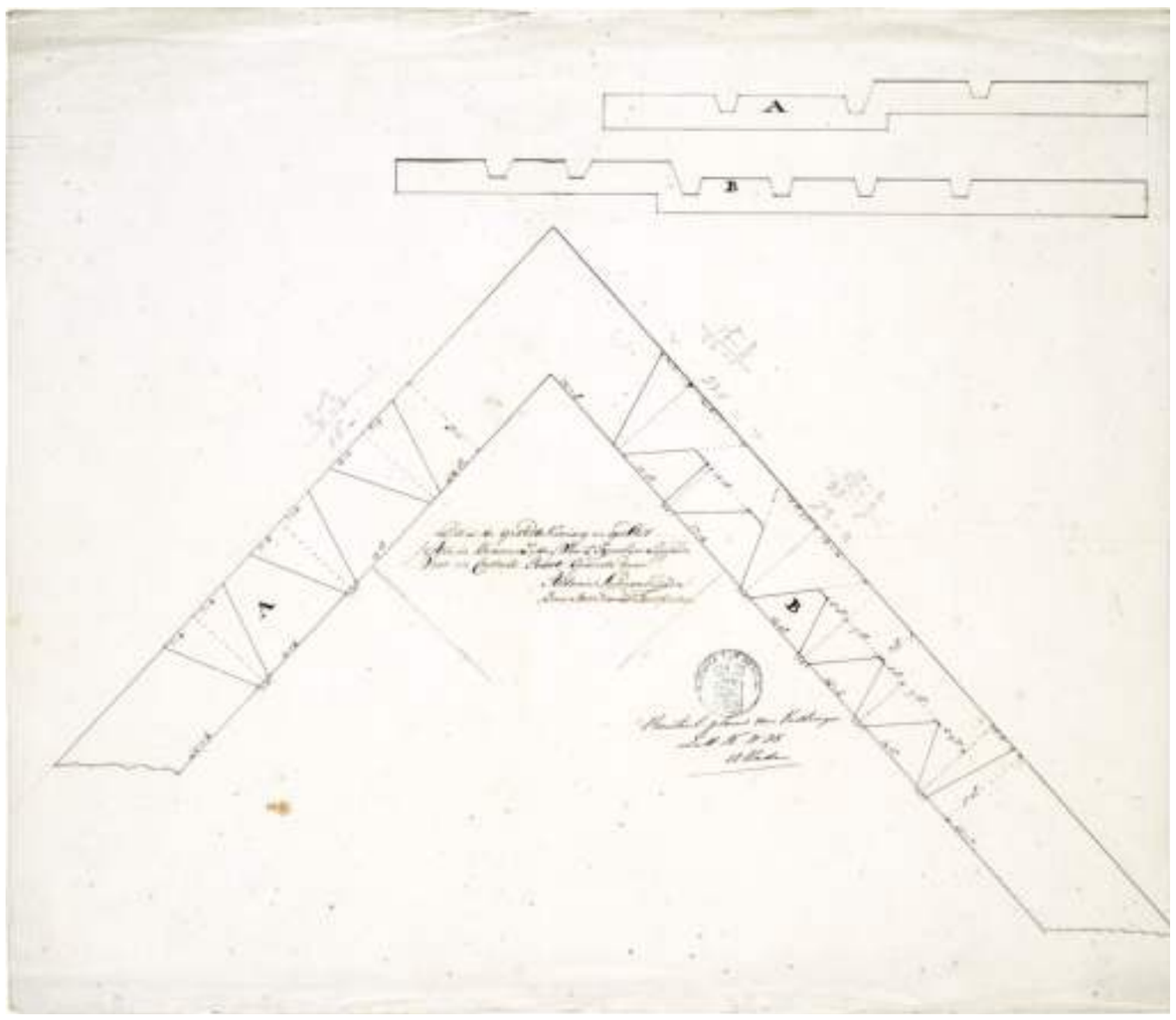

blad 119 boven / sheet 119 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.102D.

Gemeete door Antonie Schoonhuijzen Baas Metselaar der Fortificatien, [1785-1786] :
Surveyed by Antonie Schoonhuizen Master Mason of the Fortifications, [1785-1786] :

Dit is de grondtekening en opstal / Aan de BinneZijde, Van 't Ravelijn Leggende / Voor de Casteels Poort.

This is the ground plan and elevation / On the Inside, Of the Outwork Situated / Before the Castle Gate.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart + 2 profielen : ms op papier, 43 x 49 cm
1 map + 2 profiles : ms on paper, 43 x 49 cm.

blad 119 onder / sheet 119 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.102P.

[Anoniem, 1786] :
[Anonymous, 1786] :

[Ontwerpplan voor een tweede voorwerk aan de oostzijde van het Kasteel].

[Project plan for a second outwork to the east of the Castle].

Schaalstok van 100 Toise = [ca. 1 : 850].
Scale-bar of *100 Toise* = [approximately 1: 850].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 63,5 x 81 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 63.5 x 81 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verso: Plan van de Citadel hier in zijn defecten die in andere verbeterd zijn. Het Casteel de Caap de Goede Hoop, 1785 [veranderd in 1786].

blad 120 boven / sheet 120 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 60.

In loco zijnde getekend en in deese ordre gebragt door den Capitein Ingenieur, Sb:W: van de Graaff, 1786 :
Drawn on the spot and brought in this order by the Captain Engineer, Sb:W: van de Graaff, 1786 :

Plan van de Citadel, of het Casteel de Caap – de Goede Hoop [...].

Plan of the Citadel, or the Castle at the Cape of Good Hope [...].

Schaalstok van één hondert Toises of van 50 Rhijnl:ds Roeden = [ca. 1 : 805].
Scale-bar of *één hondert Toises of van 50 Rhijnl:ds Roeden* = [approximately 1 : 805].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 81,5 x 116 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 81.5 x 116 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

(vervolg op pag. 121 / continued on p. 121)

Bijschriften: pag. 119 / Captions: p. 119

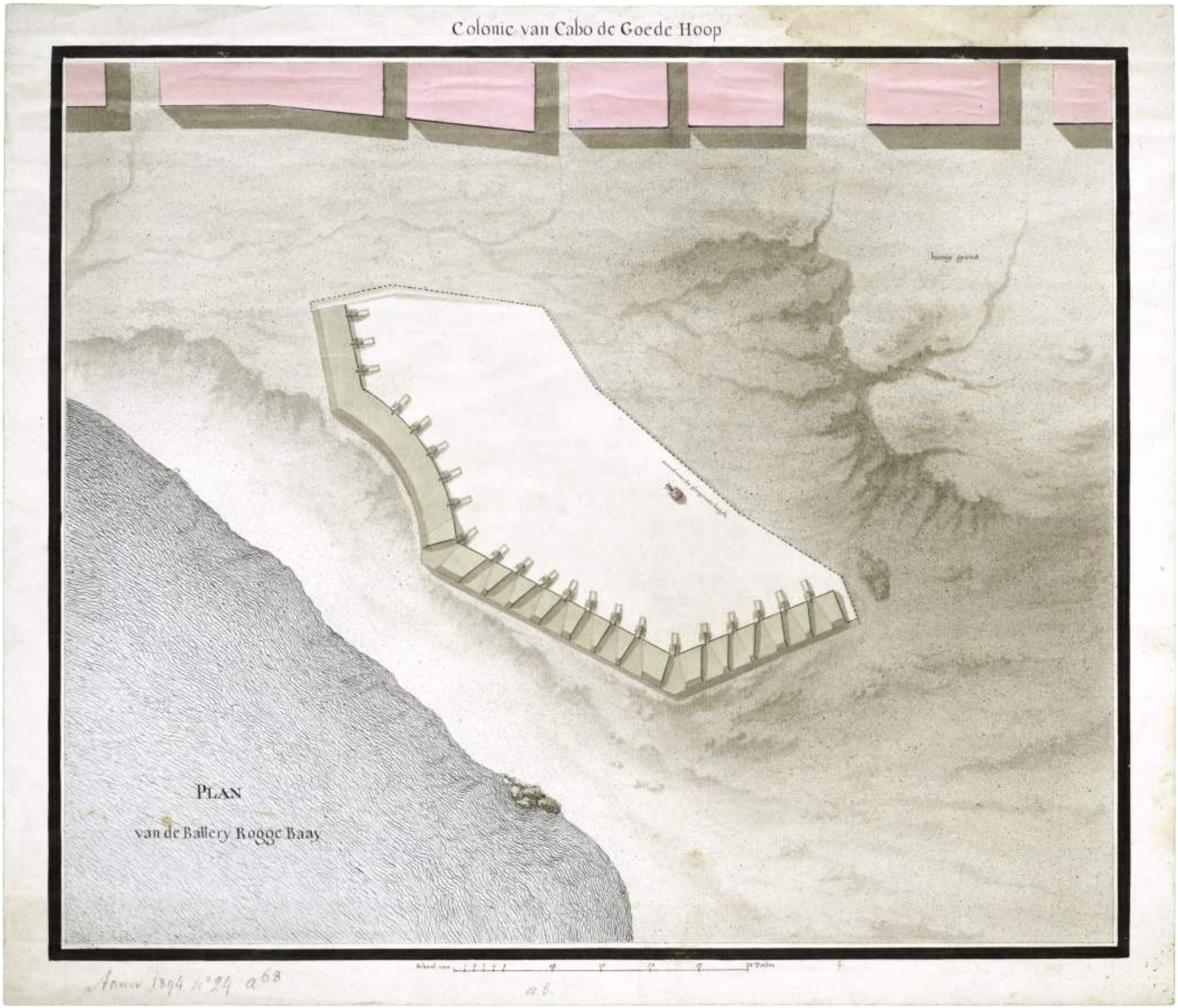

(vervolg van pag. 119 / continued from p. 119)

Verklaringen: [rechtsonder] een beschrijving, als vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] a description, in continuation of the title :

En van een Project tot verbetering van deese Fortresse: door den / Gouverneur C:J: van de Graafff, in den Jaare 1786, ontworpen.

Waar bij in Aanmerking moet genomen Worden:
Dat men de bevestiging van het Casteel, en de daar omgelegde Enveloppe, om kosten te vermeiden heeft willen behouden, en door de Vitieuse constructie van deese Sterkte, dus aan de Poligonen van de Nieuwe daar voor, ontworpen Enveloppe, na de Idee van den Generaal van Coehoorn, niet die proportie heeft kunnen geeven die er worden vereijscht, om eene behoorlijke lengte voor de Linie van Defensie te verkrijgen.
Dan om hier aan te suppleeren, moet in ijder der Flanken deser Enveloppe één Casemat of Canon-Kelder, voor twee à drie stukken daar toe bequaam grov-geschut worden gebouwd, meede na het voorbeeld van voorn: Generaal, zo als die onder eenige Flanquen van de Demi-Lunes te Bergen-op-den-Zoom [Bergen op Zoom] worden gevonden.
En word dit Plan, zijnde het origineel-ontwerp, onder Versekering van Hoog-achting, aan den Heere Janssens, Benoemd Gouverneur van de Caap de Goede Hoop, tot desselfs provisioneel narigt, en tot een genegen aandenken, door den ondergeschrevene opgedragen.
C:J: van de Graaff. 1802.

Van de Graaff volgde bij dit ontwerp voor de verbetering van het Kasteel, dat in zijn meest uitgebreide vorm ook is ingetekend op de overzichtskaart op de bladen 104-106, de theorieën van de befaamde ingenieur Menno van Coehoorn, van 1695 tot 1704 directeur-generaal van de fortificatiën in de Republiek. Cornelis Jacob van de Graaff, die vanaf 1765 als militair ingenieur werkzaam was geweest in de Republiek, werd in 1782 in dezelfde functie aangesteld als Van Coehoorn bijna een eeuw eerder, waarna hij in 1784 naar de Kaap vertrok om daar het gouverneurschap op zich te nemen. Tot uitvoering van deze ambitieuze en zeer kostbare plannen is het na 1787 bij gebrek aan de benodigde middelen bij de Compagnie en de Republiek niet gekomen. In 1802 droeg Van de Graaff tijdens de eerder genoemde ontmoeting in Utrecht zijn ontwerp over aan de nieuwe gouverneur Jan Willem Janssens, die toen op het punt stond naar de Kaap te vertrekken.

In this design for improving the Castle, which in its most detailed form was also drawn on the general map on sheets 104-106, Van de Graaff was following the ideas of the famous Dutch military engineer Menno van Coehoorn, who worked as Director-General of Fortifications in the Republic from 1695 to 1704. Cornelis Jacob van de Graaff, who had been working as a military engineer in the Republic from 1765, was appointed in 1782 to the same position as Van Coehoorn almost a century earlier, after which in 1784 he set out for the Cape, in order to take up the governorship there. Due to a lack of the necessary funds on the part of the Company and the Republic, after 1787 nothing came of the implementation of these ambitious and very costly plans. In 1802, during the meeting in Utrecht mentioned earlier, Van de Graaff passed on his plan to the new Governor, Jan Willem Janssens, who was on the point of leaving for the Cape.

blad 120 onder / sheet 120 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.107G.

[Louis Michel Thibault, toegeschreven, 1788] :
[Louis Michel Thibault, attributed, 1788] :

[Kaart van de batterijen Roggebaai en Amsterdam].

[Plan of the Rogge Bay and Amsterdam Batteries].

Schaalstok van 100 Toises = [ca. 1 : 1.230].
Scale-bar of *100 Toises* = [approximately 1 : 1,230].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 67 x 129 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 67 x 129 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Verso: Situatie omt:t de Bat. Amsterd:m. afsluijting met palisade, 1788.

De verdedigingswerken direct ten noordwesten van de stad omvatten in 1788 de in de jaren 1782-1785 opgeworpen batterij in de Roggebaai en de vrijwel voltooide Batterij Amsterdam, met landinwaarts daarvan een deel van de zogenoemde Franse Linie. Parallel daaraan geeft de stippellijn het tracé van het ontworpen 'Retranchement Dordregt' aan, dat voorlopig als palissade was uitgevoerd. Het latere ontwerp van deze nieuwe linie, uit te voeren als complete vestingwal, is te zien in de kaarten op de bladen 104-106 en 116-117.

In 1788 the defensive works directly to the north-west of the town included the battery erected in 1782-1785 on Rogge Bay and the virtually completed Amsterdam Battery, with on the landward side of the latter a section of the so-called French Line. The dotted line parallel to this indicates the course of the planned *Retranchement Dordregt*, which for the time being had been carried out as a stockade. The later design for this new line, to be implemented as a complete rampart, can be seen on the maps on sheets 104-106 and 116-117.

blad / sheet 121:

Nationaal Archief, 4.JSF 68.

[Louis Michel Thibault, toegeschreven, ca. 1787] :
[Louis Michel Thibault, attributed, c. 1787] :

Colonie van Cabo de Goede Hoop / Plan van de Batterij Rogge Baay.

Colony of the Cape of Good Hope / Plan of the Rogge Bay Battery.

Schaalstok van 30 Toises = [ca. 1 : 530].
Scale-bar of *30 Toises* = [approximately 1 : 530].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36,5 x 43 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36.5 x 43 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Naast de oude batterij aan de Roggebaai werd in 1787 dichter op de kust een grotere geschutsopstelling aangelegd, die beter dan de minder goed ontworpen voorganger in staat was een vijandelijke landingspoging in deze voor sloepen geschikte baai te verijdelen. Op het platform van de batterij is een 'Ovend voor de gloeyende kogels' aangegeven, waarin de kanonskogels tot een hoge temperatuur werden verhit alvorens te worden afgevuurd. Met dergelijke gloeiende kogels kon een houten schip in brand worden geschoten. De bladen 122-123 bieden meer details over het ontwerp van de nieuwe batterij.

Next to the old battery on Rogge Bay, in 1787 a larger gun emplacement was built closer to the coast, so that it would be better able than its less well designed predecessor to foil a hostile landing in this bay, which was suitable for sloops. On the platform of the battery there is marked an 'Oven for the red-hot shot', in which the cannon balls were heated to a high temperature before being fired. A wooden ship could be set on fire by being shot at with glowing cannon balls like this. Sheets 112-123 provide more details on the design of the new battery.

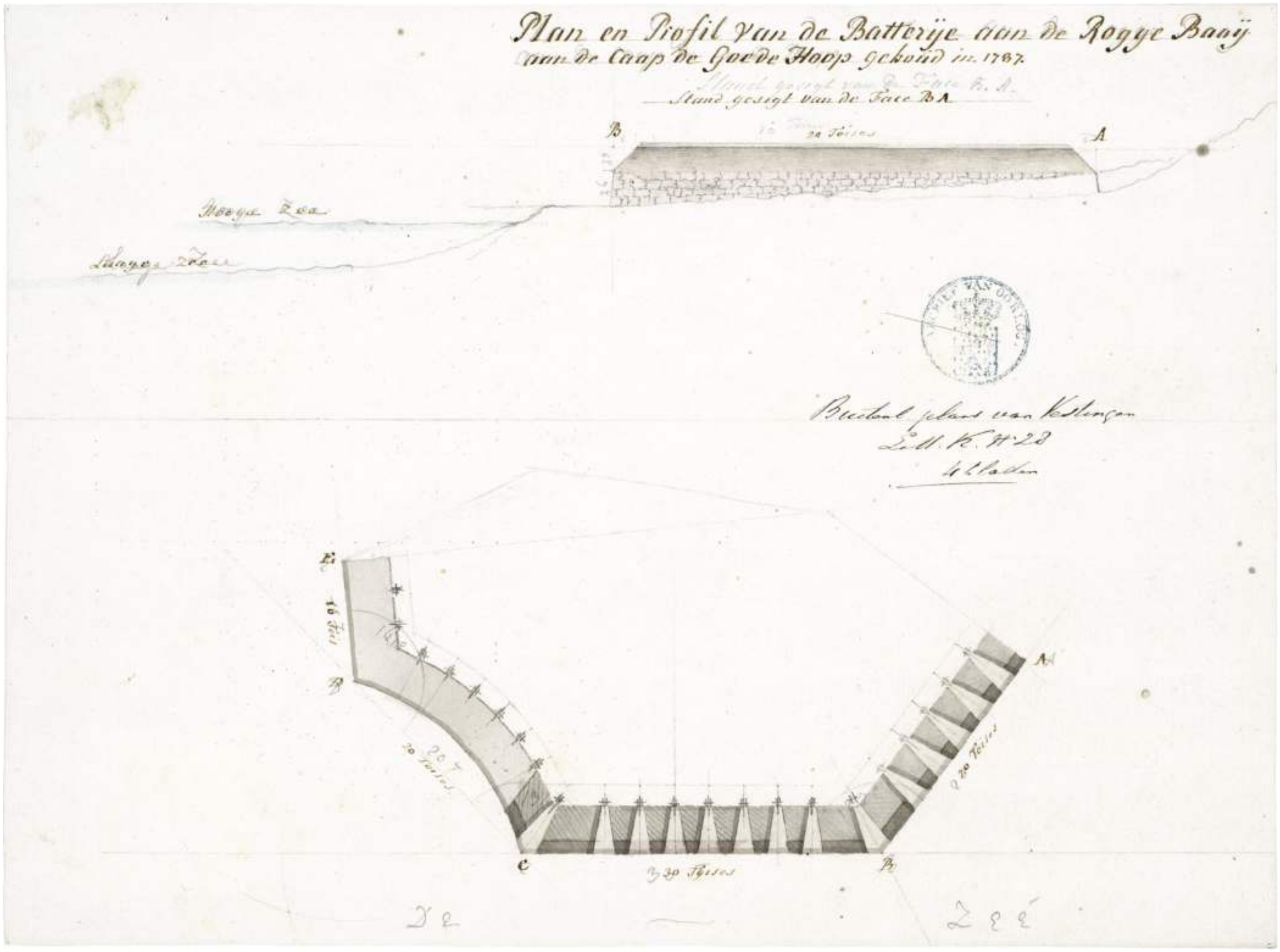

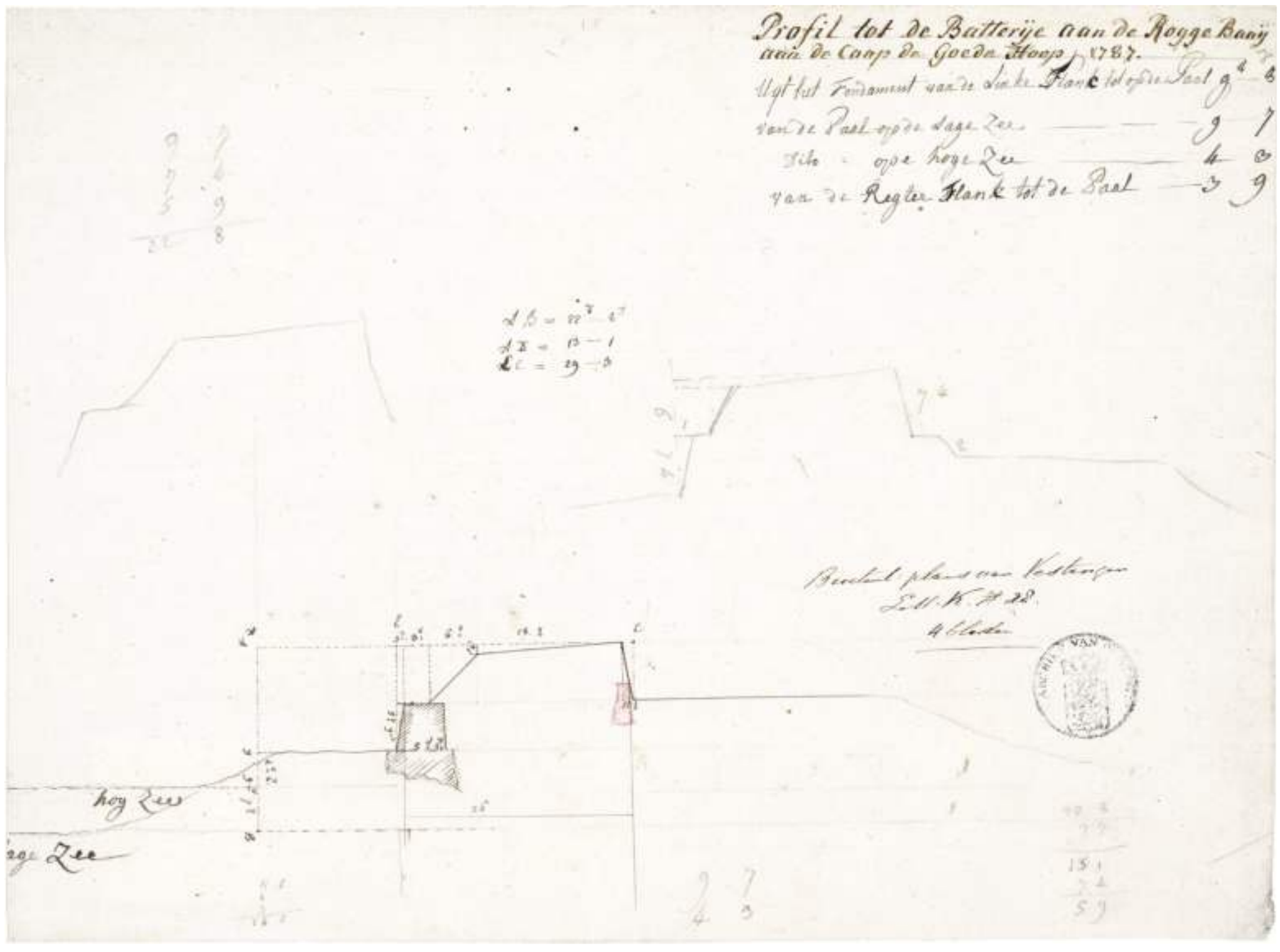
Profil tot de Batterije aan de Rogge Baaij
aan de Caap de Goede Hoop 1787.
Bestaat plans en Kolonien
Lett. K. N° 28
4 Vellen
hoog Zee

blad 122 boven / sheet 122 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.106A.

[Cornelis Jacob van de Graafff, toegeschreven, ca. 1787] :
[Cornelis Jacob van de Graafff, attributed, c. 1787] :

Plan en Profil van de Batterije aan de Rogge Baaij / aan de Caap de Goede Hoop geboud in 1787.

Plan and profile of the Battery on Rogge Bay / at the Cape of Good Hope, built in 1787.

[profiel / profile]

Stand gesigt van de Face B A.
Elevation view of the Face B-A.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 25 x 34 cm.
1 map + 1 profile : ms on paper, coloured, 25 x 34 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Waarschijnlijk is C.J. van de Graaff zelf de tekenaar geweest van alle vier de ontwerpschetsen voor de nieuwe batterij aan de Roggebaai op de bladen 122-123. Deze kaart geeft de details van de embrasures en geschutsplatforms achter de wal, het bijbehorende profiel toont een frontaanzicht van de noordelijke zijde B-A. De kaart op blad 123 boven laat de structuur van de buitenwal van de batterij zien en in de tekeningen op beide bladen onder zijn de doorsneden en maten van de nieuwe wal aangegeven.

Probably C.J. van de Graaff himself is the one who drew all four of the design sketches for the new battery on Rogge Bay on sheets 122-123. The map gives details of the embrasures and gun platforms behind the rampart, and the accompanying profile provides a frontal view of the northern side B-A. The map on sheet 123 above shows the structure of the outer wall of the battery, and the cross-sections and dimensions of the new rampart are indicated in the drawings on both sheets below.

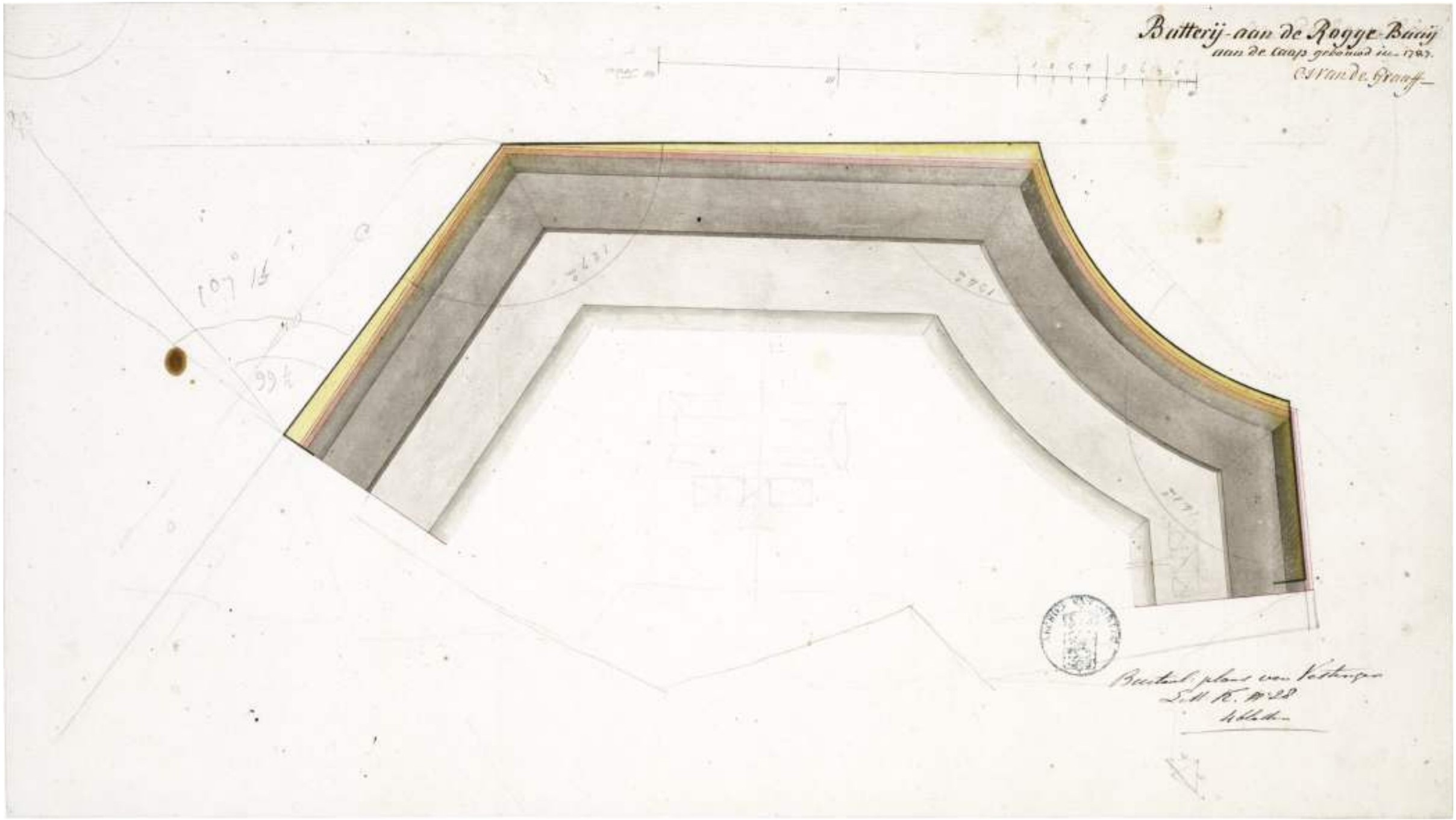

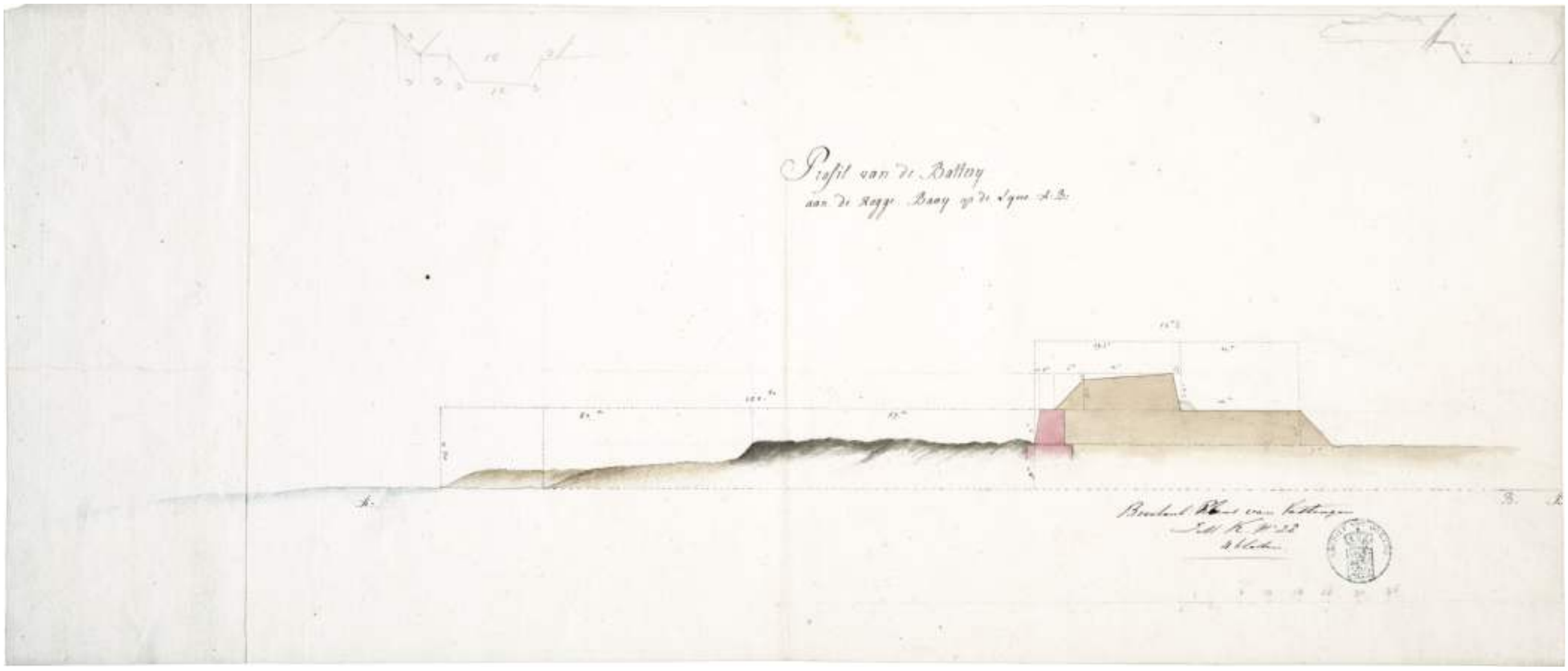

blad 122 onder / sheet 122 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.106.

[Cornelis Jacob van de Graafff, attributed, c. 1787] :

Profil tot de Batterije aan de Rogge Baaij / aan de Caap de Goede Hoop 1787.

Profile of the Battery on Rogge Bay / at the Cape of Good Hope 1787.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 25 x 34 cm.
1 map : ms on paper, 25 x 34 cm.

Verklaringen: [rechtsboven] een beschrijving van de afmetingen :
Explanations: [upper right] a description of the measurements :

Uijt het Fondament van de Linke Flank tot op de Paal 9 [voet] 3 [duim].
Van de Paal op de lage Zee 9 [voet] 7 [duim].
Dito op de hoge Zee 4 [voet] 3 [duim].
Van de Regter Flank tot de Paal 3 [voet] 9 [duim].

blad 123 boven / sheet 123 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.106B.

C:J: van de Graaff, [1787] :

Batterij aan de Rogge-Baaij / aan de Caap gebouwd in 1787.

Battery on Rogge Bay / at the Cape built in 1787.

Schaalstok van 30 Toises = [ca. 1 : 300].
Scale-bar of *30 Toises* = [approximately 1 : 300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 29 x 51 cm.
1 map : ms on paper, 29 x 51 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

blad 123 onder / sheet 123 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.106C.

[Cornelis Jacob van de Graafff, attributed, c. 1787] :

Profil van de Battery / aan de Rogge Baay op de Lyne A: B:.

Profile of the Battery / on Rogge Bay according to the Line A: B:.

Schaalstok van 36 [toises] = [ca. 1 : 140].
Scale-bar of *36* [*toises*] = [approximately 1 : 140].

1 profiel : ms op papier, gekleurd, 29,5 x 69 cm.
1 profile : ms on paper, coloured, 29.5 x 69 cm.

Verso: Plans en Profillen van de Batterij aan de Rogge Baaij. Gebouwd aan de Caap de Goede Hoop in den Jaare 1787.

124

blad 124 boven / sheet 124 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 67.1.

Opgenoomen en getekend door L.M. Thibault thans Capitein Ingeneur en Commandant, aan de Caap de Goede Hoop. A:o 1792 :
Surveyed and drawn by L.M. Thibault presently Captain Engineer and Commandant, at the Cape of Good Hope. A:o 1792 :

Plan der battery amsterdam van boven te zien [...].

Plan of the Amsterdam Battery as seen from above [...].

Schaalstok van [17 Rijnlandse roeden] = [ca. 1 : 395].
Scale-bar of [*17 Rijnlandse roeden*] = [approximately 1 : 395].

1 kaart : ms op papier, 49 x 64 cm.
1 map : ms on paper, 49 x 64 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

Geconstrueerd door de Heer P.H. Gilquin, te vooren Colenel en Chef der Ingeneur en Artillerie.

In een brief van 20 februari 1786 aan zijn voormalige chef, gouverneur Joachim van Plettenberg (1771-1785), schreef de directeur der fortificatiën kolonel Philippus Hermanus Gilquin dat het werk aan de versterkingen aan de Kaap niet opschoot; nu de directe oorlogsdreiging was verdwenen, werd er voor de verdere bouw geen geld meer beschikbaar gesteld. Desondanks hoopte hij de geheel vernieuwde Batterij Swellengrebel, die intussen de naam Batterij Amsterdam had gekregen, binnenkort te kunnen voltooien. Gilquin arriveerde in 1779 aan de Kaap, door Heren Zeventien daar aangesteld als directeur der fortificafiën en chef der artillerie en speelde een belangrijke rol bij het versterken van de Kaapse defensie na het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog in 1780. Zijn rol is in feite onderbelicht gebleven in de hedendaagse literatuur, waarin alle aandacht steeds is uitgegaan naar de werkzaamheid van Gouverneur Van de Graaff en zijn staf in de jaren na 1784. Het was evenwel kolonel Gilquin die in samenwerking met de officieren van de Franse huurregimenten in de periode 1780-1785 de basis heeft gelegd voor het grote defensieplan voor de Kaap, inclusief de werken op het Kaaps Schiereiland (bladen 160 en volgende). Van de Graaff heeft hier nadien in feite op kunnen voortborduren. Gilquin had de Batterij Amsterdam in de oorlogsperiode ontworpen en de bouw ervan was in 1785 bij het aantreden van de nieuwe gouverneur ver gevorderd. Hoewel Van de Graaff het niet eens was met dit ontwerp, werd de batterij onder zijn bestuur ongewijzigd afgebouwd. Gilquin repatrieerde in 1792. De plattegronden, doorsneden en aanzichten van de Batterij Amsterdam op de bladen 124-125 uit de eerste jaren na de voltooiing zijn vermoedelijk alle van de hand van de ingenieur Louis Michel Thibault, die in 1783 met het Régiment Suisse de Meuron aan de Kaap arriveerde en in 1785 in compagniesdienst trad. Als enige restant van deze imposante versterking is tegenwoordig nog een deel van de zeemuur te zien.

In a letter dated 20 February 1786 to his former superior, Governor Joachim van Plettenberg (1771-1785), the Director of Fortifications Colonel Philippus Hermanus Gilquin wrote that the work on the fortifications at the Cape was not progressing; now that the immediate threat of war had gone, no more money was being made available for further building. Nevertheless he hoped before long to be able to finish the completely renovated Swellengrebel Battery, which in the meantime had been given the name Amsterdam Battery. Gilquin arrived at the Cape in 1779, was appointed by the Gentlemen Seventeen as Director of Fortifications and chief of the Artillery there, and played an important role in strengthening the defence of the Cape after the fourth Anglo-Dutch War broke out in 1780. In fact his role has not received sufficient attention in the modern literature, which has always focussed wholly on the activities of Governor C.J. van de Graaff and his staff in the years after 1784. However, it was Colonel Gilquin who, in collaboration with the officers of the French mercenary regiments in the period 1780-1785, laid the foundations for the original master plan for the defence of the Cape, including the works on the Cape Peninsula (sheet 160 and following). Van de Graaff was in fact enabled to elaborate on this later on. Gilquin had designed the Amsterdam Battery in the period of the war and in 1785 when the new Governor took up office the building was well advanced. Although Van de Graaff was not in agreement with this design, the battery was finished in an unchanged form under his regime. Gilquin returned home in 1792. The ground-plans, cross-sections and views of the Amsterdam Battery on sheets 124-125 from the first years after its completion are all presumably the work of the engineer Louis Michel Thibault, who arrived at the Cape in 1783 with the *Régiment Suisse de Meuron* and entered the service of the Company in 1785. A section of the seawall is the only remnant of this imposing fort still to be seen today.

blad 124 onder / sheet 124 below:

Nationaal Archief, 4.JSF 67.3.

[Louis Michel Thibault, ca. / c. 1792] :

[Plattegrond van de Batterij Amsterdam].

[Plan of the Amsterdam Battery].

Schaalstok van 10 Roeden = [ca. 1 : 285].
Scale-bar of *10 Roeden* = [approximately 1 : 285].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 54 x 78 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 54 x 78 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

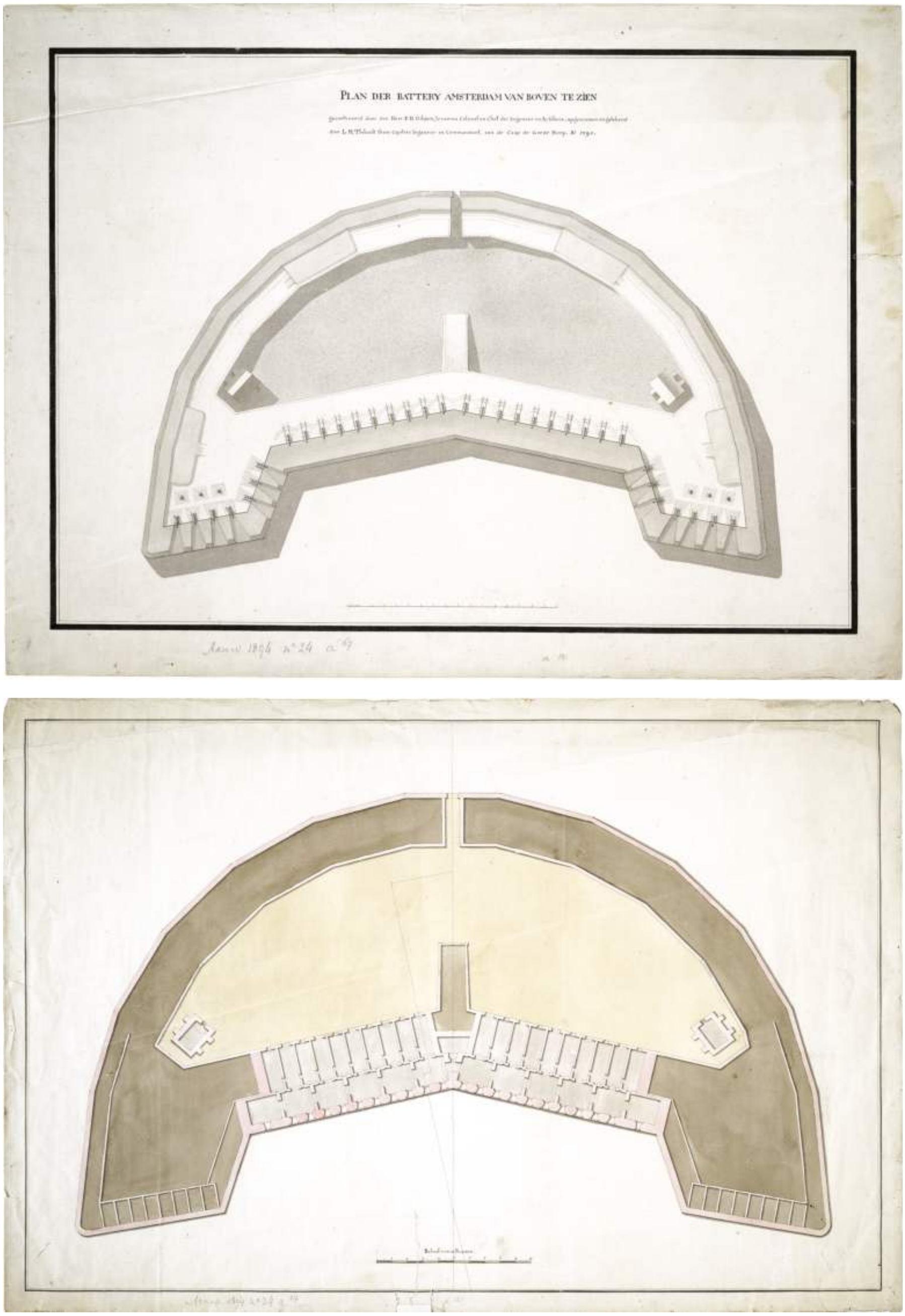

blad 125 boven / sheet 125 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 67.4.

[Louis Michel Thibault, toegeschreven, ca. 1792] :
[Louis Michel Thibault, attributed, c. 1792] :

N:o / Platte grond van den regter vleugel der Canon Kelders van Batterie Amsterdam.

N:o / Plan of the right-hand wing of the Cannon Basements of the Amsterdam Battery.

[profiel / profile]

Doorsnit over de lengte der Canon-kelders van Batterie Amsterdam volgens de Linie CD, genoomen, waar in sig het geschut in de Embra-sures van agteren vertoont.
Profile of the lenght of the Cannon basements of the Amsterdam Battery taken according to the Line CD, in which the cannon in the Embrasures are shown from behind.

Schaalstok van 6 Rijnlandse Roeden = [ca. 1 : 135].
Scale-bar of *6 Rijnlandse Roeden* = [approximately 1 : 135].

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 38 x 57,5 cm.
1 map + 1 profile : ms on paper, coloured, 38 x 57.5 cm.

blad 125 onder / sheet 125 below:

Nationaal Archief, 4.JSF 67.5.

[Louis Michel Thibault], 1786 / [1792] :

Gesigt der Batterie Amsterdam zoo als deselve sig van vooren front makende teegen de goede anker-plaats der Tafel-Baaij vertoont. 1786.

View of the Amsterdam Battery as it appears from the front facing the good anchorage of Table Bay.

Afteekening der Batterie Amsterdam, zoo als deselve van agteren te zien is.

Depiction of the Amsterdam Battery, as it appears from the rear.

Profil ofte doorsnit van dit werk, volgens de op de Grondteekening en het Plan getrokkene Linie A.B.

Profile or cross-section of this defensive work, according to the Line A.B. drawn on the Plan.

Schaalstok van 10 Rijnl. Roeden = [ca. 1 : 285].
Scale-bar of *10 Rijnl. Roeden* = [approximately 1 : 285].

3 profielen : ms op papier, gekleurd, 50,5 x 76 cm.
3 profiles : ms on paper, coloured, 50.5 x 76 cm.

N.°1.

Doorsnit over de lingter der Canon-kelders van Batterie Amsterdam volgens de Linie CD, genoomen, waar in Sig het geschut in de Embrasures van agteren vertoont.

C D

Platte grond van den regter Vleugel der Canon kelders van Batterie Amsterdam

C D

Schaale van 6 Rynlandse Roeden

N.°2.

Gesigt van Batterie Amsterdam. Zo als dezelve Sig voor oogen komt wanneer men op de gesmelde plaats der Capel Dorp Vlietland staat. 1786.

Afteekening van Batterie Amsterdam. Zo als dezelve Sig voor oogen komt wanneer men op de gesmelde plaats der Capel Dorp Vlietland staat. 1786.

A B

Profil ofte Doorsnit van het werk, volgens de op de Grondteekening in het Plan getrokkene Linie A.B.

Rynl. Roeden

Gezigt van het Water Kasteel aan Cabo de Goede Hoop te Sien van de Rhede Int Z:W. na het leven getekend door Johannes Rach 1762

blad 126 boven / sheet 126 above:

Atlas Van Stolk Rotterdam, top 1051.

Na het leven geteekend door Johannes Rach 1762 :
Drawn from life by Johannes Rach 1762 :

Gezigt van het water kasteel aan Cabo de Goede Hoop te sien van de rhede Int Z:W.

View of the water castle at the Cape of Good Hope as seen from the roadstead in the S:W.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier,
26,5 x 43,5 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper,
26.5 x 43.5 cm.

Johannes Rach of een van zijn leerlingen c.q. navolgers beeldde in deze tekening en de volgende het zogenoemde Waterkasteel of Batterij Chavonnes ten noordwesten van het Kasteel af, zoals deze versterking in 1726 was voltooid. Voor de verdediging van de kust aan de Tafelvallei was deze strategisch gelegen batterij van cruciaal belang. Onder gouverneur Van de Graaff werd deze in de jaren 1786-1788 geheel gemoderniseerd en verder uitgebouwd, waarvan de kaarten en profielen op de bladen 127-129 een overzicht bieden.

In this drawing and the following Johannes Rach or one of his pupils or followers depicted the so-called Water Castle or Chavonnes Battery to the north-west of the Castle, as it was completed in 1726. This strategically located battery was of crucial importance for defending the coast at Table Valley. Under Governor Van de Graaff it was completely modernized and extended in the years 1786-1788, and the maps and profiles on sheets 127-129 provide a survey of this.

blad 126 onder / sheet 126 below:

Rijksmuseum Amsterdam, NG-400-G.

Na het Leven getekent van Joh:s Rach Fecit A:o 1762 :
Drawn from Life by Joh:s Rach Fecit A:o 1762 :

Het Gezigt, van de Groote Batterij Chavonis van de Strand Cabo de / Goede hop Af te Sien in 't W:t, N:d, W:t.

The view of the Great Battery Chavonnes as Seen from the Shore of Cape of / Good Hope in the W:t, N:th, W:t.

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 35 x 50 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35 x 50 cm.

blad 127 boven / sheet 127 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 840.

[Louis Michel Thibault, ca. / c. 1786] :

Plan der Batterie Chavonnes.

Plan of the Chavonnes Battery.

Schaalstok van 50. Toises = [ca. 1 : 615].
Scale-bar of *50. Toises* = [approximately 1 : 615].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 43 x 60 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 43 x 60 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Deze algemene plattegrond toont de bestaande situatie van de Batterij Chavonnes in de oorspronkelijke staat, voor de modernisering van 1786-1788. Het plan op blad 127 onder, met omgekeerde oriëntatie ten opzichte van de bovenste tekening, toont de opzet nadien. Met gebruikmaking van een deel van het zeefront en de gebouwen op het platform werd de lage batterij zelf aanzienlijk vergroot en verzwaard, terwijl deze nu ook aan de landzijde een muur kreeg. Die nieuwe wal, of eerder retranchement, was in de eerste plaats bedoeld tegen een aanval door infanteristen van die kant, maar kon ook dienen als laatste, hoger gelegen verdedigingslinie voor de bezetting van de batterij in het geval dat de vijand al had weten door te dringen tot de lagere niveaus met de geschutsopstelling. In meer detail, met onder meer de maatvoering van de nieuwe batterij, is een en ander te zien in de plattegrond en de profieltekeningen door Louis Michel Thibault op de blad 128 en 129. Bij de ontgraving van de restanten van de Batterij Chavonnes enkele jaren geleden bleken deze plattegronden van Thibault zo nauwkeurig te zijn dat ze als bouwplan konden dienen voor de gedeeltelijke restauratie. De batterij herbergt nu een museum over de defensie van de Kaap.

This general ground-plan shows the existing situation of the Chavonnes Battery in its original state, before the modernization of 1786-1788. The plan on sheet 127 below, with a reversed orientation in relation to the drawing at the top, shows the layout after that. By using a part of the existing seafront and the buildings on the platform, the low battery itself was considerably enlarged and strengthened, while it now also got a wall on the landward side. The new rampart, or rather entrenchment, was intended in the first place against an attack by infantry from that side, but could also serve as a last, higher line of defence for the battery if the enemy had managed to penetrate to the lower levels with the gun emplacement. In more detail, including the dimensions of the new battery, various aspects can be seen on the ground-plan and profile drawing by Louis Michel Thibault on sheets 128 and 129. When the remains of the Chavonnes Battery were excavated some years ago, it turned out that these plans by Thibault were so accurate that it was possible to use them for a partial restoration. The battery now houses a museum relating to the defence of the Cape.

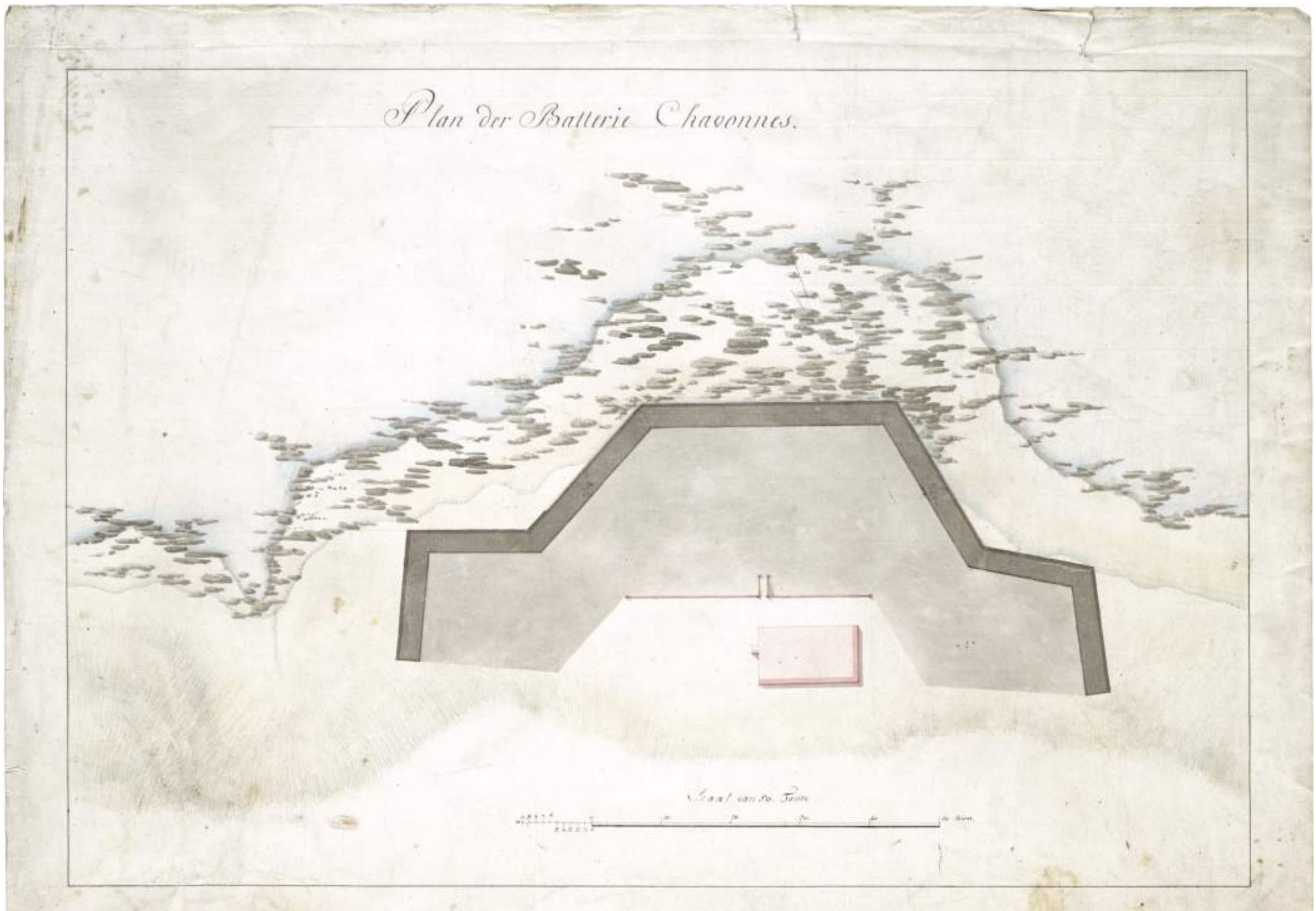

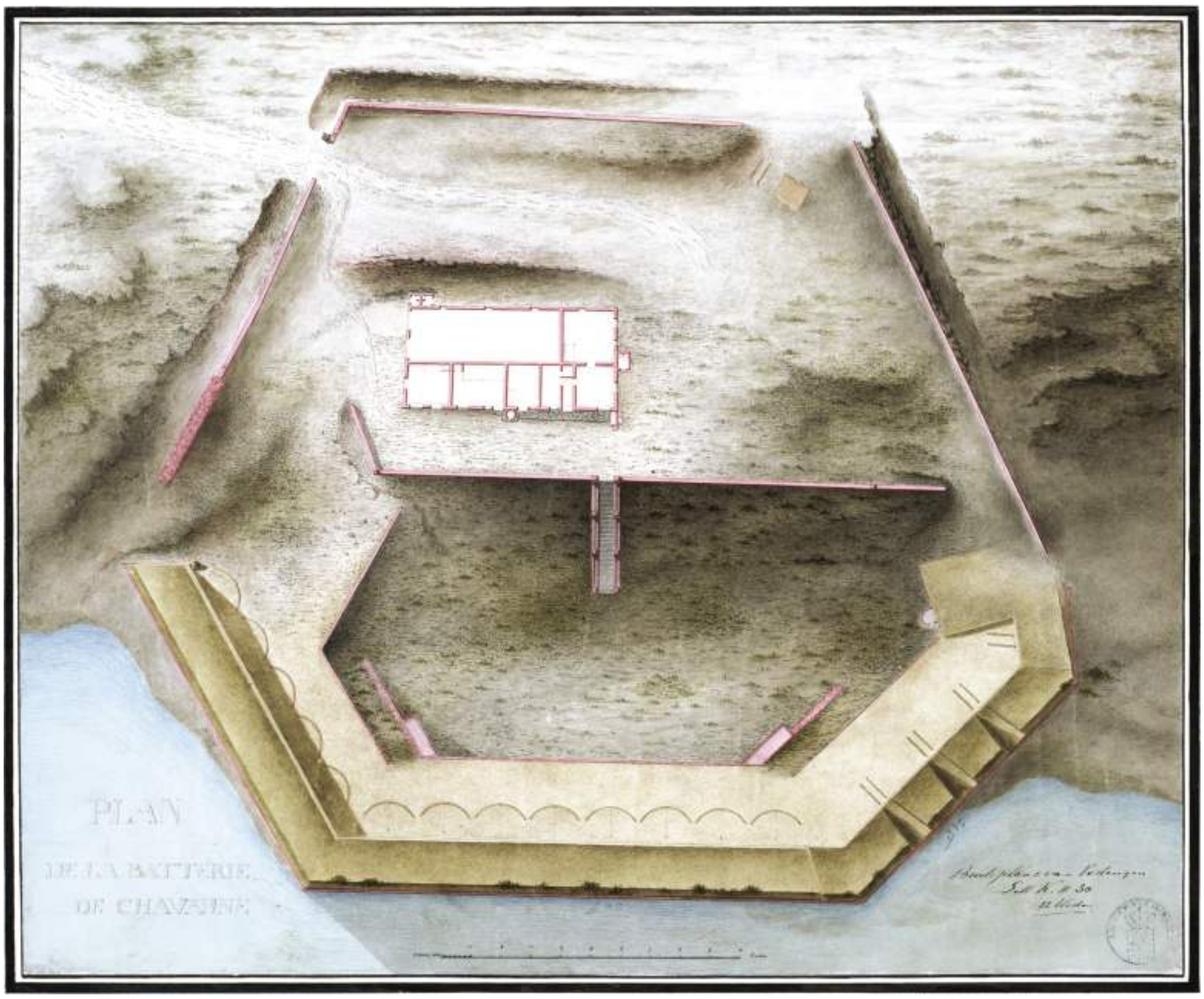

blad 127 onder / sheet 127 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.108J.

[Louis Michel Thibault, 1786-1791] :

Plan / de la Batterie / de Chavaune.

Plattegrond / van de Batterij / Chavonnes.

Plan / of the Chavonnes / Battery.

Schaalstok van 10 Roeden = [ca. 1 : 375].
Scale-bar of *10 Roeden* = [approximately 1 : 375].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 46 x 57,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 46 x 57.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

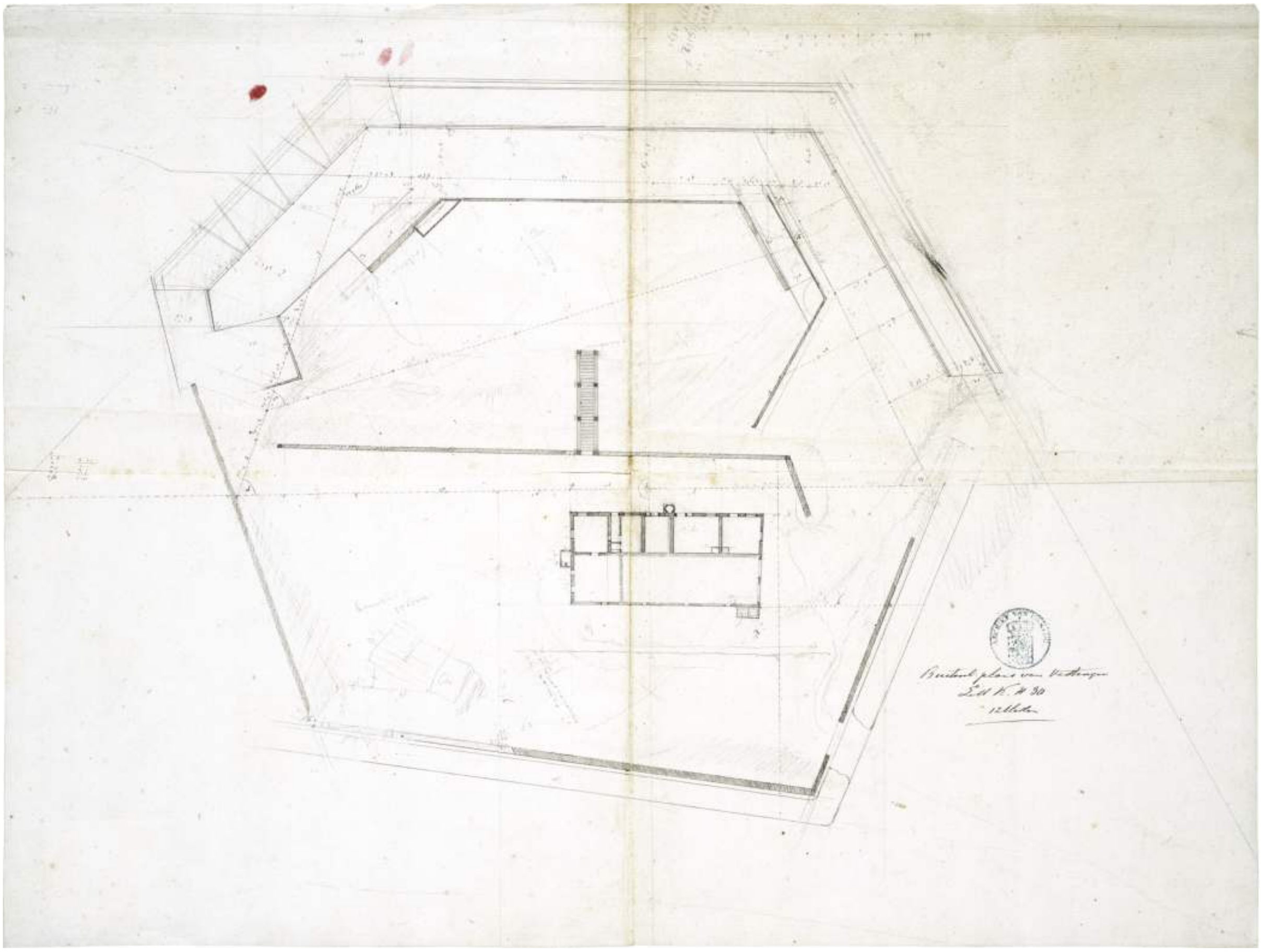
Bauhof plans von Hattingen
Lit K. № 30
12 Blatt

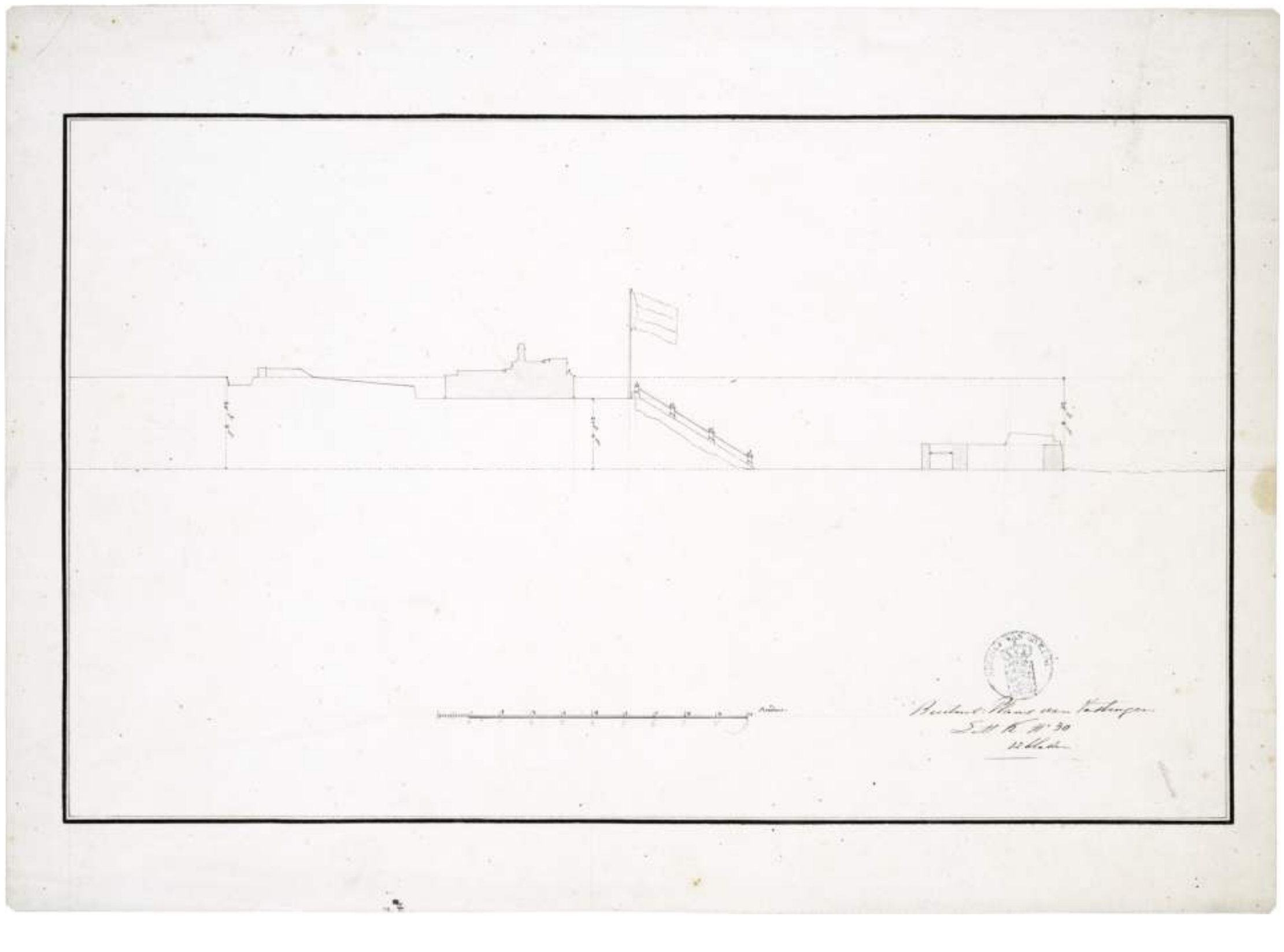
Bauhof Plans von Hattingen
Lit K № 30
12 Blatt

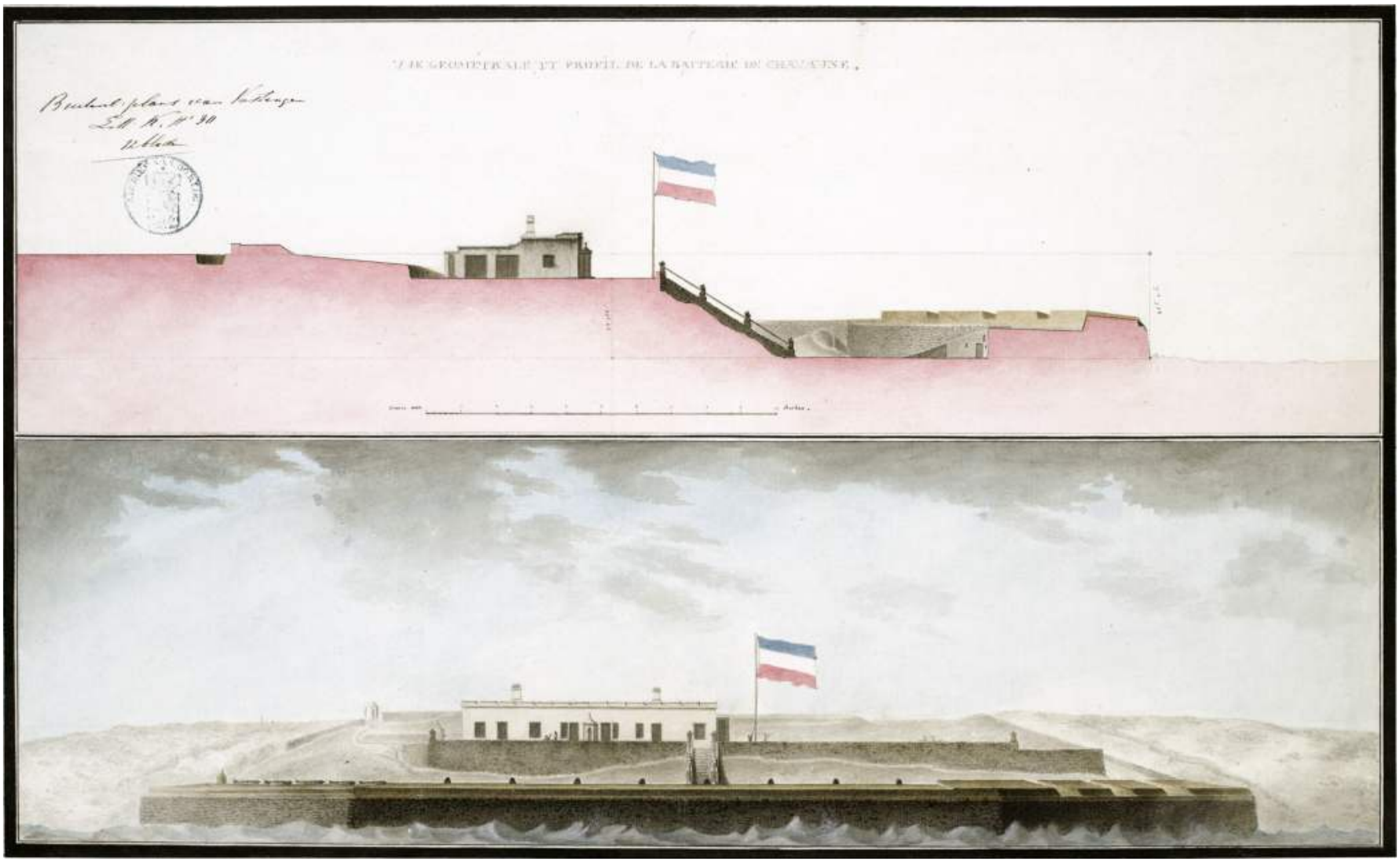

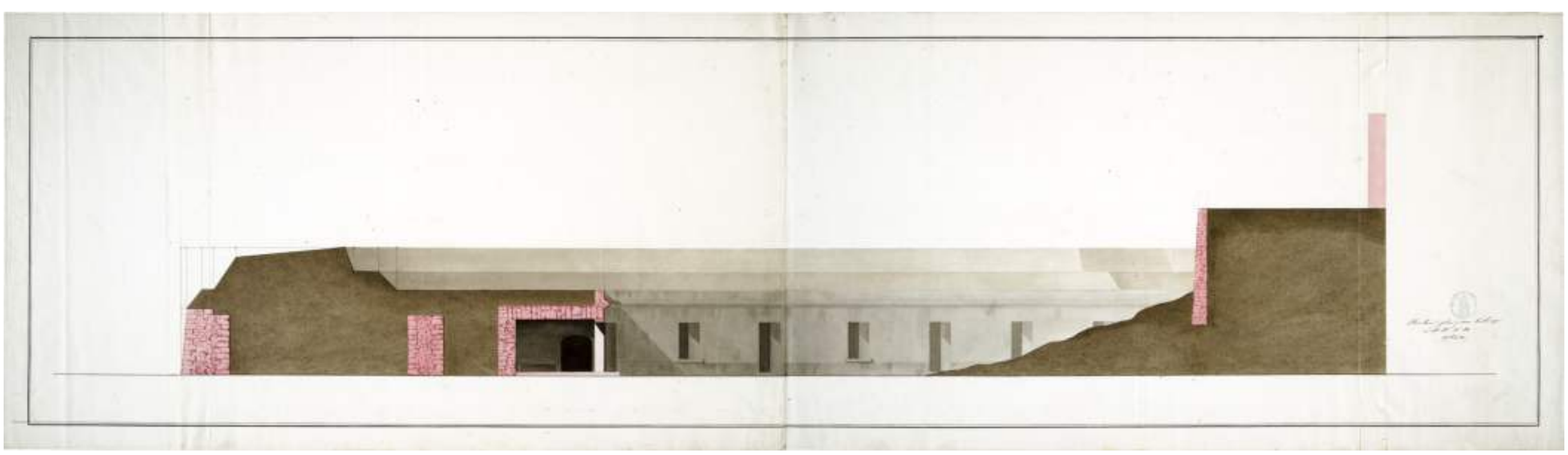

blad 129 boven / sheet 129 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.108K.

[Jean Michel Thibault, 1788-1791] :

Vue geometrale et profil de la batterie de Chavaune.

Doorsnede en profiel van de Batterij Chavonnes.

Cross-section and profile of the Chavonnes Battery.

Schaalstok van 10 Roeden = [ca. 1 : 295].
Scale-bar of *10 Roeden* = [approximately 1 : 295].

2 profielen : ms op papier, gekleurd, 36 x 56 cm.
2 profiles : ms on paper, coloured, 36 x 56 cm.

De onderste tekening toont het aanzicht van de Batterij Chavonnes vanuit zee. Thibault, zelf van Franse origine, heeft hier al of niet met opzet de vlag omgedraaid en er zo bijna de Franse tricolore van gemaakt. De profieltekening op blad 129 onder laat de doorsnede van de oorspronkelijke lage batterij zien, voor de modernisering.

The drawing below shows the view of the Chavonnes Battery from the sea. Thibault, himself of French origin, has turned the flag, whether deliberately or not, and has thus almost made the French tricolour out of it. The profile drawing on sheet 129 below shows the cross-section of the originally low battery, before it was modernized.

blad 129 onder / sheet 129 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.108I.

[Jean Michel Thibault, 1787] :

[Doorsnede van de Batterij Chavonnes].

[Cross-section of the Chavonnes Battery].

1 profiel : ms op papier, gekleurd, 45,5 x 164,5 cm.
1 profile : ms on paper, coloured, 45.5 x 164.5 cm.

Verso: Profil van de Baterie Chavones voor de verbeteringen 1787.

blad 128 boven / sheet 128 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.108.

[Louis Michel Thibault, toegeschreven, ca. 1788] :
[Louis Michel Thibault, attributed, c. 1788] :

[Ontwerpplan voor de Batterij Chavonnes].

[Project plan for the Chavonnes Battery].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 44 x 59 cm.
1 map : ms on paper, 44 x 59 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verso: Schets van de Batterije Chavonnes voor de verbetering daar aan gemaakt is in 1788.

blad 128 onder / sheet 128 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.108B.

[Louis Michel Thibault, 1788-1791] :

[Profiel van de Batterij Chavonnes].

[Profile of the Chavonnes Battery].

Schaalstok van 10 Roeden = [ca. 1 : 295].
Scale-bar of *10 Roeden* = [approximately 1 : 295].

1 profiel : ms op papier, 37 x 53 cm.
1 profile : ms on paper, 37 x 53 cm.

Het betreft hier vermoedelijk een voorstudie voor Thibaults profielen van de Batterij Chavonnes na de verbouwing; zie blad 129 boven.

Here we are probably looking at a preliminary study for Thibault's profiles of the Chavonnes Battery after the rebuilding. See sheet 129 above.

Van Caabse Vleck tot Kaapstad. Tegen de wil van de Heren Zeventien groeide het kleine gehucht aan de Tafelbaai, de 'Caabse Vleck', vooral in de latere achttiende eeuw onstuitbaar uit tot een vestiging van stedelijk formaat. Van de toename van het inwonertal zijn enkele cijfers bekend. Volgens de telling van 1731 waren er toen 959 VOC-dienaren, 585 vrijburgers, 200 vrijswarte (benaming voor de groep die ontstond uit vrijgeworden slaven van geheel of gedeeltelijk Afrikaanse en Aziatische herkomst), 566 compagnieslaven, 767 slaven in particulier bezit en 80 bandieten ofwel gestraften. Veertig jaar later was het inwonertal gegroeid tot bijna 5000, van wie overigens meer dan de helft slaven, en in 1805 telde Kaapstad al ongeveer 17.000 inwoners, nog steeds met een kleine meerderheid van slaven. Onder Brits bewind nam hun aandeel in de stadsbevolking in de decennia nadien geleidelijk aan af, tot de volledige en definitieve vrijmaking van de slaven aan de Kaap in 1838.

In tegenstelling tot de hiervoor behandelde cartografische en topografische vastlegging van de fortificatiewerken aan de Kaap, waarvan een groot aantal kaarten, plattegronden en tekeningen bewaard is gebleven, is die van de stad zelf vol lacunes. Voor de Compagnie waren civiele plattegronden en topografische tekeningen vooral van praktisch belang voor de waterhuishouding in en om de stad, voor de bouw en het beheer van onderkomens voor de diverse VOC-instanties, en voor de opmeting, uitgifte en kadastrale administratie van particuliere gronden. Als gevolg daarvan hebben de nagelaten tekeningen en kaarten uit deze bron overwegend een utilitair karakter. Voor meer artistiek geïnspireerde weergaven van het toenmalige stadsbeeld zijn we derhalve grotendeels afhankelijk van het werk van geïnteresseerde bezoekers van de Kaap. De meeste van hen hielden het echter bij een mooi aanzicht van de stad met de Tafelberg vanuit zee, vaak vanaf het schip getekend, en bekommerden zich nauwelijks om stadsgezichten. Uitzonderingen hierop waren Johannes Rach, van wie een aantal interessante tekeningen van het leven in Kaapstad omstreeks 1762 is opgenomen op de bladen 150-152, en de repatriërende predikant Jan Brandes, die in 1786 het prachtige stadsgezicht op de bladen 154-155 tekende. De bladen 139-179 geven tezamen een overzicht van de ontwikkeling van de 'Caabse Vleck' tussen het stichtingsjaar 1652 en het eind van de achttiende eeuw, van provisorisch fortje met groentetuin tot volwaardige stedelijke nederzetting, die in de late compagniestijd definitief de naam Kaapstad had gekregen.

From Cape Township to Cape Town. Against the wishes of the Gentlemen Seventeen, the hamlet on Table Bay, the *Caabse Vleck* (Cape Township), grew unstoppably into a settlement of urban proportions, especially in the later eighteenth century. Some figures are known regarding the increase in the number of inhabitants. According to the census of 1731, there were then 959 employees of the VOC, 585 free burghers, 200 free blacks (the name for the group which consisted of freed slaves of African and Asiatic origin), 566 Company slaves, 767 slaves in private hands, and 80 bandits or convicts. Forty years later the number had grown to almost 5000, of whom more than half were slaves, and in 1805 Cape Town had around 17,000 inhabitants, still with a small majority of slaves. Under British rule their proportion of the town population fell gradually during the following decades, until the complete and final freeing of the slaves at the Cape in 1838.

In contrast to the above treatment of the cartographic and topographical record of the fortifications at the Cape, for which a large number of maps, plans and drawings have been preserved, the picture of the town itself is full of gaps. For the Company, civil plans and topographical drawings were primarily of practical use for water management in and around the town, for building and running accommodation for the various VOC offices, and for surveying, distributing and the cadastral administration of private lands. As a result the surviving drawings and maps from this source are predominantly of a utilitarian nature. For more artistically inspired images of the townscape of that period we are therefore largely dependent on the work of interested visitors to the Cape. But most of these restricted themselves to a pretty view of the town and Table Mountain seen from the sea, often drawn from the ship, and scarcely bothered with views of the town itself. Some exceptions to this were Johannes Rach, from whom a number of interesting drawings of life in Cape Town in around 1762 have been included on sheets 150-152, and the returning clergyman Jan Brandes, who drew the splendid view of the town on sheets 154-155 in 1786. Sheets 139-179 together provide a survey of the development of the 'Cape Township' between the year 1652 when it was founded and the end of the eighteenth century, from a temporary little fort with a vegetable garden to a fully fledged urban settlement, which in the late Company period had definitively been given the name *Kaapstad*, Cape Town.

blad / sheet 130:

Nationaal Archief, 4.VEL 821A.

[Pieter Potter, ca. / c. 1657] :

[Plattegrond van het fort en de Compagniestuin].

[Plan of the fort and the Company Garden].

Schaalstok van 60 Roeijmaet Rijnlants = [ca. 1 : 6.850].
Scale-bar of *60 Roeijmaet Rijnlants* = [approximately 1 : 6,850].

1 kaart : ms op papier, 48,5 x 40,5 cm.
1 map : ms on paper, 48.5 x 40.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Verso: Caerte van comps. thuynen bij 't fort daer al de schepen uyt veervarst worde.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij een VOC-monogram en de letters a t/m u :
Explanations: [upper left] a key to a VOC monogram and the letters a to u :

[VOC-monogram]. 'T Binnen pleijn van't fort de goede hope.
a. Huijsinge binnen 't fort.
b. Punten van 't fort.
c. De gracht.
d. 'T hoorenwerck voor 't fort.
e. Smits ende sieckenhuijs.
f. 'T Crael voorde beesten als een hoorenwerck achter 't fort.
g. De stallingen voorde paerden ende kalffjes.
h. De revieren.
j. De Comp:s thuijnen.
k. Rabat om deselve.
l. Particuliere thuijntjes.
m. Steenplaetsen.
n. Steenovens.
o. Metscuijl.
p. Cleijgronden.
q. Baterijen voor aen thoorenwerck.
r. Boeren ende thuijniers huijs.
s. 'T Gemeene volcx combuijs.
t. Schapen stall.
u. 'T Hoofft dat noch niet gemaeckt is.

Nota. Alde particuliere thuijnen sijn 'tvolck door d'E: h:r van goens affgenomen ende in Comp:s thuijnen getrocken die derhalven nu soo veel te grooter valt.

Een kopie van deze kaart met uitgebreide legenda werd hiervoor al beschreven op blad 74. Op deze plattegrond is echter de opmerking toegevoegd dat de eerste particuliere tuintjes (l) in 1657 op bevel van de bezoekend commissaris Rijklof van Goens weer door de Compagnie werden teruggevorderd en bij de Compagniestuin gevoegd. Dit zal voor zeer korte tijd hebben gegolden, misschien tot het vertrek van Van Goens, aangezien we op de kaart van 1665 op blad 79 weer volop particuliere tuinen (W) zien, waarvan een aantal op grotere afstand van het fort en de Compagniestuin is uitgegeven. De riviertjes die op de hellingen van de Tafelberg ontspringen zijn deels gekanaliseerd en voorzien op deze wijze de tuinen van irrigatiewater en de bezetting en de schepen van vers drinkwater. Daartoe was nabij het strand een kleine kom uitgegraven waarin het water zich kon verzamelen. Omdat deze al snel in een modderpoel veranderde, liet commandeur Zacharias Wagenaer in 1663 ter vervanging een groot drinkwaterbassin metselen. De ligging daarvan is duidelijk aangegeven op blad 131 boven (L), met de oude waterpoel er nog naast (13).

A copy of this map with detailed legend was already described above on sheet 74. However, on this map the remark has been added that the first private gardens (l) were claimed back by the Company in 1657 on the orders of the visiting Commissioner Rijklof van Goens and joined to the Company's garden. This will have applied for only a very short time, perhaps up to Van Goens's departure, given the fact that on the map from 1665 on sheet 79 we again see an abundance of private gardens (W), of which a number were given out at a greater distance from the fort and the Company's garden. The little rivers that rise on the slopes of the Table Mountain have been partly canalized and in this way provide the gardens with irrigation water and the garrison and the ships with fresh drinking water. For this purpose a small basin had been dug near the beach in which water could collect. Because this turned into a mudpool in no time, in 1663 Commander Zacharias Wagenaer had a large masonry tank for drinking water made. Its location is clearly shown on sheet 131 above (L), with the old pool still next to it (13).

blad 131 boven / sheet 131 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 828.

[Isaak de Graaf, ca. / c. 1700] :

'T Fort de Goede Hoop, / s' Comps tuyn, en eenige Publique / en Particuliere Gebouwen, daar omtrent.

The Fort of Good Hope, / the Company's garden, and some Public / and Private buildings, in the vicinity.

Schaalstok van 100 Rijnlantsche Roeden = [ca. 1 : 4.700].
Scale-bar of *100 Rijnlantsche Roeden* = [approximately 1 : 4,700].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 51 x 70 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 51 x 70 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: de bijschriften zijn volledig getranscribeerd in Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, blad 57.
Explanations: the notes have been transcribed in full in Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, sheet 57.

De originele, nu niet meer bekende kaart van de nederzetting aan de Kaap die Isaak de Graaf omstreeks 1700 als voorbeeld nam voor deze versie in zijn overzichtsatlas van het compagniesgebied (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, I-5c), gaf de situatie omstreeks 1678-1679 weer en werd waarschijnlijk door de landmeter Jan Wittebol getekend. De deels gekanaliseerde waterlopen van de stad (12) mondden toen als voorheen uit in de ondiepe gracht rondom het voormalige fort, waarvan nog enkele gebouwen aanwezig waren. Deze stonden op de nominatie gesloopt te worden, waarna het bouwmateriaal kon worden hergebruikt voor een apart logeergebouw voor de 'aansienlijcke ministers van de Compagnie' die de Kaap bezochten, of voor een nieuw te bouwen weeshuis. Ten noordwesten van de oude fortlocatie is de gemetselde drinkwaterbak (L) te herkennen, waarvan commandeur Zacharias Wagenaer in 1663 eigenhandig een tekening maakte om naar de bewindhebbers te verzenden (blad 131 onder). Via een watergoot (K) die uit het bassin naar een kleine helling op de oever liep (I), konden de schepen met behulp van hun bijboten de drinkwatervaten bijvullen. Zo werd ook voorkomen dat de houten pier door de rollende zware vaten werd beschadigd. De stad zelf was in de twintig jaar sinds de voorgaande kaart uitgebreid met meerdere woonblokken langs de Heerengracht (10), terwijl ook al kavels waren uitgezet (7, 8, 9) voor nieuwe bebouwing in de parallel daaraan lopende Bergstraat (St. George's Mall). Langs de toekomstige Pleinstraat (Lower Plein Street) kwamen de nieuwe huizen van burgers (Y) van wie de eerdere woningen moesten worden afgebroken omdat ze te dicht bij het Kasteel stonden. Tussen deze blokken en de Compagniestuin zijn de in 1678 gelegde fundamenten voor de kerk (B) en het ommuurde kerkhof (C) aangegeven, evenals die van de geprojecteerde slavenloge, die in november 1679 in gebruik werd genomen (D, zie ook blad 137 boven). De uitbreiding van de particuliere tuinen is af te meten aan het grote aantal nieuwe percelen aangeduid met het legendanummer 11; zie in dit verband ook het gezicht op de stad omstreeks 1710 op blad 88.

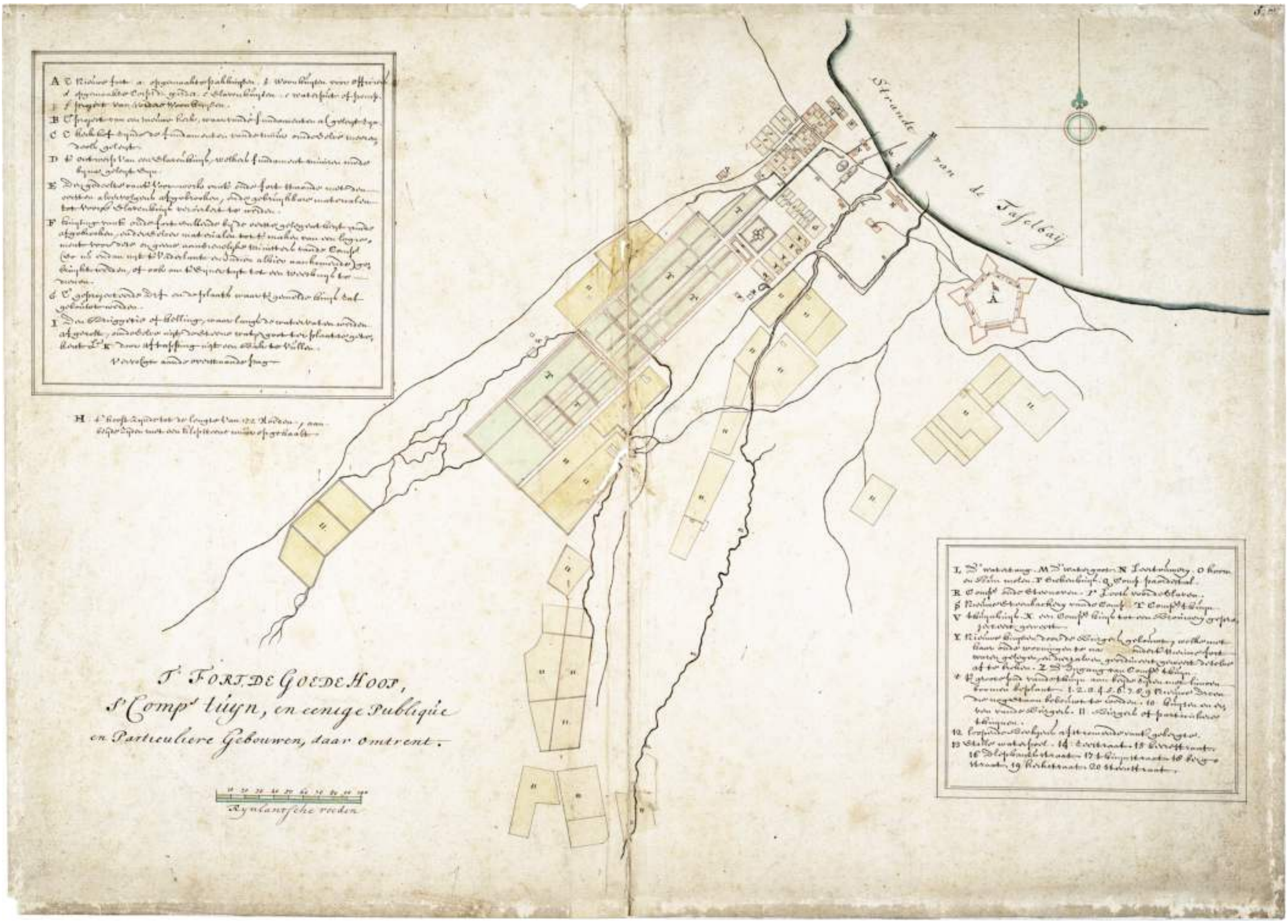
Strande van de Tafelbaij
T' FORT DE GOEDE HOOP,
S' Comp^s tuyn, en eenige Publique
en Particuliere Gebouwen, daar omtrent.
Rynlantsche roeden

blad 131 onder / sheet 131 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 827.

[Zacharias Wagenaer, 1663] :

[Plan van een waterbak].

[Plan of a water tank].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 41,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 41.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Verklaringen: [linksboven, rechtsmidden]
2 beschrijvingen :
Explanations: [upper left, centre right]
2 descriptions :

Dese steenen drinc-water-back, met sijn sluijs begrepen ongevaer een goede steen-worp aen de West-zijde van 't fort de Goede Hoop en oock soo verre van 't zee-strant, Is lanck sesthien Roeden, vier ditos breet, en op eenige plaetsen vier, op andere vijff voeten diep. Cunnende om de Clippen die daerin leggen niet dieper gegraven worden.

Oude water-plaets, die nu met de uijtge-worpen aarde uijt de nevens-staende Nieuwe Back soo na opge-vult, en effen ge-maeckt is.

Dit 'caartie zijnde de afbeldinge vande stene water-bak aan de Caap gemaakt', zoals het in de bijbehorende correspondentie van 1663 wordt omschreven, toont het pas voltooide drinkwaterreservoir ontworpen en getekend door commandeur Zacharias Wagenaer (zie voor hem ook blad 78). Restanten van dit stenen bassin van 60 x 15 meter werden recentelijk teruggevonden tijdens de bouw van een warenhuis en in oude staat teruggebracht. Sindsdien is het daar in het souterrain bezichtigen.

This 'map being the depiction of the masonry water tank made at the Cape', as it is termed in the accompanying correspondence from 1663, shows the newly completed drinking water reservoir designed and drawn by Commander Zacharias Wagenaer (for him see also sheet 78). Remains of this brick basin measuring 60 x 15 metres were recently discovered during the construction of a department store and restored to their former state. Since then it has been on view in the basement.

The original map (now no longer known) of the settlement at the Cape that in about 1700 Isaak de Graaf took as his model for this version in his general atlas of the areas under the Company's charter (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, I-5c), showed the situation around 1678-1679, and was probably drawn by the surveyor Jan Wittebol. The town's partly canalized water channels (12) then flowed as before into the shallow moat around the former fort, of which a few buildings were still present. These were on the list to be demolished, after which the building materials could be used again for a separate building for lodging the 'distinguished ministers of the Company' who visited the Cape, or for a new orphanage. To the north-west of the location of the old fort the brick drinking-water tank (L) can be recognized. In 1663 Commander Zacharias Wagenaer himself made a drawing of this to send to the Directors (sheet 131 below). Via a water channel (K) which ran from the basin to a small slope on the bank (I), the ships were able to fill up their casks of drinking-water with the help of their ships' boats. In this way they prevented the wooden pier from being damaged by rolling the heavy casks. In the twenty years since the previous map, the town itself had been extended with several blocks of dwellings along the Heerengracht (10), while plots were already marked out (7, 8, 9) for new building in the Bergstraat (St. George's Mall) running parallel to it. Along the future Pleinstraat (Lower Plein Street) came the new houses of burghers (Y) whose earlier residences had to be demolished as they were too close to the Castle. Between these blocks and the Company's garden, the foundations of the church (B) laid in 1678 and the walled churchyard (C) are marked, as well as those of the planned lodgings for slaves which were occupied in 1679 (D, see also sheet 137 top). The expansion of the private gardens can be measured by the large number of new parcels indicated with the legend number 11; in this connection see also the view of the town from around 1710 on sheet 88.

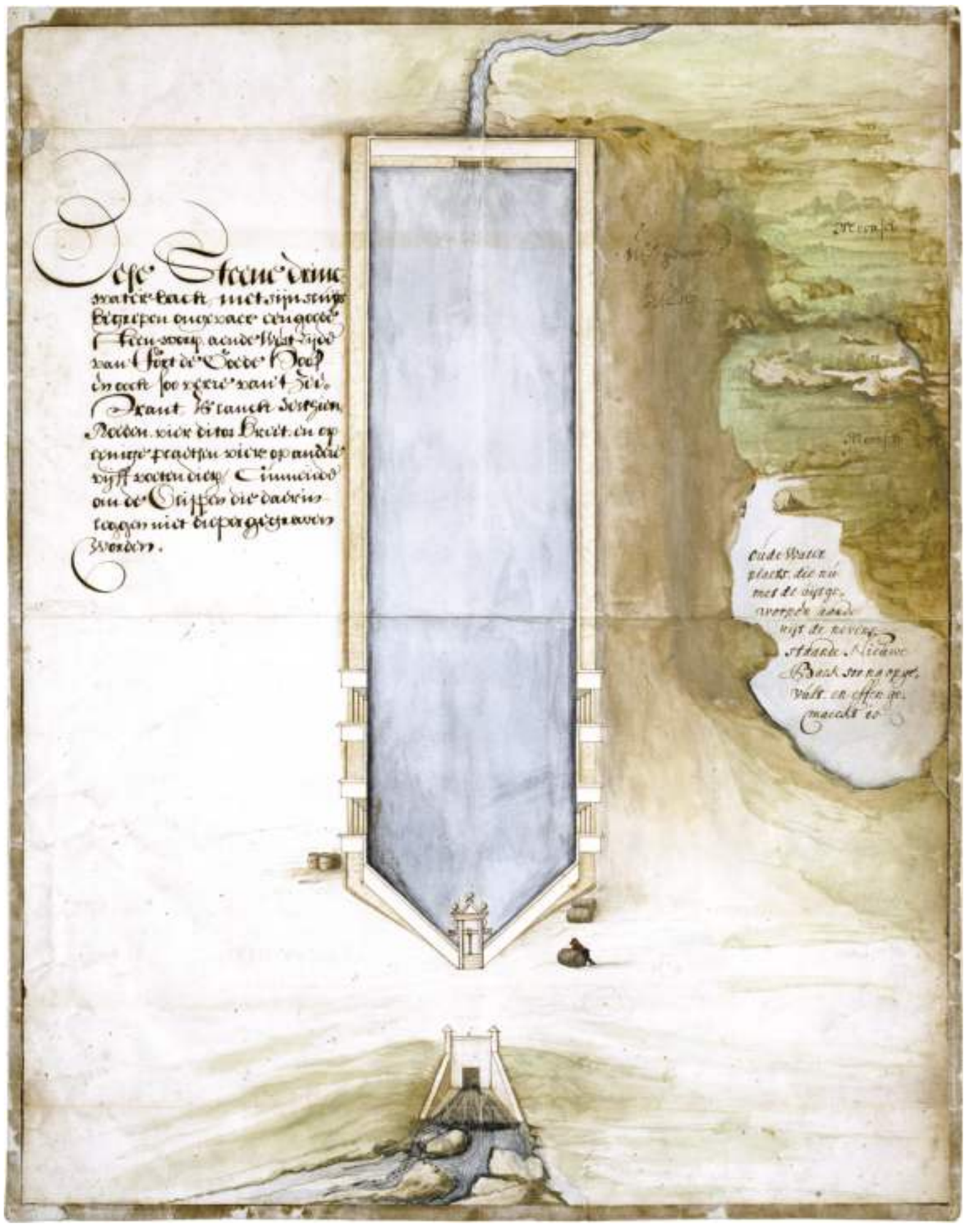

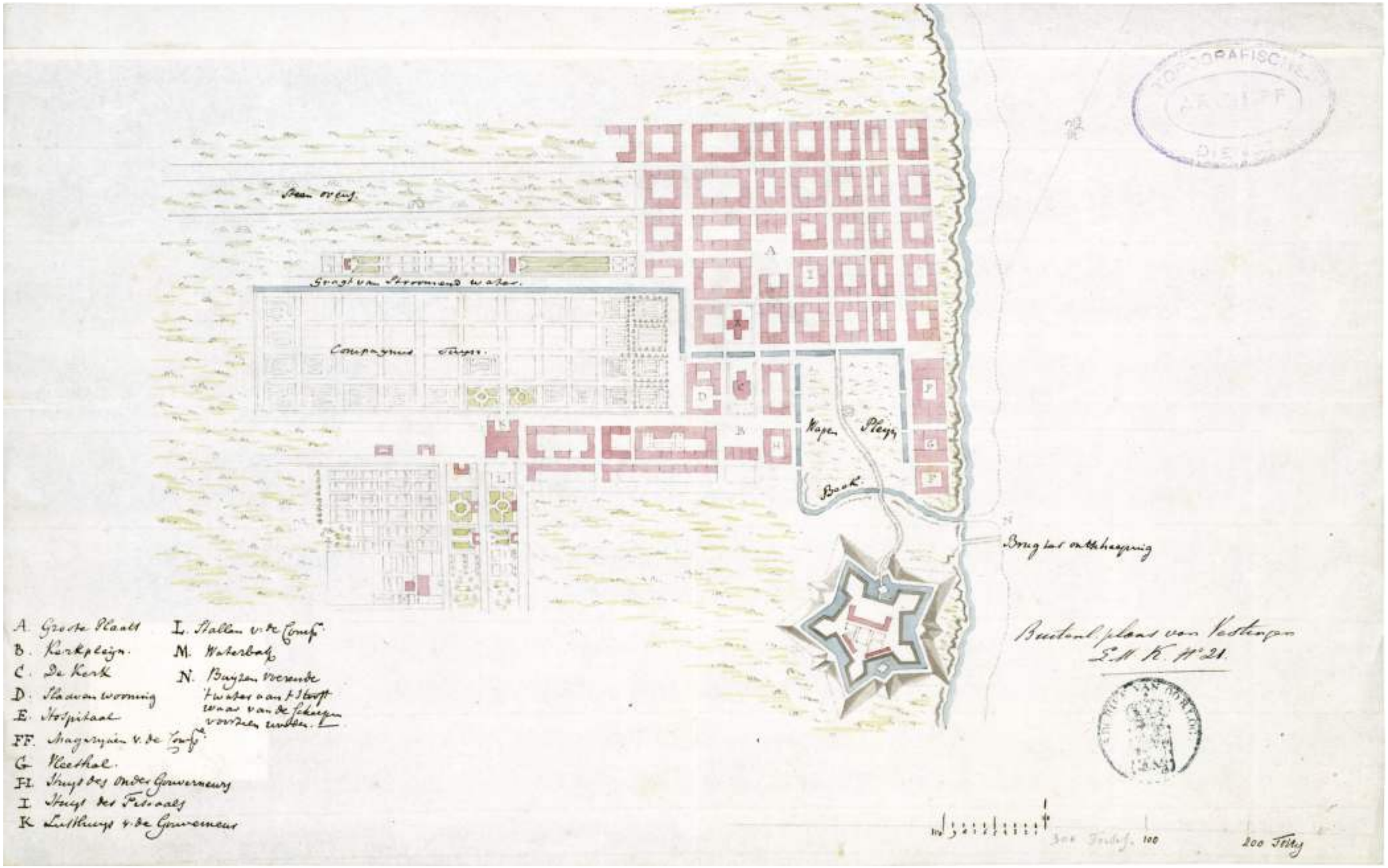

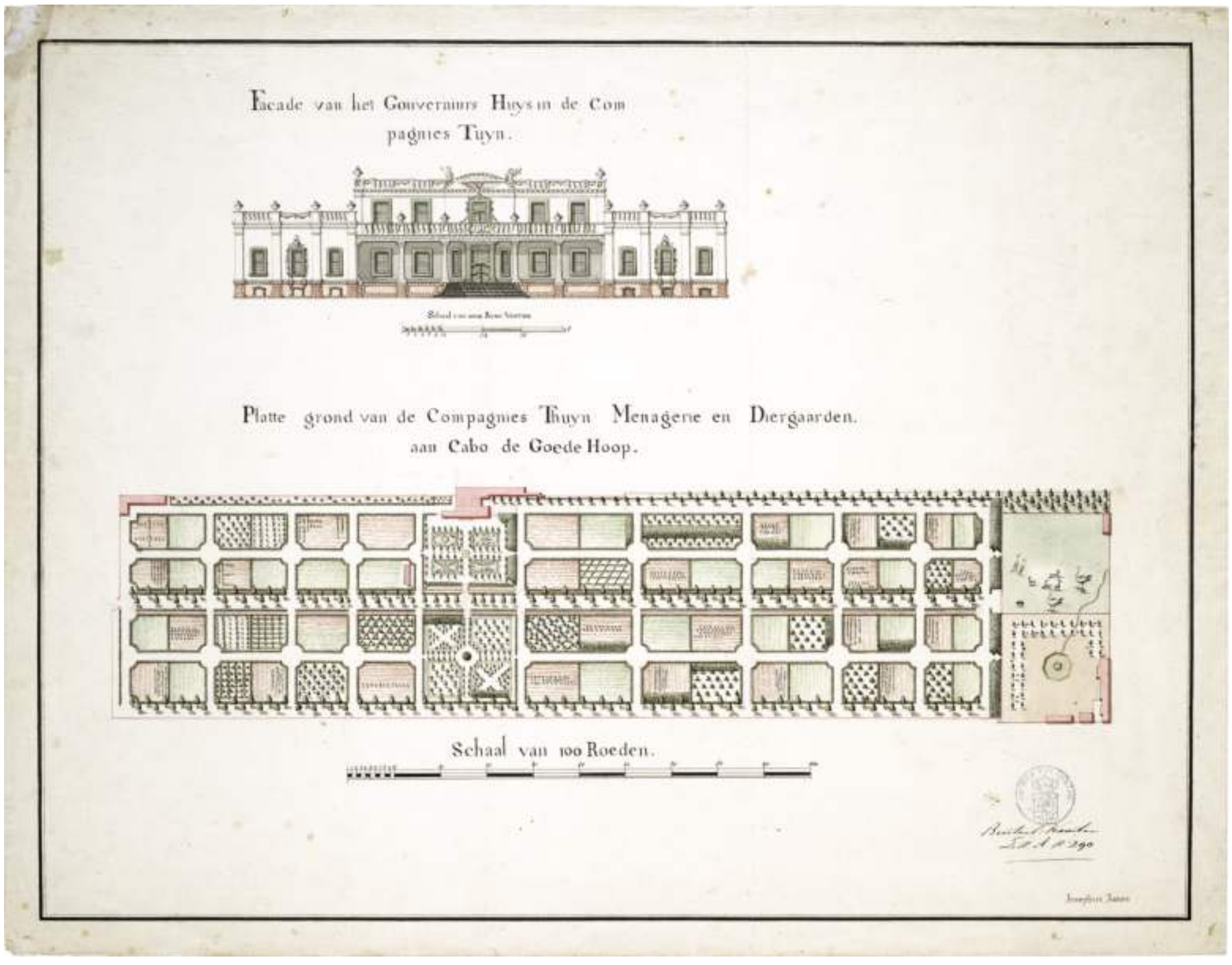
Facade van het Gouverneurs Huys in de Com
pagnies Tuyn.
Platte grond van de Compagnies Thuyn Menagerie en Diergaarden.
aan Cabo de Goede Hoop.
Schaal van 100 Roeden.

blad 132 boven / sheet 132 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.83.

[Anoniem, ca. 1790] :
[Anonymous, c. 1790] :

[Plan van de steede de Caap de Goede Hoop].

[Plan of the town of Cape of Good Hope].

Schaalstok van 200 Toises = [ca. 1 : 7.000].
Scale-bar of *200 Toises* = [approximately 1 : 7,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 23,5 x 38 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 23.5 x 38 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsboven.
Orientation: north is upper right.

Verklaringen: [linksonder] een legenda bij de letters A t/m N :
Explanations: [lower left] a key to the letters A to N :

A. Groote Plaats.
B. Kerkpleijn.
C. De Kerk.
D. Slaavenwooning.
E. Hospitaal.
FF. Magazijnen v. de Comp:e.
G. Vleeshal.
H. Huys des onder Gouverneurs.
I. Huys des Fiscaals.
K. Lusthuys v. de Gouverneur.
L. Stallen v; de Comp:e.
M. Waterbak.
N. Buijzen voerende 't water aan 't Hooft waar van de scheepen voorzien worden.

Het was mogelijk in opdracht van gouverneur Van de Graaff dat deze kaart werd gekopieerd uit Michael Peter Kolbs *Caput Bonae Spei Hodiernum* uit 1719, een werk dat vanaf 1727 ook in diverse vertalingen verscheen en waaraan hier ook de kaarttitel is ontleend. De plattegrond van Kaapstad geeft de situatie van omstreeks 1718 weer, toen Kolb, een Duitser die vanaf 1704 aan de Kaap werkzaam was geweest in diverse particuliere en ambtelijke functies, naar Europa terugkeerde. De hiervoor vermelde waterbak wordt wel in de legenda genoemd (M), maar is op de kaart niet ingetekend naast de watergoot (N) die in zee uitkomt. De waterbak was in Van de Graaffs tijd inderdaad niet meer in gebruik; in de vroege achttiende eeuw waren houten aanvoerbuizen in de stad aangelegd, die naast de compagniesinstanties enkele publieke fonteinen van drinkwater voorzagen. Zie ook blad 133 boven.

It was possibly on the instructions of Governor Van de Graaff that this map was copied from Michael Peter Kolb's *Caput Bonae Spei Hodiernum* from 1719, a work that after 1727 also appeared in various translations and from which the map title here has also been borrowed. The plan shows the situation in Cape Town from about 1718, when Kolb, a German who had been working at the Cape since 1704 in various private and official positions, returned to Europe. The water tank mentioned earlier is named in the legend (M), but on the map was not drawn next to the channel (N) that runs into the sea. In Van de Graaff's time the tank was indeed no longer in use; in the early eighteenth century wooden supply pipes were laid in the town, which supplied drinking water to both the Company's offices and several public fountains. See also sheet 133 above.

blad 132 onder / sheet 132 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.76.

Josephus Jones, [1791] :

Platte grond van de Compagnies Thuyn Menagerie en Diergaarden. / aan Cabo de Goede Hoop.

Plan of the Company Garden, Menagerie and Zoo. / at the Cape of Good Hope.

[profiel / profile]

Facade van het Goeverniurs Huys in de Compagnies Tuyn.
Front of the Governor's House in the Company Garden.

Schaalstok van 100 Roeden = [ca. 1 : 340]
[profiel] XLVIII Ryns: voeten = [ca. 1 : 225].
Scale-bar of *100 Roeden* = [approximately 1 : 340]
[profile] *XLVIII Ryns: voeten* = [approximately 1 : 225].

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 46 x 59 cm.
1 map + 1 profile : ms on paper, coloured, 46 x 59 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Het door gouverneur Willem Adriaan van der Stel in 1700 gebouwde logeerpaviljoen in de Compagniestuin, als vervanging van het lusthuisje van zijn vader uit 1682 aan de noordzijde van de tuin, werd nadien nog verscheidene malen verbouwd. Rond 1751 liet gouverneur Rijk Tulbagh het gebouw uitbreiden tot ambtswoning voor de hoogste gezagsdrager aan de Kaap, een functie die het tot nu toe heeft behouden (Government House). Een van de laatste verbouwingen, mogelijk naar een vereenvoudigd ontwerp van Louis Michel Thibault tijdens het bestuur van gouverneur Van de Graaff, resulteerde in het gebouw dat Josephus Jones hier afbeeldde (zie voor een plattegrond van de bijgebouwen blad 137 onder). De nieuwe Bataafse gouver-

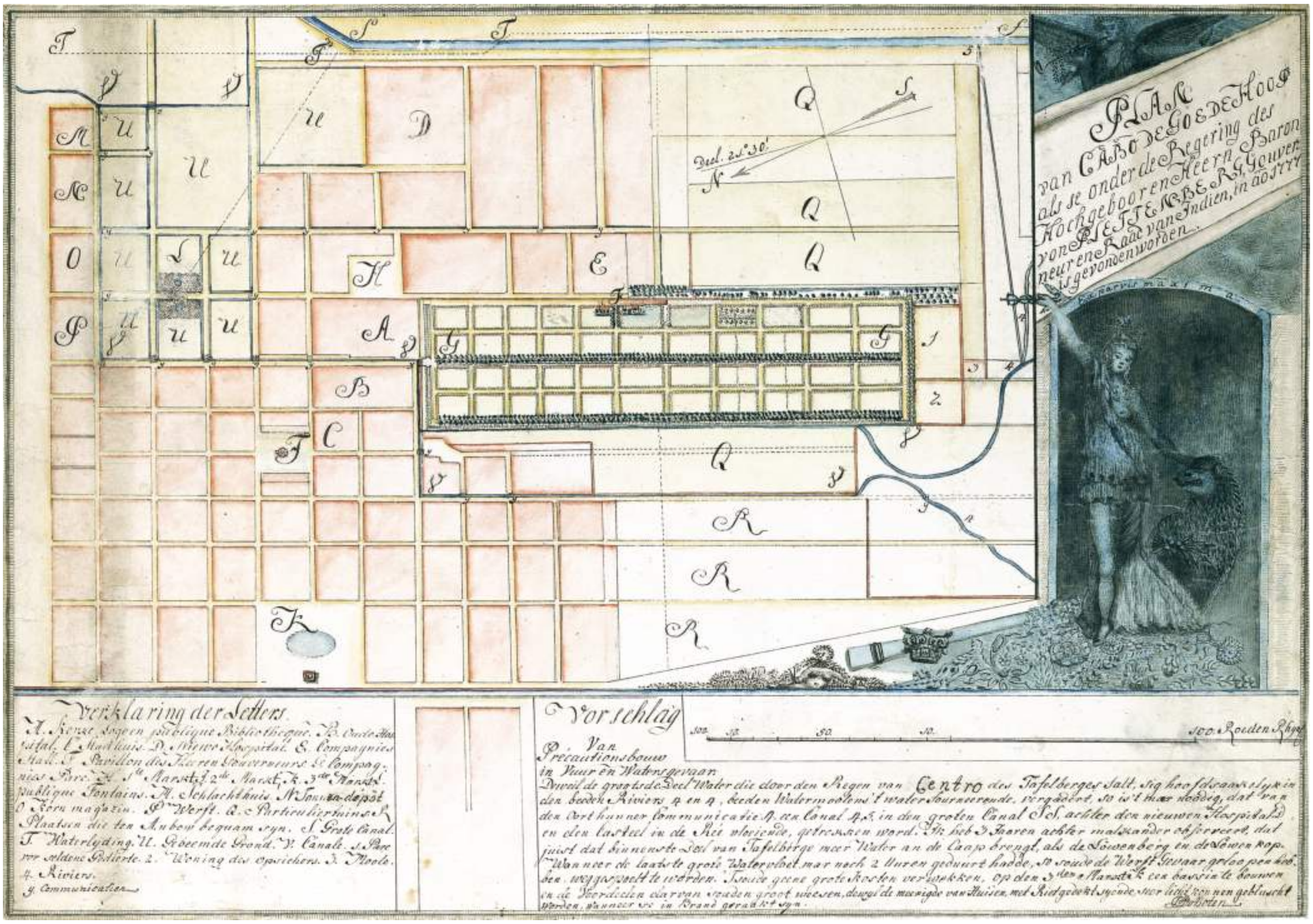
PLAN
van CABO DE GOE DE HOOP
als se onder de Regering des
Hochgeboore Heern Baron
von PLETTENBERG Gouver
neur en Raad van Indien, in AO 1777
is gevonden worden.
Verklaring der Letters
A. Kerke, Loge en publique Bibliotheque. B. Oude Hospitaal. C. Stadhuis. D. Nieuwe Hospitaal. E. Compagnies Stall. F. Pavillon des Heeren Gouverneurs. G. Compagnies Parc. H. 1ste Markt. I. 2de Markt. K. 3de Markt. L. Publique Fontains. M. Schlachthuis. N. Tonnen-depôt. O. Korn magazin. P. Werft. Q. Particulieretuins. R. Plaatsen die ten Anbow bequam syn. S. Grote Canal. T. Waterlyding. U. Gebeemde Grond. V. Canale. 1. Parc voor seldene Gedierte. 2. Woning des opsichers. 3. Moole. 4. Riviers. y. Communicatien.
Vorschlag
Van
Precautionsbouw
in Vuur en Waters gevaar.
Deweil de grootste Deel Water die door den Regen van Centro des Tafelberges falt, sig hoofdsaakelyk in den beeden Riviers 4 en 4, beeden Watermoolens 't water fourneerende, vegadert, so is 't meer noodig, dat van den Oort hunner Communicatie 4, een Canaal 4, 5, in den groten Canal SS, achter den nieuwen Hospital D en den Casteel in de Rée vloeiende, getrokken word. Ik heb 3 Jaaren achter malkander observeert, dat juist dat binnenste Deel van Tafelberge meer Water an de Caap brengt als de Löwenberg en de Löwenkop. Wanneer de laatste grote Watervloet mar noch 2 Uuren geduurt hadde, so soude de Werft gevaar geloopen hebben, weggespoelt te worden. 'Tsoude geene grote kosten verwekken, op den 3den Markt K een bassin te bouwen en de Voordeelen darvan souden groot weesen, dewijl de meenigde van Huisen, met Riet gedekt syende, seer licht konnen gebluscht worden, wanneer se in Brand geraakt syn.
Decl. 25° 30'
N
Q
S
T
V
U
D
H
E
A
B
C
F
G
J
Z
K
R
L
M
N
O
P
Y
200 Roeden Rhyn

neur Jan Willem Janssens trof bij zijn aankomst in december 1802 het Gouverneurshuis in vervallen staat aan en de tuin als een wildernis. Het duurde meer dan een half jaar voordat zijn ambtswoning weer enigszins op orde was. In de Compagniestuin, die in de loop der tijd was getransformeerd tot een elegant wandelpark, werden ook enkele exotische dieren gehouden in de daarvoor ingerichte diergaarde. In het 'Tuynhuijs' zelf waren in vroeger jaren opgezette dieren te bewonderen geweest, waaronder een toen nog als noviteit geldende zebra. Het tegenwoordige uiterlijk van het gebouw is het resultaat van een ingrijpende restauratie, waarin men de in de Engelse tijd aangebrachte veranderingen zoveel mogelijk ongedaan heeft willen maken.

The lodging pavilion that Governor Willem Adriaan van der Stel built in the Company Garden in 1700, intended to replace the little pleasure house that his father had put up on the northern side of the garden in 1682, was later rebuilt various times. Around 1751 Governor Rijk Tulbagh had the building extended into an official residence for the highest official at the Cape, a function that it has kept till now as Government House. One of the last alterations, possibly according to a design by Louis Michel Thibault during Governor Van de Graaff's rule, resulted in the building that Josephus Jones has depicted here (for a ground-plan of the outbuildings, see sheet 137 below). When he arrived in December 1802, the new Dutch Governor Jan Willem Janssens found the Governor's House in a state of decay and the garden a wilderness. It would be more than half a year before his official residence was in some sort of order. In the course of time the Company Garden was transformed into an elegant park for walking, and exotic animals were also kept there in the enclosures set up for them. In former years in the *Tuynhuys* itself stuffed animals could be admired, including a zebra, then still considered a novelty. The present appearance of the house is the result of drastic restoration, in which an effort was made as far as possible to undo the alterations made during the British period.

blad / sheet 133:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1914-17-1.

P.D. v. Boten, 1777 :

Plan / van Cabo de Goede Hoop / als se onder de Regering des / Hochgebooren Heern Baron / von Plettenberg, Gouver / neur en Raad van Indien, in ao 1777 / is gevonden worden.

Plan / of the Cape of Good Hope / as it was to be found / in Anno 1777 during the Government of the / Right Honourable Baron von Plettenberg, Governor / and Councillor of the Indies.

Schaalstok van 200 Roeden Rhynl = [ca. 1 : 3.020]
Scale-bar of *200 Roeden Rhynl* = [approximately 1 : 3,020].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 46,5 x 67 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 46.5 x 67 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksonder.
Orientation: north is lower left.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m y, de nummers 1 t/m 4, en een beschrijving :
Explanations: [below] a key tot the letters A to y, the numbers 1 to 4, and a description :

Verklaring der Letters.
A. Kerke, Loge en publique Bibliotheque.
B. Oude Hospital.
C. Stadhuis.
D. Niewe Hospital.
E. Compagnies Stall.
F. Pavillon des Heeren Gouverneurs.
G. Compagnies Parc.
H. 1ste Markt.
I. 2de Markt.
K. 3de Markt.
L. Publique Fontains.
M. Schlachthuis.
N. Tonnen-depôt.
O. Korn magazin.
P. Werft.
Q. Particulieretuins.
R. Plaatsen die ten Anbow bequam sijn.
S. Grote Canal.
T. Waterlyding.
U. Gebeemde Grond.
V. Canale.
1. Parc voor seldene Gedierte.
2. Woning des Opsichers.
3. Moole.
4. Riviers.
y. Communicatien.

Vorschlag Van Précautionsbouw in Vuur en Waters gevaar.
Deweil de grootsde Deel Water die door den Regen van Centro des Tafelberges falt, sig hoofdsaakelyk in den beeden Riviers 4 en 4, beeden Watermoolens 't water fourneerende, vegadert, so is 't meer noodig, dat van den Oort hunner Communicatie 4, een Canaal 4, 5, in den groten Canal SS, achter den nieuwen Hospital D en den Casteel in de Rée vloeiende, getrokken word. Ik heb 3 Jaaren achter malkander observeert, dat juist dat binnenste Deel van Tafelberge meer Water an de Caap brengt als de Löwenberg en de Löwenkop. Wanneer de laatste grote Watervloet mar noch 2 Uuren geduurt hadde, so soude de Werft gevaar geloopen hebben, weggespoelt te worden. 'Tsoude geene grote kosten verwekken, op den 3den Markt K een bassin te bouwen en de Voordeelen darvan souden groot weesen, dewijl de meenigde van Huisen, met Riet gedekt syende, seer licht konnen gebluscht worden, wanneer se in Brand geraakt syn.

Op deze schematische maar informatieve plattegrond uit 1777, die kolonel Robert Jacob Gordon opnam in zijn privé-atlas die nu in het Rijksmuseum Amsterdam berust, toont de waarschijnlijk van oorsprong Duitstalige en verder onbekende tekenaar P.D. van of von Boten de belangrijkste gebouwen in het centrum van de stad rondom de Compagniestuin. Centraal ligt de kavel met de kerk en het kerkhof (A) en de niet apart aangegeven slavenloge (zie blad 137 boven). Daarnaast vindt men het perceel van het oude hospitaal (B, zie blad 139 onder) en het aangrenzende, in 1761 voltooide stadhuis (C), dat gebouwd was als wachthuis voor de burgermilitie en tevens dienst deed als vergaderruimte voor de burgerraad (blad 152). Het door Van Boten '2de Markt' genoemde plein ervoor is de Groenmarkt (Greenmarket Square). De Compagniestuin (G) was in vergelijking met een eeuw eerder (blad 130) een stuk kleiner geworden. Het toenmalige plan om een gastenverblijf voor hoge VOC-functionarissen en andere vooraanstaande passanten te bouwen had in 1700 gestalte gekregen in het 'Lusthuijs' of 'Tuynhuijs' van de gouverneur aan de oostkant van de Compagniestuin (F). Op blad 132 onder is dit Gouverneurshuis, het latere permanente woonverblijf van de gouverneur, afgebeeld in de vorm die het na diverse ingrijpende verbouwingen in de tweede helft van de achttiende eeuw had gekregen.

Van Boten heeft deze kaart echter in de eerste plaats getekend met het oog op de waterhuishouding. De al genoemde aanvoerbuizen (T) zorgden bij de 'Publique Fontaine' (L) voor drinkwater in de stad. Daarnaast wordt melding gemaakt van het overstromingsgevaar bij hevige regenval, waarvoor Van Boten als oplossing de aanleg van een opvangbassin (K) voorstelt, dat tegelijkertijd kon dienen voor bluswater bij brand. Ten slotte wordt terloops de 'Publique Bibliotheque' (A) genoemd, die dankzij een legaat van de in 1761 overleden onderkoopman Joachim Nicolaas van of von Dessin (hij was van Duitse origine) aan de Nederduitse Kerkgemeente was opgetrokken naast de kerk. De collectie bestond uit Van Dessins 'gantsche bibliotheecq, met alle de Zig daar bij bevindende Manuscripten, gelijk meede, de daer toe behoorende Loquetten, en, Lessenaers, item alle Zijne Mathematische en Astrologische Instrumenten, en de beste Schilderijen &:a.'. Geen enkel onderdeel van de verzameling mocht ooit 'veralliëneerd' worden, aangezien het Van Dessins doel was de grondslag te leggen voor een 'Publicque biblitoheecq, ten nutte van 't algemeen'. Hiermee was hij ruim twintig jaar vooruit op zijn tijdgenoot Pieter Teyler van der Hulst (1702-1788), voor wiens verzameling in 1784 het oudste museum van Nederland, het Teylers Museum in Haarlem, werd geopend. De 'Loquetten en Lessenaers' zullen ongetwijfeld hebben geleken op die in het Teylers Museum. Ook Van Dessins laatste wens werd gehonoreerd. Zijn collectie werd door de Kerkgemeente in stand gehouden en uitgebreid en vormde in 1820 de basis voor de stichting van de South African Public Library, die in 1967 werd hernoemd tot South African Library en in 1999, als tweede hoofdvestiging van deze instelling in Kaapstad naast die in Pretoria, opging in de National Library.

This schematic but informative plan from 1777, which Colonel Robert Jacob Gordon included in his private atlas now kept in the *Rijksmuseum* in Amsterdam, the artist P.D. van or von Boten (probably originally German-speaking, but otherwise unknown) shows the principal buildings in the centre of the town around the Company Garden. In the middle there is the plot with the church with the churchyard (A) and the slaves' lodgings; the latter are not marked separately (see sheet 137 top). Next to this we find the lot of the old hospital (B, see sheet 139 below) and the adjacent town hall finished in 1761, which was built as a watchhouse for the civil militia and at the same time served as a meeting room for the civil council (sheet 152). The square in front of it that Van Boten calls '2nd Market' is the Groenmarkt (Greenmarket Square). In comparison with a century earlier (sheet 130), the Company Garden (G) had become quite a bit smaller. In 1700 the plan to build guest quarters for high VOC functionaries and other visitors had taken shape in the Governor's 'Pleasure house' or 'Garden house' (*Tuynhuys*) on the eastern side of the Company Garden (F). On sheet 132 below this Governor's House, the later permanent residence of the Governor, is depicted in the form that it had taken in the second half of the eighteenth century after a series of radical alterations.

However, Van Boten drew this map in the first place with an eye to water management. The supply pipes already mentioned (T) provided for drinking water in the town at the 'Public Fountain' (L). As well as this, mention is also made of the danger of flooding in times of heavy rainfall, and as a solution to this Van Boten proposes the construction of a reservoir (K) that at the same time could provide sufficient water for extinguishing fires in the town. Finally in passing there is mention of the 'Public Library' (A) which had been erected next to the church thanks to a bequest to the congregation of the Dutch Reformed Church by the Junior Merchant Joachim Nicolaas van (or von) Dessin (he was of German origin), who died in 1761. The collection consisted of Van Dessin's 'entire library, with all the Manuscripts within it, as well as the Book-cases and Desks pertaining thereto, likewise all His Mathematical and Astronomical Instruments, the best Paintings and so forth'. Not a single part of the collection was allowed ever to be 'alienated', seeing that Van Dessin's aim was to lay the

(vervolg op pag. 135 / continued on p. 135)

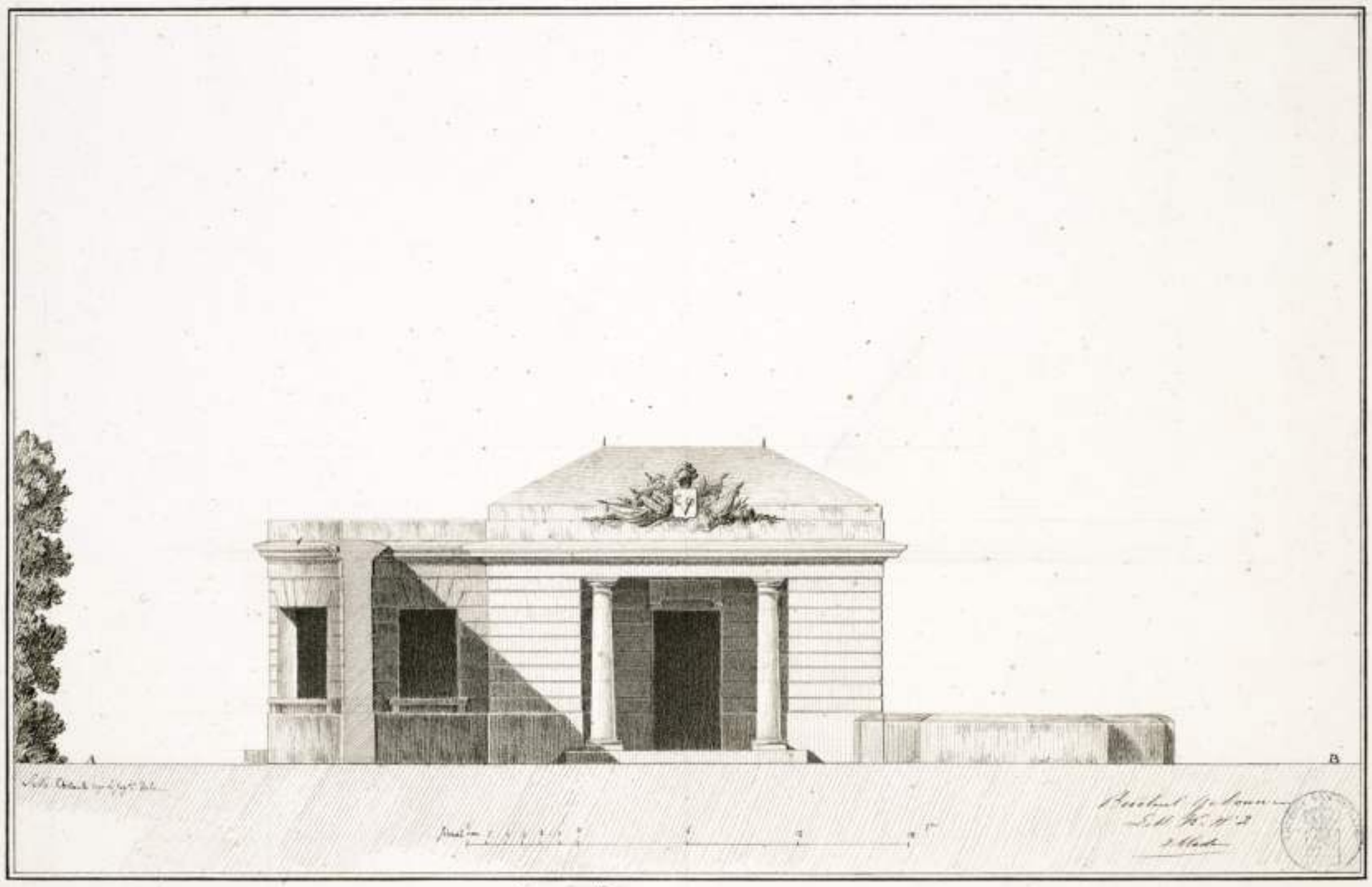

Geometral Elevation, van het voor Front-
aan de Compagnies Logie

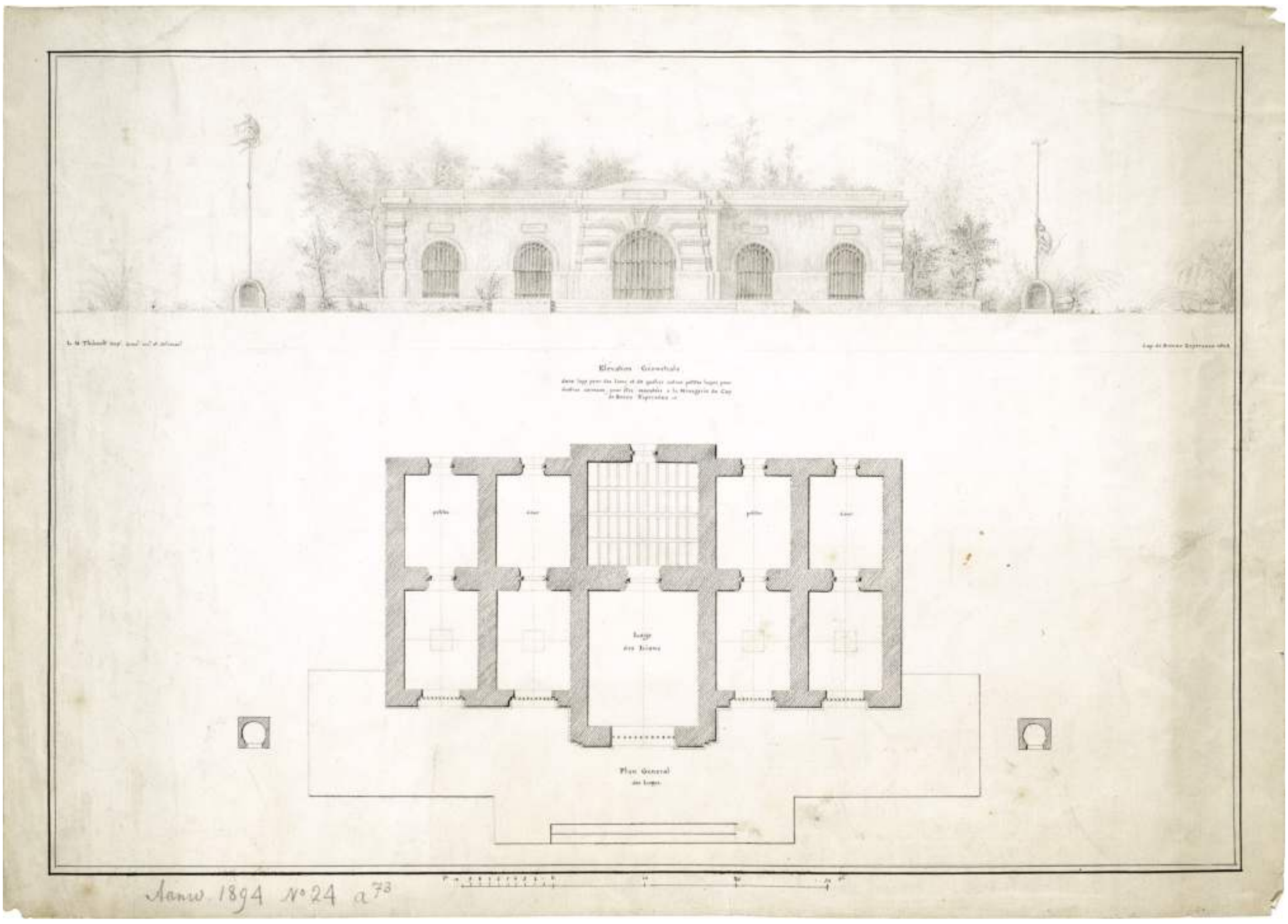

Aanw. 1894 N° 24 a 73

(vervolg van pag. 133 / continued from p. 133)

foundation for a 'Public library for the benefit of the many'. In this he was a good twenty years in advance of his contempary Pieter Teyler van der Hulst (1702-1788), for whose collection the oldest museum in the Netherlands, the *Teylers Museum* in Haarlem, was opened in 1784. The 'Book-cases and Desks' will undoubtedly have looked much like those still preserved in the *Teylers Museum*. Van Dessin's last wish was indeed honoured. His collection was faithfully maintained and expanded by the Dutch Reformed Church, and in 1829 formed the basis for founding the South African Public Library. This was renamed the South African Library in 1967, and in 1999 was absorbed into the National Library at Cape Town as one of this institution's two main establishments, alongside the one in Pretoria.

blad 134 boven / sheet 134 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.93.

L.M. Thibault cap. Lt. Ingr. Delin., [ca. / c. 1790] :

Geometral Elevation van het wagt Huijs / aan de Companies tuijn.

Geometric Elevation of the guard House / at the Company Garden.

Schaalstok van 18 Vt = [ca. 1 : 140].
Scale-bar of *18 Vt* = [approximately 1 : 140].

Tekening met potlood op papier, 43 x 59 cm.
Pencil drawing on paper, 43 x 59 cm.

De modieuze ontwerpen van de Fransman Thibault, in compagniesdienst sinds 1785 en opgeleid aan de prestigieuze Académie Royale d'Architecture in Parijs, zijn onmiddellijk herkenbaar. Dit project voor een wachthuis werd inderdaad uitgevoerd, anders dan waarschijnlijk het geval was met zijn ontwerp uit 1803 voor een gebouwtje met kooien voor leeuwen en kleinere dieren in de diergaarde in de Compagniestuin, dat in aanzicht en grondplan wordt getoond in de tekening op blad 134 onder.

The fashionable designs by the Frenchman Thibault, who was in the Company's service from 1785 and was trained at the prestigious *Académie Royale d'Architecture* in Paris, can be recognized immediately. This project for a watchhouse was in fact carried out, apparently unlike his design from 1803 for a little building with cages for lions and smaller animals in the zoo in the Company Garden, which is shown as a view and ground-plan in the drawing on sheet 134 below.

blad 134 onder / sheet 134 below:

Nationaal Archief, 4.JSF 73.

L.M. Thibault inspt. Genel. invt ; et delineavt., Cap de Bonne Esperance 1803 :

Plan General / des Loges.

Algemeen Plan / van de Kooien.

General Plan / of the Cages.

[profiel / profile]

Elévation Géométrale, dune loge pour des lions, et de quatres autres petites loges pour dautres animaux, pour être executées a la Ménagerie du Cap de Bonne Esperance.

Geometrisch Aanzicht, van een leeuwenkooi, en vier andere kleine kooien voor andere dieren, om te worden uitgevoerd in de Dierentuin van Kaap de Goede Hoop.

Geometrical Elevation, of a cage for the lions, and four other small cages for other animals, to be built in the Zoo at the Cape of Good Hope.

Schaalstok van 40 Vt = [ca. 1 : 95].
Scale-bar of *40 Vt* = [approximately 1 : 95].

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, 33 x 48 cm.
1 map + 1 profile : ms on paper, 33 x 48 cm.

blad / sheet 135:

Nationaal Archief, 4.VEL 843.

[Anoniem, ca. 1770] :
[Anonymous, c. 1770] :

N:o 16. / [Ontwerptekeningen van raampartijen en een klok].

N:o 16. / [Designs for windows and a clock].

Schaalstok van 12 Rynl: voeten = [ca. 1 : 25].
Scale-bar of *12 Rynl: voeten* = [approximately 1 : 25].

4 profielen : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 71 cm.
4 profiles : ms on paper, coloured, 52.5 x 71 cm.

Franse invloeden zijn ook onmiskenbaar aanwezig in dit anonieme ontwerp in de gangbare stijl van omstreeks 1770 voor raampartijen en een klok in de voorgevel van een groot compagniesgebouw aan de Kaap. Het gaat daarbij hoogstwaarschijnlijk om het nieuwe hospitaal, waarvan de plattegronden en de façades zijn afgebeeld in de plantekeningen op de bladen 140 tot 142 boven.

French influences are unmistakably present in this anonymous design in the current style of about 1770 for window sections and a clock in the front wall of a large Company building at the Cape. Most probably this relates to the new hospital, ground-plans and façades of which are depicted in the project drawings on sheets 140 to 142 above.

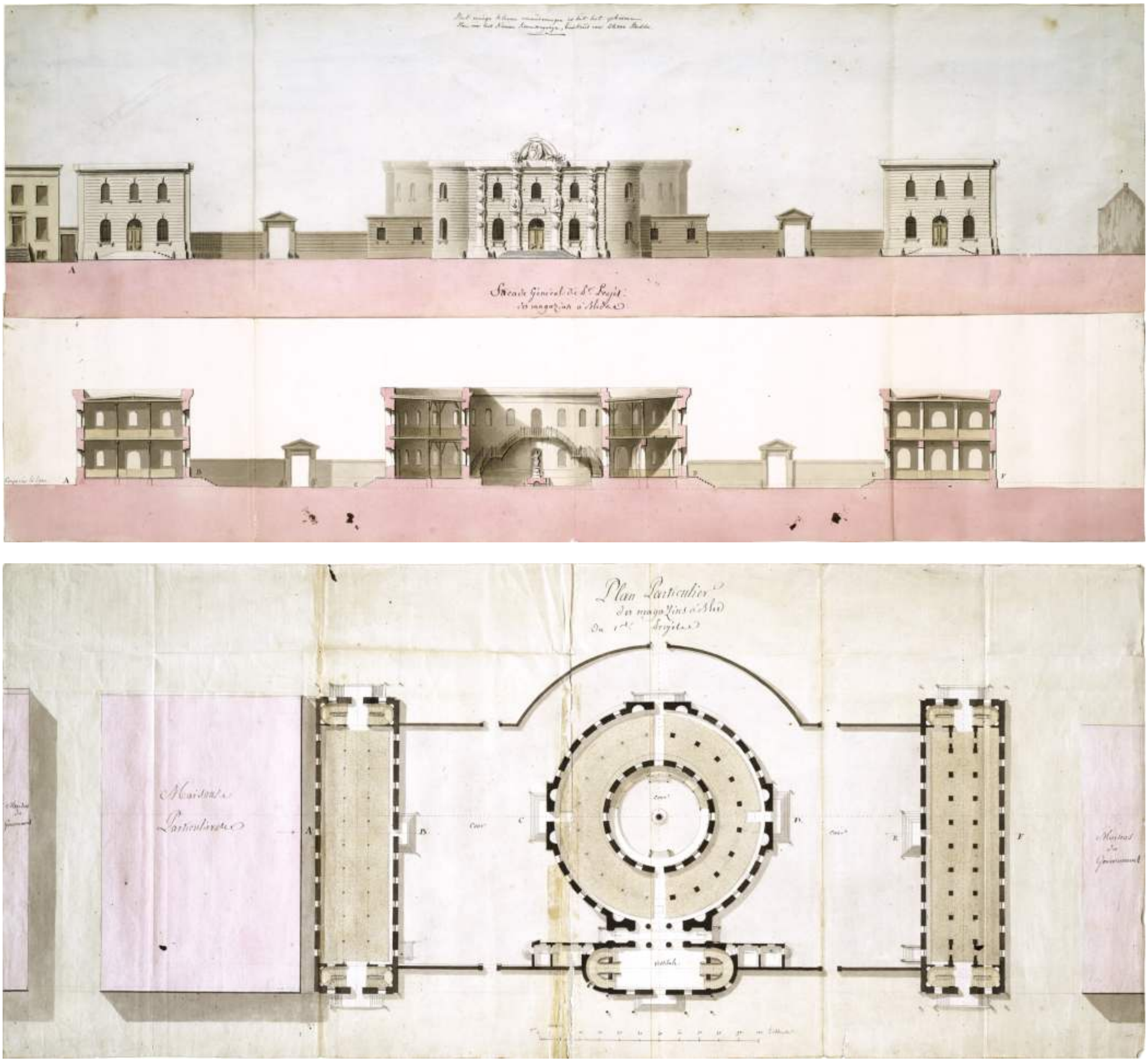

blad 136 boven / sheet 136 above:

Nationaal Archief, MIKO 6582.1 (= 2.01.27.02, 292).

[Louis Michel Thibault, 1803] :

Facade Générale du Pr. Projet / des magazins à Bleds.

Voorgevel van het Eerste Project / voor de Korenmagazijnen.

Front of the First Project / for the Wheat stores.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

2 profielen : ms op papier, gekleurd, 32 x 68 cm.
2 profiles : ms on paper, coloured, 32 x 68 cm.

Verklaringen: [midden boven] een aantekening door een latere hand :
Explanations: [above centre] a note by a later hand :

Met eenige kleine veranderingen is dit het gekoozen Plan voor het Nieuwe Koornmagazijn, berekend voor 28000 Mudden.

Dit voor een graanpakhuis wel erg elegante ontwerp van Thibault is verrassend genoeg daadwerkelijk uitgevoerd, zij het in sterk vereenvoudigde vorm. De aantekening, waarschijnlijk van de hand van gouverneur Janssens, geeft aan dat het ontwerp zelf in grote lijnen was goedgekeurd. De noodzaak tot de bouw van een nieuw 'Koorn-Magazijn' of graanpakhuis (het oude was in 1798 afgebrand, tezamen met verschillende andere voormalige compagniespakhuizen aan de Strandstraat) beargumenteerde Janssens met het gegeven dat toen voor de graanopslag van het Kaapse Gouvernement twaalf kleine pakhuizen van particulieren gehuurd moesten worden, voor een totaalbedrag van 10.000 gulden per jaar. Daarbij kwamen nog de salariskosten van het personeel voor deze twaalf afzonderlijke locaties en bovendien was er door deze situatie veel 'bederf, en spillagie' en verlies door diefstal. Janssens had daarom al kort na zijn aankomst 'zonder aarzelen' opdracht gegeven voor de bouw van een nieuw pakhuis voor zowel de 'Nederlantsche Comestibele provisien' als '28:m Mudden koorn'. Bij zijn rapportage van 9 juni 1803 voegde hij dit ontwerp voor het gebouw en het bijbehorende grondplan op blad 136 onder. Intussen had hij al orders gegeven tot het kappen en verzagen van het benodigde bouwhout in de Plettenbergbaai (bladen 338-340). Het was waarschijnlijk de uitvoerder van het werk, de aannemer Hermanus Schutte, die in samenspraak met Thibault de sterk vereenvoudigde versie van het pakhuis ontwierp zoals het uiteindelijk in 1818 door de Britten zou worden voltooid. Het nog altijd bestaande gebouw nabij het Kasteel aan de Buitenkant (Buitenkant Street) heeft daarna onder meer dienst gedaan als graanopslag en als douanekantoor (Old Customs House).

This design by Thibault, very elegant for a grain store, was amazingly enough in fact implemented, albeit in a drastically simplified form. The note, probably from the hand of Governor Janssens, states that the main features of the design had been approved. Janssens argued the need for building a new *Koorn-Magazijn* or grain store (the old one had burnt down in 1798, together with several other former Company warehouses in Strand Street) with the fact that it had been necessary to rent twelve small warehouses from private individuals for storing the Cape Government's grain, at a cost of some 10,000 guilders per year. On top of that came the salary costs of the staff for these twelve separate locations, and moreover because of this situation there was much 'rotting and spoilage' and loss by theft. So shortly after his arrival Janssens had 'without hesitation' given orders for the construction of a new warehouse for both the 'Dutch comestible provisions' and '28,000 *mud* [hectolitres] of corn'. He appended this design for the building and the accompanying ground-plan on sheet 136 below to his report of 9 June 1803. Meanwhile he had already given instructions for cutting and sawing the required timber in Plettenberg Bay (sheets 338-340). Probably it was the overseer of the work, the contractor Hermanus Schutte, who designed the much simplified version of the warehouse in consultation with Thibault, in the form in which it would ultimately be finished by the British in 1818. The building which still stands next to the Castle in Buitenkant Street has among other things served as a grain store and a customs house (Old Customs House).

blad 136 onder / sheet 136 onder:

Nationaal Archief, MIKO 6582.2 (= 2.01.27.02, 292).

[Louis Michel Thibault, 1803] :

Plan Particulier / des magazins a Bled / du 1re. Projétee.

Speciaal Plan / van de Korenmagazijnen / Eerste Ontwerp.

Special Plan / of the Wheat stores / First Design.

Schaalstok van 110 Pieds = [ca. 1 : 195].
Scale-bar of *110 Pieds* = [approximately 1 : 195].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 39 x 91 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 39 x 91 cm.

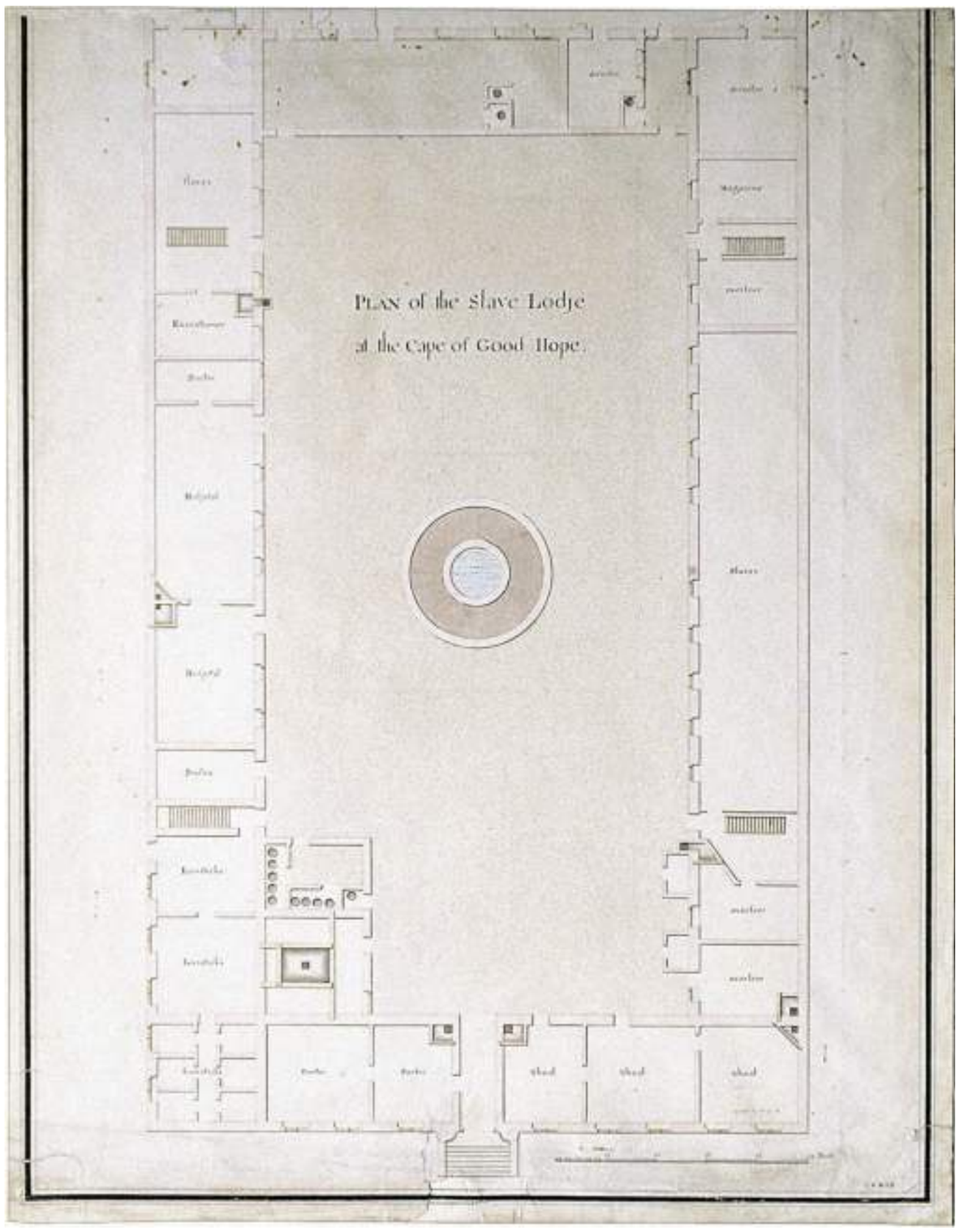

blad 137 boven / sheet 137 boven:

Iziko William Fehr Collection, E 41.

I.N. Wildt, [ca. / c. 1800] :

Plan of the Slave Lodje / at the Cape of Good Hope.

Plattegrond van de Slavenloge / aan Kaap de Goede Hoop.

Schaalstok van *50 Feet* = [ca. 1 : 115].
Scale-bar of 50 Feet = [approximately 1 : 115].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 64 x 47,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 64 x 47.5 cm.

Voor het steeds groeiende aantal compagniesslaven werden de onderkomens binnen het Kasteel al snel te klein. In november 1679 werd aan de noordkant van de Compagniestuin een nieuwe slavenloge in gebruik genomen (blad 131 boven, D), een centrale locatie omdat veel slaven in deze tuin werkten of voor het zware werk bij de bouwprojecten in de stad werden ingezet. De al genoemde Peter Kolb, die van 1704 tot 1713 in de 'Caabse Vleck' werkte en in het naar zijn zeggen wrakke en tochtige 'Tuynhuijs' bij de Compagniestuin logeerde, schrijft dat er ruim 600 slaven waren gehuisvest in de loge, die 'nog minder zoo veel gemak heeft, als wel een boer woning met de schuur, aangesien 't maar twee verdiepingen hoog is, op welke eerste een man nauwelijks overend kan staan, terwijl de tweede onder 't dak is'. Mannen en vrouwen verbleven tezamen in één grote ruimte met getimmerde houten britsen. Van compagnieswege was al eerder bezorgd geconstateerd dat de sterfte onder de slaven toenam, om reden dat ze na het werk te afgemat waren om behoorlijk voor zichzelf te koken en vaak slechts rauwe rijst aten. Om deze verliespost te verkleinen werden net als aan boord van de schepen de slaven in groepen van acht (een bak) ingedeeld, van wie er per bak één voor het voedsel diende te zorgen. Deze 'back off schaffmeester' ontving twee maal per week verse groenten uit de Compagniestuin. Slaven hadden overigens wel de mogelijkheid eigen inkomsten te genereren. Op de binnenplaats werden bijvoorbeeld varkens gehouden, die met groenafval uit de ernaast liggende Compagniestuin werden gemest en verkocht, en bij de aankomst van schepen gingen de poorten van de loge open en fungeerde het gebouw als bordeel. Gegevens over de verdeling van de inkomsten zijn niet bekend, wel echter de klachten van herbergiers in de stad over deze praktijk, die dit als valse concurrentie voor hun etablissementen zagen. Er zijn vele voorbeelden van mannelijke en vrouwelijke slaven die zich konden vrijkopen, soms door een eigen slaaf in te ruilen.

De loge zelf raakte in de achttiende eeuw ernstig in verval, zelfs zozeer dat de Compagnie in 1751 besloot tot afbraak en algehele nieuwbouw. Hierbij werd het pand flink uitgebreid, in grote lijnen volgens het hier afgebeelde grondplan dat de aannemer Johannes Nicolas Wildt omstreeks 1800 maakte; mogelijk houdt de plattegrond verband met uit te voeren werkzaamheden aan het complex. De nieuwe loge kreeg twee verdiepingen en een plat dak, maar het huidige aanzien is het resultaat van een ingrijpende verbouwing in de Engelse tijd na 1806, naar een ontwerp van Thibault. Het gebouw moest toen geschikt gemaakt worden voor de huisvesting van het Hooggerechtshof en andere overheidsinstanties, en werd in 1815 opgeleverd. Tegenwoordig is de slavenloge als museum in gebruik, als onderdeel van de Iziko Museums.

The accommodation inside the Castle soon became too small for the growing numbers of Company slaves. In November 1679 a new slave 'lodge' was occupied on the northern side of the Company Garden (sheet 131 above, D), a central location because many of the slaves worked in this garden or were used for the heavy work on various building projects in the town. The Peter Kolb already alluded to, who worked from 1704 to 1713 at the 'Cape Township' and who had his quarters in what he said was the derelict and draughty *Tuynhuys* at the Company Garden, writes that at least 600 slaves were housed in the lodge, which 'has even less comfort than a farmhouse with barn, seeing that it is only two storeys high, on the first of which a man can scarcely stand upright, while the second is under the roof'. Men and women lived together in one large space with bunks made of wooden planks. At an earlier stage, anxiety had been expressed on the part of the Company that the death rate among the slaves was increasing, because after work they were too exhausted to cook for themselves properly and often ate only uncooked rice. In order to reduce this source of losses, just as on board the ships the slaves were divided into groups of eight or messes, among whom one per group had to provide for the food. This mess-master received fresh vegetables from the Company garden twice a week. Apart from this slaves had the possibility of earning their own income. In the inner courtyard, for example, pigs were kept and these were fattened with green waste from the Company Garden nextdoor and sold, and when ships came in the doors of the lodge opened up and the building served as a brothel. No data on the division of the income are known, but we do hear of the complaints about this practice from innkeepers in the town, who viewed it as unfair competition for their establishments. There are many instances of male and female slaves who were able to buy their freedom, sometimes by cashing in their own slave.

In the eighteenth century the building itself fell into disrepair, so much so that in 1751 the Company decided to pull it down and have it completely rebuilt. In the process it was greatly enlarged, in the main in keeping with the ground-plan shown here that the contractor Johannes Nicolas Wildt made in about 1800; possibly the plan is connected with repair works. The new lodge had two storeys with a flat roof, but its present appearance is the result of radical rebuilding in the British period after 1806, following a design by Thibault. The building then had to be made suitable for housing the High Court and other governmental agencies, and was delivered in 1815. At present the former slave lodge is used as a museum, as part of the Iziko Museums.

blad 137 onder / sheet 137 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.92.

[Louis Michel Thibault, ca. / c. 1788] :

Plan / En masse des Cuisines offices / Logements de Domestiques, et d'esclaves / Du Gouvernement. / Au Jardin de La Compagnie.

Algemeen Plan / van de Keukens provisiekamers / Verblijven van de Bedienden en slaven / Van het Gouvernement. / In de Compagniestuin.

General Plan / of the Kitchens sculleries / Lodgings of the Servants and Slaves / Of the Government. / In the Company Garden.

Schaalstok van 6 Toises = [ca. 1 : 100].
Scale-bar of *6 Toises* = [approximately 1 : 100].

1 kaart : ms op papier, 79 x 43 cm.
1 map : ms on paper, 79 x 43 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Verklaringen: [rechts] vervolg van de titel :
Explanations: [right] continuation of the title :

En projet d'un petit Corp de Garde / Pour Les Dragons, et d'une petite / Basse Cour Ornée d'arbustes à hauteur / D'appui avec un petit Bassin au milieu.

Achter het Gouverneurshuis in de Compagniestuin, waarvan de zuidgevel onderaan is ingetekend, projecteerde Thibault diverse gebouwen. Van onder naar boven zijn dit keukens met provisiekamers, het verblijf voor de slaven die bij het Gouverneurshuis behoren, een latrine en een slaapkamer voor de 'maitre d'hotel' of hofmeester en ernaast de slaapkamers met ingetekende bedden voor de 'Ma: de Logis' (waarschijnlijk de bevelvoerende officier van de wacht) en de dragonderwacht. Thibault ontwierp eveneens een siertuin met fontein voor gouverneur C.J. van de Graaff en zijn familie. Grenzend aan de gebouwen lag de particuliere tuin Domburg, waarvan volgens dit plan een strook land teruggenomen diende te worden. Zie ook de kaart op de bladen 138-139.

Thibault planned various buildings behind the Governor's House in the Company Garden, of which the south front is drawn at the bottom. From bottom to top these are the kitchens with larders, the quarters for the slaves who belonged to the Governor's House, a latrine and a bedroom for the 'maitre d'hotel' or steward, and next to it the bedrooms with beds marked for the 'Ma: de Logis' (apparently the commanding officer of the guard) and the dragoon guard. Thibault also designed an ornamental garden with a fountain for Governor C.J. van de Graaff and his family. Bordering on the buildings lay the private garden Domburg, from which according to this plan a strip of land would have to be reappropriated. See also the map on sheets 138-139.

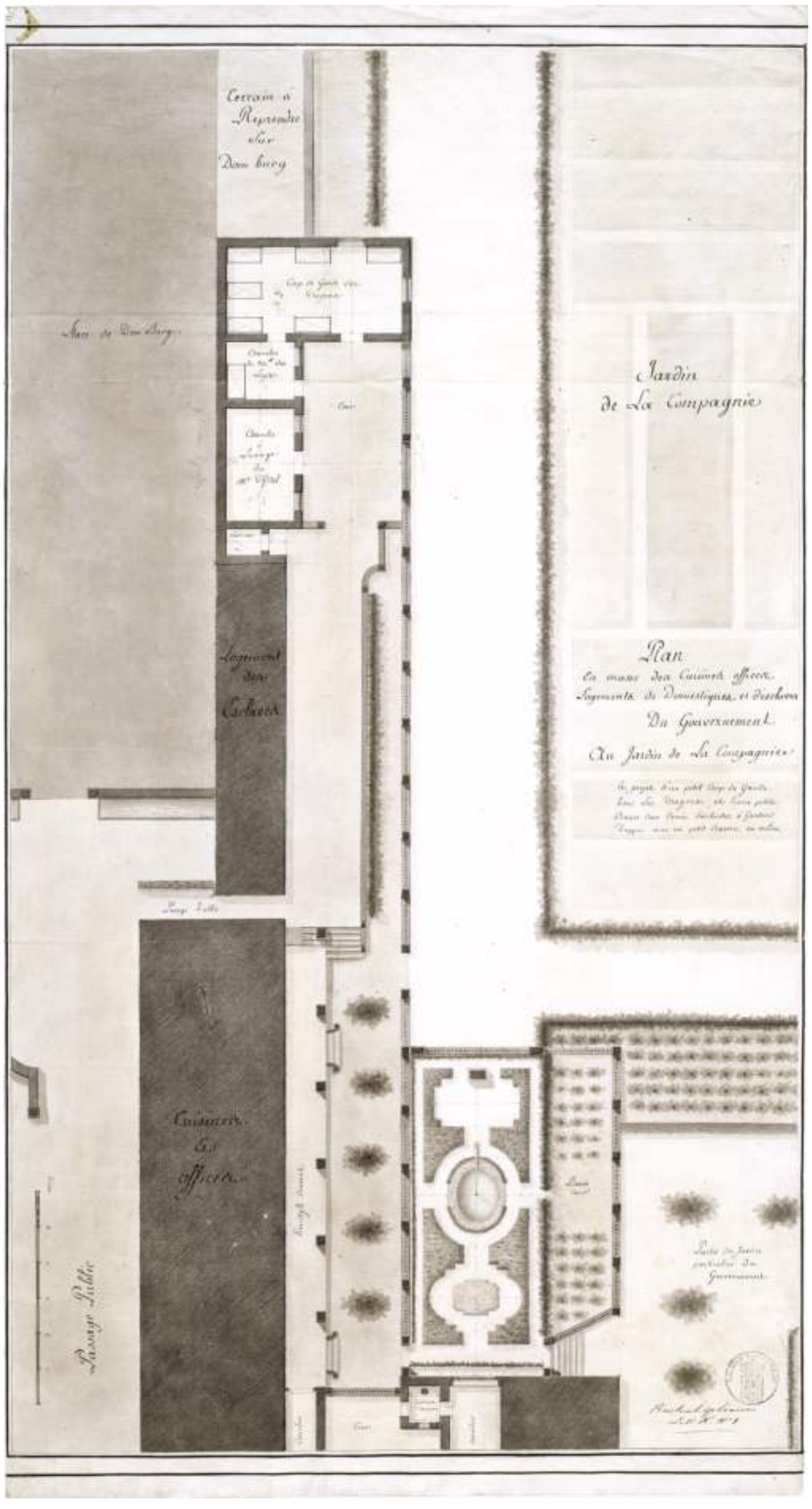

PLAN EN CAART VAN HET FORT EN VLIK AN CABO DE GOEDE HOOP
SO ALS HET IN HET JAAR 1767 GEFORTIFICEERD EN BETIMMERT GEWEEST.

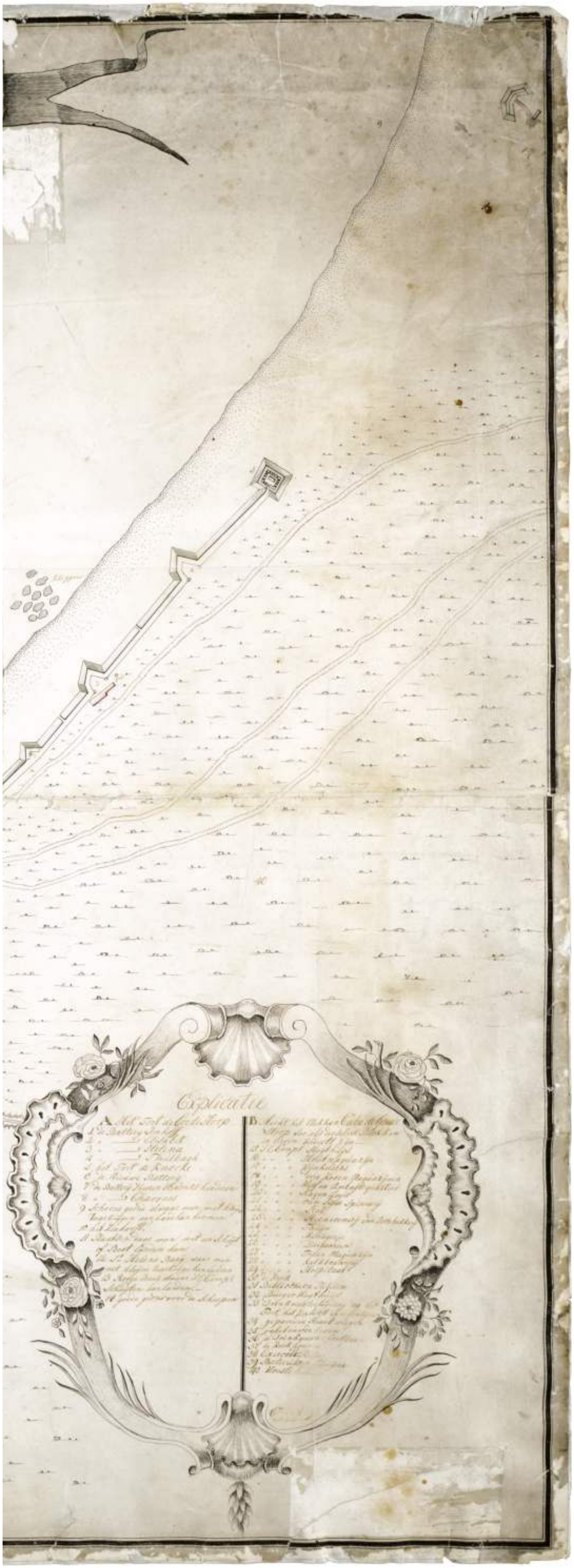

bladen / sheets 138-139:

Nationaal Archief, 4.VEL 838.

C.F. Brink, gesworen landmeter, 1767 :
C.F. Brink, sworn surveyor, 1767 :

Plan en Caart van het Fort en Vlek an Cabo de Goede Hoop / so als het in het Jaar 1767 Gefortificeert en Betimmert Geweest.

Plan and Map of the Fort and Settlement at the Cape of Good Hope / such as it Was Fortified and Built in the Year 1767.

Schaalstok van 100 Rijnlandse Roeden = [ca. 1 : 3.450].
Scale-bar of *100 Rijnlandse Roeden* =
[approximately 1 : 3,450].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 94 x 100 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 94 x 100 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

Verklaringen: [rechtsonder] een legenda bij de letters A en B en de nummers 1 t/m 40 :
Explanations: [lower right] a key to the letters A and B and the numbers 1 to 40 :

Explicatie.
A. Het Fort de Goede Hoop.
1. De Batterij Imhoff.
2. [De Batterij] Elisabeth.
3. [De Batterij] Helena.
4. [De Batterij] Thulbagh.
5. Het Fort de Knocke.
6. De Nieuwe Batterij.
7. De Batterij 's Heeren Hendriks kinderen.
8. [De Batterij] Chavonnes.
9. Schoone grond alwaar men met kleijne Vaartuijgen aan Land kan koomen.
10. Het Zeehooft.
11. Plaatsen daar men met een Schuijt of Boot landen kan.
12. S:t Helena Baaij waar men met kleijne Vaartuijge kan landen.
13. Rogge Baaij alwaar 'S E: Comp:s Schuijten aanlanden.
14. Goede grond voor de Scheepen.
B. Merkt het Vlekken Cabo de Goede Hoop soo als derselver Blokken in Erven verdeelt zijn.
15. 'S E. Comp:s Slagthuijs.
16. ['S E. Comp:s] Houtmaguazijn.
17. ['S E. Comp:s] Wijnkelders.
18. ['S E. Comp:s] Drie Koorn Maguazijnen.
19. ['S E. Comp:s] Werf en Ambagtsquartier.
20. ['S E. Comp:s] Slaven Logie.
21. ['S E. Comp:s] Oude Seijde Spinnerij.
22. ['S E. Comp:s] Stal.
23. ['S E. Comp:s] Steenvormerij ende Pottebakkerij.
24. ['S E. Comp:s] Thuijn.
25. ['S E. Comp:s] Menagerie.
26. ['S E. Comp:s] Diergaarden.
27. ['S E. Comp:s] Traan Maguazijn.
28. ['S E. Comp:s] Kalkbranderij.
29. ['S E. Comp:s] Hospitaal.
30. De Kerk.
31. Bibliotheca Publica.
32. Burger Wagthuijs.
33. Drinkwaaterleijding na het Fort, het Zeehooft en de fontijnen.
34. Gepaveerde Straat weegen.
35. Onbebouwde Erven.
36. De Drinkwater fontijnen.
37. De Kerkhooven.
38. Exercitie Pleijn.
39. Particuliere Thuijnen.
40. Woeste Velt.

[midden] een beschrijving :
[centre] a description :

38 Excercitie Pleijn, groot 3 Morgen en 119 quad:t Roeden.
N:o 39 en 35 zijn het huijs met de Thuijn en nog een onbebouwd Erf van den Overleedenen L:t Colonel d'heer Maeinertzhagen te saamen groot 2 Morgen 272 quadr: Roeden en 109 dito voeten.

Tijdens de beraadslagingen in de jaren 1760 over de bouw van een nieuw hospitaal ter vervanging van het te klein geworden oude onderkomen uit 1699 (blad 139 onder), werd aan landmeter Carel Frederik Brink opdracht gegeven een kaart van de stad te maken met opgave van de meest geschikte locaties voor het nieuwe pand. Met deze kaart, die Brink pas in 1767 vervaardigde, konden Heren Zeventien zich een goed oordeel vormen over de situatie ter plaatse. De op de kaart genoemde percelen nrs. 35 en 39 werden vervolgens aangekocht en geraseerd, waarna de bouw van het immens grote hospitaal in 1772 kon beginnen (bladen 140-142). Een van de voordelen van deze locatie was dat 'besijden deselve zijn leggende de houte buijsen, waar door het versch water uijt desselfs Source naar 't Casteel mitsg:s ten dienste der Scheepen en het algemeen gebruijk afgeleijd werdende'. In 1803 gaf gouverneur Janssens overigens opdracht deze houten waterleidingen uit het begin van de achttiende eeuw te laten vervangen door loden buizen. Het is niet bekend of dit werk toen is uitgevoerd.

During the deliberations in the 1760s about building a new hospital in order to replace the old quarters from 1699 that had become too small (sheet 139 below), the surveyor Carel Frederik Brink was given instructions to make a map of the town indicating the most suitable locations for the new premises. Using this map, which Brink produced only in 1767, the Gentlemen Seventeen were able to form a good opinion about the situation on the ground. Plots no. 35 and 39 as marked on the map were thereupon purchased and leveled, following which the building of the immense hospital could commence in 1772 (sheets 140-142). As one of the advantages of this location it was mentioned that 'next to the same there lie the wooden pipes, through which the fresh water is led from its source to the Castle as well as for serving ships and general usage'. In any case in 1803 Governor Janssens gave instructions to have these wooden water conduits from the eighteenth century replaced with lead pipes. It is not known whether this work was then carried out.

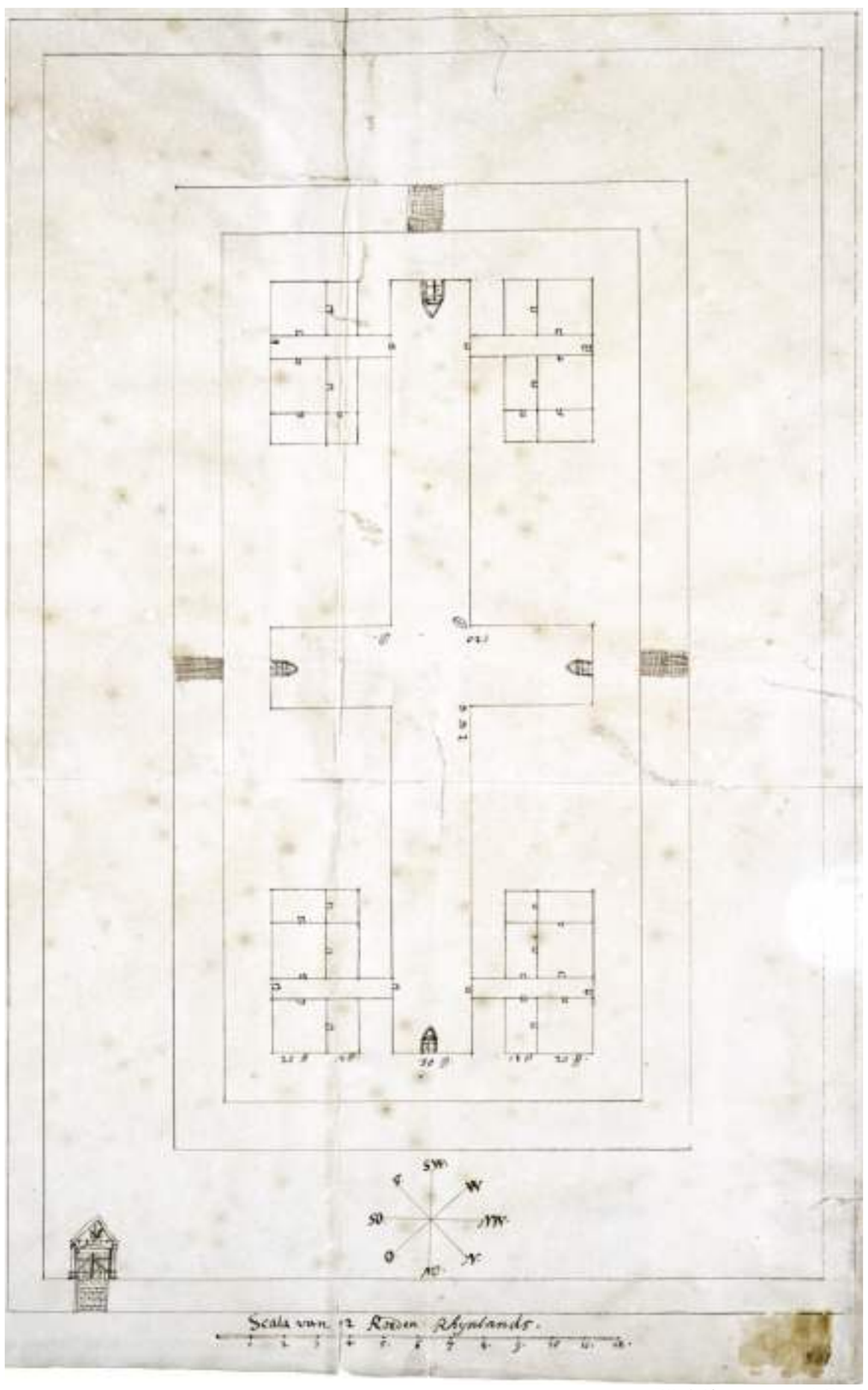

Bijschriften: pag. 140 / Captions: p. 140